

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

DUHOK (KUZEY IRAK) İLİNDE DİNİ
TURİZM OLANAKLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Handan ARSLAN

HAZIRLAYAN
Shahwan Taher
Mohammed Ameen Zebari

ELAZIĞ-2021

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

Duhok (Kuzey Irak) İlinde Din Turizmi Olanakları

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Handan ARSLAN

HAZIRLAYAN
Shahwan Taher Mohammed Ameen Zebari

Jürimiz..... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezi oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla bu yüksek lisans tezinin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Murat SUNKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Duhok (Kuzey Irak) İlinde Din Turizmi Olanakları**

Shahwan Taher Mohammed Ameen Zebari

Fırat Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Ana Bilim Dalı****ELAZIĞ - 2021; Sayfa: x + 104**

Bu araştırma, Duhok ilinde yer alan inanç turizmini geliştirme yollarını ele almaktadır. Bununla, ülkeye inanç turizmi ile kazanç sağlamak ve yeni iş fırsatları sağlayabilecek bir ekonomik sektör oluşturmak amaçlanmıştır. Araştırma, farklı dinlere ait türbeler ve dini mekanlara sahip olan Duhok ilinde yer alan inanç turizmi kavramını ve turizme ait bütün içerikleri ele alarak, inanç turizminin önemini belirtip, inanç turizminin ekonomik, sosyal ve politik etkilerini gözler önüne sermektedir.

Çalışma, turizm hizmetlerinin mevcudiyetini ve bu yerlerin gelişmesi için ihtiyaç duyduğu unsurları belirlemek için Duhok ilinde gerçekleştirilen kişisel görüşmelere ve saha ziyaretlerine dayanır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak turizm ve türlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde dünyada ve Irak'ın Duhok şehri çevresinde yer alan inanç turizmine değinilmiştir. Duhok ilinde genel olarak yirmi inanç turizmi yeri vardır. (10) yer Müslümanlara ait, (6) yer Hristiyanlara ait, (2) yer Yahudilere ait, (1) yer Yezidilere ait, (1) yer ise Zerdüştlerle aittir. Üçüncü bölümde turizmin coğrafya ile olan ilişkisinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölüm, Duhok ilinin beşeri ve fiziki özelliklerinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuç kısmında ise insani, sosyal, dini ve ekonomik konularda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Din turizmi, Duhok ili, Kuzey Irak, Tarihi coğrafya.

ABSTRACT

Master Thesis

The Possibility Of Developing Religious Tourism In Duhok (Northern Iraq)

Shahwan Taher Mohammed Ameen Zebari

Firat University

Social Sciences Institute

The Department of Geography

Elazığ – 2021; Page: x + 104

The study conducted about the possibilities of developing faith tourism in Duhok Province. The reason for this is the importance of tourism as an economic sector that can provide hard currencies to the country and provide new business opportunities. economic, social and political implications.

The study was based on personal interviews and site visits in Duhok Prefecture to determine the availability of tourism services and what these places need to develop them.

My research consists of four parts. In the first part, tourism and its types are mentioned in general. In the second part, he explained about faith tourism in the world and in Iraq, especially in the city of Duhok. There are twenty faith tourism destinations coming from Dohuk province. (10) sites are for Muslims, (6) Christians, (2) Jews, and (1) Yezidis, and (1) Zoroastrians. In the third chapter, the relations of tourism with geography are mentioned. It consists of human and physical characteristics of Duhok province. and eventually reached some human, social, religious and economic results as a result of the research.

Keywords: Tourism, Religious tourism, Duhok province, Northern Iraq, Historical geography.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	VIII
ÖNSÖZ	X
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Alanının Yer ve Sınırları.....	2
1.2. Kavramsal Çerçeve	5
1.3. Amaç.....	8
1.4. Dini Turizmin Coğrafya ile İlişkisi.....	8
1.5. Materyal ve Yöntemler	11
1.6. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar.....	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	15
2. DÜNYADA BULUNAN TURİZM KAYNAKLARI VE GELİŞİMLERİ	15
2.1. Dünyada Din Turizminin Mekânları	17
2.2. Irak'ta Turizm Dini Mekanları	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	26
3. DUHOKTA DİNİ TURİZMİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTORLLER	26
3.1.Duhok İlinin Fizik Özellikler	26
3.1.1. Jeomorfolojik Özellikleri	26
3.1.2.İklim.....	34
3.1.3.Hidrografik Özellikler.....	35
3.1.4.Bitki Örtüsü Özellikleri.....	40
3.2.Duhok ilinin Beşeri özellikler	42
3.2.1.Nüfus	42
3.2.2.Ulaşım.....	53
3.2.3.Turizm Tesisleri ve Hizmetleri	57
3.2.4.Sosyal ve Kültürel Bileşenler.....	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	72
4. DUHOK İLİNİN DİNİ TURİZM POTANSİYELİ VE MEKANLARI	72
4.1. Akre İlçesi	73
4.2. Şehan İlçesi	78
4.3.Berdereş İlçesi.....	83
4.4. Duhok.....	84
4.5. Zaho İlçesi.....	86
4.6. Amedi İlçesi	88

4.7. Duhok İlinde Dini Turizmin Önemi ve Kazandıracakları	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
ÖNERİLER.....	96
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Duhok İlinin Çevresindeki Yerleşimler ve Ülkelerle Olan Sınırlar	3
Tablo 2. Duhok İlinin İlçeler ve Kasabalara Göre Toplam Alanı.....	4
Tablo 3. Turizm ve Coğrafya İlişkisi	9
Tablo 4. Dünyada En Çok Ziyaretçi Potansiyeline Sahip İnanç Merkezleri ve Yıllık Ortalama Ziyaretçi Sayıları	18
Tablo 5. Dünyada En Çok Ziyaretçi Potansiyeline Sahip İnanç Merkezleri ve Yıllık Ortalama Ziyaretçi Sayıları	19
Tablo 6. Hac Mekânı Olan Topraklar	20
Tablo 7. Duhok İlinin İklim Koşulları.....	35
Tablo 8. İlçeleri Göre Duhok İlinde Bulunan Kuyu ve Kaynakların Sayısı.....	40
Tablo 9. 1997-2000 Döneminde Duhok'un ve Irak'ın Nüfus Artışı.	43
Tablo 10. Duhok İlinin 2000 Yılı İçin İlçelere Göre Nüfus Büyüklüğü.....	44
Tablo 11. Duhok İlindeki Nüfusun Yaş Ve Cinsiyet Bileşimi (1997) Yılına Göre.....	46
Tablo 12. Duhok İli Nüfusunun Çevresel Yoğunluğu (1977- 1998).....	48
Tablo 13. Duhok İlinde 1998 Yılı İçin Nüfusun İlçelere Göre Coğrafi Dağılımı	48
Tablo 14. Şehrin Büyüklüğü ve Turistik Amaçlı Gelen Ziyaretçilerle İlişkisi.....	49
Tablo 15. Duhok İli Nüfusunun İnsan Gücü, Cinsiyet ve Çevreye Göre Göreceli Dağılımı, Nüfus Sayımı Sonuçları (1987 – 1998) Yılları Arasında.	52
Tablo 16. Duhok İlinde Uygulanan ve Planlanan Yolların Uzunlukları	54
Tablo 17. Duhok İlindeki Otel ve Motellerin Sınıflandırılmalarına Göre Sığınma Evlerinin Sayısı ve Bulundukları Yerler	60
Tablo 18. Turistlerin (24) Saat İçinde İhtiyaç Duyduğu Su Miktarı	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Duhok İlinin Konum Haritası	3
Şekil 2. Duhok İlindeki Tüm İlçelerin Oranı	5
Şekil 3. Irak'ta Dini Turizm Mekanları	21
Şekil 4. Duhok İlinin Dini Turizm Yerleri	72
Şekil 5. Duhok İli Fiziki Haritası.....	27
Şekil 6. Duhok İlinin Hidrolojik Haritası.	36
Şekil 7. Yaş Gruplarında Farklılık.....	47

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	Sayfa
Foto 1. İmam Hüseyin Cami ve İmam Hüseyin'in Mezarı.....	22
Foto 2. İmam Ali Ebi Talib'in Türbesi.....	23
Foto 3. Şeyh Abdul Kadir Al-Kilani'nin Camisi ve Türbesi.....	23
Foto 4. Mar Matti Manastırı	24
Foto 5. Barış Vadisi Mezarlığı	25
Foto 6. Ur Şehir Fotoğrafları	25
Foto 7. Tekke ve Şeyh Abdulaziz Al-Gilani Türbesi	73
Foto 8. Tekke ve Mezar Şeyh Şams Al-Din Qutb Al-Şuşi.....	74
Foto 9. Akre Büyük Camisi.....	75
Foto 10. Bijil İlçesindeki Tekke ve Mezar	75
Foto 11. Kelati Köyündeki Mar Kuryakus Türbesi.....	76
Foto 12. Meryem Azra	77
Foto 13. Mar Korkis Kaşkava Kilisesi	77
Foto 14. Gnduk Ve Şuş Yahudiler Kilisesi	78
Foto 15. Laliş Tapınağı	79
Foto 16. Laliş Tapınağın İlk Kapısı.....	79
Foto 17. Şeyh Hadi Bin Müsafir'in Mezarı.....	80
Foto 18. Zemzem Kaynağı	80
Foto 19. Beyaz Kaynak	81
Foto 20. Uyku Ağacı	81
Foto 21. Dilek Sütunu	82
Foto 22. Al-Sırat Köprüsü.....	82
Foto 23. Şeyh Nur Al-Din El-Birifkani Mezarı ve Tekkesi	83
Foto 24. Şeyh İsmail El-Veliyani Tekkesi ve Türbesi.....	84
Foto 25. Duhok Zerdüşt Mağarası.....	85
Foto 26. Duhok Mar Aith Alaha Kilisesi	85
Foto 27. Zembil Froş Tapınağı.....	86
Foto 28. Zaho Büyük Cami	87
Foto 29. Zaho Meryem Azra Kilisesi	88
Foto 30. Zaho Yahudi Kilisesi.....	88
Foto 31. Amedi Büyük Cami Minaresi	89

Foto 32. Amadia'daki Kubahan Okulu.....	90
Foto 33. Araden'deki Sultan Mahdoht Kilisesi ve Türbesi	90
Foto 34. Duhok İlindeki Oteller ve Moteller	59
Foto 35. Duhok İlindeki Popüler Zanaat Endüstrileri	71

ÖNSÖZ

Coğrafya bilimi, barındırdığı bilgiler sayesinde hayatımızda çok önemli bir yere sahiptir. Coğrafya bilimi hem doğal hem de beşeri olayları anlamamıza ve anlamlandırmamıza ışık tutar, bizi ait olduğumuz veya incelediğimiz toplumların coğrafik durumları hakkında bilgilendirir. Geçmişe dair merak konusu olmuş birçok konuda, Coğrafya biliminden yararlanılmıştır. Bu yüzden karşılaştığımız birçok konunun çözümünde diğer bilim dalları ile ortak bir paydası vardır. Bir toplumun, geçmişini, bulunduğu doğal yapıyı, geçirdiği değişim ve dönüşümleri bu bilim dalı ile aydınlatırız. Çalışmamıza konu olan “Duhok (Kuzey Irak) İlinde Din Turizmi Olanakları” ile Duhok ilinde yer alan dinî turizm olanakları ve bunların coğrafik durum ile bağlantısı açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırma alanının yer ve sınırlarına, kavramsal çerçeveye, amaca, dinî turizm ile coğrafya arasındaki ilişkiye, materyal ve yöntemlere, daha önce yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde; dünyada ve Irak'ta bulunan dinî turizm mekânları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde; Duhok ilinde bulunan dinî turizm mekanları ilçeler bazında açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise Duhok ilindeki dinî turizmi etkileyen coğrafi özelliklere yer verilmiştir. Çalışmam sırasında, değerli bilgiler edinmeme ve bilimsel değeri yüksek araştırmalar yapmama yardımcı olduğu ve desteğini hiçbir zaman esirgemediği için saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Handan ARSLAN'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamda maddî ve manevî değerlerini hep yanımda hissettiğim aileme ve arkadaşlarım Majeed Mshir, Mohammed Khisro, Nubar Lafko, Helin Kaymaz ve Zuhâl Doğan'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Turizm, konuya ve konuyla ilgilenenlerin bakış açılarına göre tanımının değiştiği bir kavramdır. Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında, yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek şartıyla, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akrabalarını ziyaret etme, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirme gibi kişisel nedenlerle, kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerdir (Sargın, 2006:1-18).

İlk çağlardan beri insanlar çeşitli sebeplerle seyahat etmişlerdir. Günümüzde teknolojinin gelişmesi, kişi başına düşen gelirin artması ve buna paralel olarak insanların isteklerinin değişmesi ve artması gibi unsurlar turizme farklı bir boyut kazandırmıştır.Turizmin ülke ekonomisindeki yeri ve önemi gün geçtikçe artmaktadır. Kıyı turizmi haricindeki turizm çeşitlerine olan ilginin artması, ülkelerin turizm çeşitlendirmesi yapmasını sağlamıştır. Bunlar arasında; kongre, kültür, inanç, deniz, sağlık, spor vb. turizm çeşitleri sayılabilir.

Son yıllarda önemi hızla artan ve ülkelerin tanıtımında önemli katkısı olan turizm çeşitlerinden biri de dini turizmdir. Dini turizm genel olarak şu şekilde tanımlanabilir: “İnsanların devamlı ikâmet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında inanç çekim merkezlerine dini inançlarını tatmin etmek maksadıyla yaptıkları ve bu seyahatleri sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür (Çelik, 2008:134).

Irak'ta dini turizmin ekonomik fizibilitesinin son derece önemli olduğunun farkına varılmasına dayanan bu çalışma, bu hayati sektörün ekonomisinin mevcut durumunu anlamaya çalışmakta ve Irak gibi bir ülkede petrole paralel olmaya değer alternatif ekonomik sektörlerden biri olarak önemine ve tanımlamada ilerlemenin gerekliliğine inanarak, geleceği için entegre bir vizyonu netleştirmeye çalışmaktadır. Ekonomik planlama için öncelikler; Irak devletinin genel bütçesini güçlendirmek, esnek ve uygulanabilir mali akışları keşfetmek olacaktır.

Bu çalışmanın başlangıcında, Irak'taki din turizmi sektörünün en önemli yönlerinin ekstrapolasyonuna dayalı tanımlayıcı yaklaşıma ve bunun yanı sıra kamusal ve özel hedefine odaklanmasına dikkat edilmelidir (Hasen, 2018:39).

1.1. Araştırma Alanının Yer ve Sınırları

Duhok ili coğrafi konumu itibari ile Kuzeybatı Irak'ta yer almaktadır. Sınırları kuzeyden Türkiye-Irak sınırı, batıdan Suriye-Irak sınırı, doğudan Erbil ile güneyden Nineveh ili olacak şekilde Büyük Zap Nehri'ne kadar devam etmektedir (Ghafour, 2005:94).

Doğuda 42.20.55 - 44.18.19 boylamları ile kuzeyden 36.10.36 - 37.23.24 enlemleri arasında, yani Ekvator'un Kuzey Ilıman Bölgesi'nde yer almaktadır. Dünya genelinde ve Irak'ta önemli bir konuma sahiptir (Morses, 2005).

Duhok ili, kuruluşundan bu yana birçok idari değişikliğe tanık olmuştur (1986) Irak'ın 6.120 km² bölgesine Duhok, Amedi, Zaho ve Semel de dahil edilmiştir (Namik Rakip, 1986). 1992 yılında idari değişiklikler, yani Şehan ilçesinin ve Akra ilçesinin bir kısmının, toplam 9,389 km²'lik bir alanla ilhak edilmesi gerçekleşmiştir (Morses, 2005). Erbil ve Nineveh illerinde idari sınırlarına başka alanların eklenmesi sonucunda 2011 yılı itibariyle yaklaşık 11009.83 km²'den oluşmaktadır. Günümüzde idari olarak yedi ilçeden oluşmaktadır. Duhok, Semel, Zaho, Amedi, Akre, Şehan, Bardereş bu yedi ilçenin adlarıdır. Bunlara dahil 22 kasaba da yer almaktadır. Aşağıdaki tablo ilçeler ve kasabaları göre toplam ilin alanını göstermektedir. Duhok ilindeki tüm ilçelerin yüzdesi de gösterilmiştir.

Tablo 1 Duhok İli; Üç ülkenin (Suriye-Türkiye-Irak) arasında orta olduğu düşünülen stratejik bir konuma sahiptir. Duhok İli Irak başkentte (470) km uzaklıktadır ve Irak'ın kuzeyinde, Musul'un kuzey doğusunda, Türkiye'nin kuzey-doğu sınırında ve Suriye sınırının yaklaşık 180 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Duhok, kuzey Irak'ının başkenti Erbil'in güneydoğusundadır (Duhok ensiklopediya 2017,206).

Tablo 1 Duhok İli; Üç ülkenin (Suriye-Türkiye-Irak) arasında orta olduğu düşünülen stratejik bir konuma sahiptir. Duhok İli Irak başkentte (470) km uzaklıktadır ve Irak'ın kuzeyinde, Musul'un kuzey doğusunda, Türkiye'nin kuzey-doğu sınırında ve Suriye sınırının yaklaşık 180 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Duhok, kuzey Irak'ının başkenti Erbil'in güneydoğusundadır (Duhok ensiklopediya 2017,206).

Tablo 1. Duhok İlinin Çevresindeki Yerleşmeler ve Ülke Sınırları

Bölge	Sınır Uzunluğu (km)	Oranı %
Türkiye	217,8	28,7
Musul	278,9	36.7
Erbil	263,2	34.6
Toplam	759,9	100

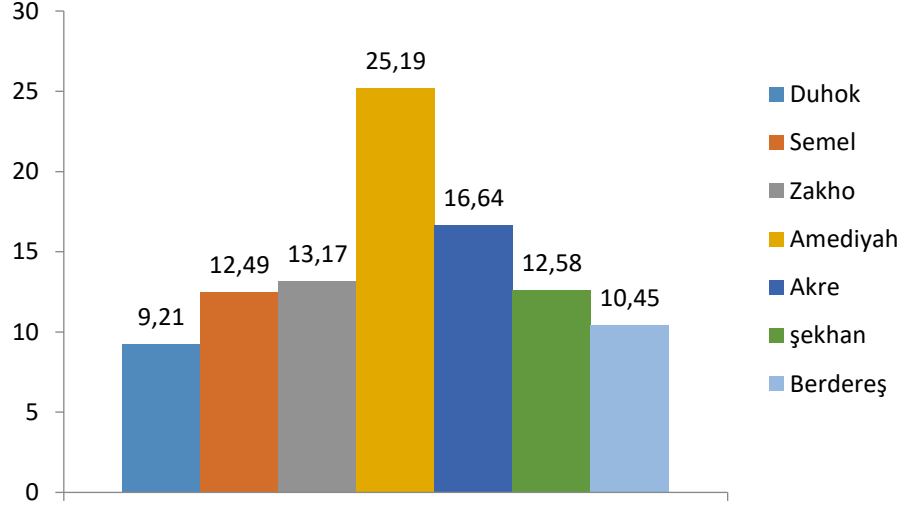
(ArcGIS10,1)'da içindeki olan Duhok'un coğrafi verileri.

Tablo 2 Amedi bölgesinin en büyük bölge olduğunu göstermektedir. Toplam alanın dörtte birinden fazlasına ulaşıldığında, Akre % 16,60 oranında, daha sonra (% 13,17-%12,85-%12,49-%10,45) ilçelere (Zaho, Şehan, Semel ve Berdereş) harcanmaktadır. Sonuç olarak, İlinin toplam alanının Duhok ilçesinin oranı % 9.21'dir.

Tablo 2. İlçeler ve Kasabaları Göre Toplam İlin Alanı

İlçeler	Kasabalar	Alan(km²)		%
	Duhok	104.10	1014.2	9.21
	Mangeşk	420.60		
	Zawitah	489.50		
	Semel	578.10	1375.4	12.49
	Faydiye	127.70		
	Bateel	669.60		
	Zaho	11.77	1450.17	13.17
	Batufa	521.50		
	Rzgari	364.10		
	Drkar	552.80		
	Amedi	95.22	2773.32	25.19
	Sarsnk	250.90		
	Çemanki	436.70		
	Bamarne	240.50		
	Kani Masee	756.80		
	Deralok	993.20		
	Akre	124.50	1831.9	16.64
	Bjil	286.90		
	Grdesen	577.80		
	Dinartah	842.70		
	Şehan	179.30	1414.3	12.85
	Baadre	124.10		
	Kasrok	297.00		
	Atriş	496.30		
	Zelka	317.60		
	Bardereş	87.34	1150.54	10.45
	Roviya	306.90		
	Darati	432.50		
	Kelek	323.80		
	Toplam alanı	11009.83		%100

Kaynak: Kuzey Irak, Planlama Bakanlığı, Duhok Bilgi ve Harita Müdürlüğü, Coğrafi Bilgi Sistemleri Daire Başkanlığı (CBS).

Şekil 2. Duhok İlindeki Tüm İlçelerin Oranı

1.2. Kavramsal Çerçeve

Turizm kapsamında birçok yapıyı ele alan iç içe geçmiş bir olgudur. Bu olgu içerisinde gelir getirinden barışçıl etkilere kadar bir çok kavramı içermektedir. Bu şekilde birçok yönlü kavramı içinde barındıran olguya bir tanım yüklemek oldukça güçtür. Ama sonucunda bir kavrama ulaşabilmesi adına çalışmalar yapılmıştır (Avcı, 1990). Turizm hedefiyle gerçekleşen bu araştırmalar, 19. yüzyılın sonuna kadar ulaşmaktadır. Birçok yazarlar konuya farklı bakış açıları getirilerek birbirinden bağımsız tanımlar ortaya koymuştur (Kozak ve diğ.2014,15) Bunun bir örneği şu şekilde açıklamıştır; İlk turizm tanımı, Guyer-Feuler tarafından 1905 yılında ortaya atılmıştır. Buna göre; “turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olay” dır. Yılın farklı aylarında oluşan yoğunluğun farklı aylarda yansması ve bundan dolayı elde edilen döviz girdileri ile gelirlerin yükselmesiyle, turizm yatırımlarının daha kazançlı bir şekilde faydalanarak ve buna benzer turizm faaliyetlerinin birden fazla pozitif sonuçlarının ortaya çıkmasıyla alternatif turizm seçeneklerini gündeme getirmektedir (Oktayer ve diğ. 2007 aktaran Ulusan ve Batman, 2010).

Turizm, en önemlileri aşağıdakiler olmak üzere farklı turizm türlerinden oluşmaktadır.

1. İnanç Turizmi

Çeşitli dinlere mensup kişilerin, dini ihtiyaçlarını gerçekleştirmek amacıyla inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahatlerin turizm kavramı içerisinde değerlendirilmesine inanç turizmi denir (Sargın, 2006,1,18). İnsanlar inandığı dinin liderinin yaşadığı yeri görmek isterler .

Bu durum kutsal yerlerin, ibadethanelerin ziyaret edilmesine sebep olur. Dinlerin çoğunda, yılın belirli dönemlerinde toplu halde yapılan ibadetler vardır. Müslümanların Kurban Bayramı'nda Mekke'de yaptıkları hac ibadeti, Hinduların günahlarından arınmak için Ganj Nehri'ndeki toplu ibadetleri buna örnek olarak verilebilir.

2. Kültür Turizmi

İnsanların yaşadıkları yer dışındaki kültürleri tanımak, yeni bilgiler edinmek ve kültürel eserleri görmek için yaptıkları seyahatlerdir. Kültür turizminin amacı, insanların eski sanat eserlerini, tarihi yapıları görmek ve yöre halkının kültürünü incelemek istemeleridir. Dünya Turizm Örgütüne göre kültür turizmi kapsamında ele alınacak varlıklar, eğitim, sanat, kültür, festival turları, arkeolojik sit ve harabeler ve doğal güzelliklerin ziyaretleri gibi etkinliklerdir (Çelik,2008,134). Kültürel turizm birçok bilim insanı tarafından farklı tanımlanmıştır. Silberg'e göre kültürel turizm; bir toplumun, bölgenin veya grubun tarihsel, sanatsal, bilimsel veya yaşam tarzı ile tamamen veya kısmen motive olmuş yabancı bir ülkeden gelen kişilerin ziyaretidir. Swarbrooke'e göre ise, kültürel kaynaklar üzerine inşa edilmiş bir turizm türüdür (Günay, 2007,87,101).

3. Deniz Turizmi

Kum, güneş ve deniz üçlüsünün oluşturduğu ve modası hiç geçmeyen bir turizm çeşididir.

4. Sağlık Turizmi

İnsanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını gidermek ve çeşitli rahatsızlıklarına fayda bulmak için katıldıkları turizm hareketleridir. İnsanlar, sıcak su, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve bazı tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini bu amaçlarla ziyaret etmektedirler (Şaman, 2009,131).

5. Spor Turizmi

İnsanların belirli bir sporu yapmak veya bu sportif faaliyetlerini izlemek amacıyla oluşturdukları turizm hareketidir. Bu sportif etkinlikler bölgesel, ulusal veya uluslararası olabilir. Özellikle günümüzde pek çok insanı uzak mesafelerden kendine çeken spor müsabakaları, düzenlendiği ülkelerde turizm faaliyetlerini büyük ölçüde etkiler. Ülkelerin kendi güzelliklerini dünyaya tanıtmak için spor turizmi önemli bir fırsattır. (Türkiye’de yapılan 2010 Erzurum Üniversiteler Arası Kış Olimpiyatları gibi).

6. Av Turizmi

İnsanların doğaya zarar vermeden, bilinçli olarak avlanma amacıyla yaptıkları etkinliklerdir. Av sezonunda, avlanma bölgelerinde özel dernekler tarafından düzenlenen programlardır (Tunç ve Saç, 1998).

7. Dağ ve Kış Turizmi

Gezi, araştırma, yürüyüş, tırmanma, kış sporlarını kapsayan turizm türüdür. 2009 yılı itibariyle Türkiye’de Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen yirmi adet kış ve dağ turizm merkezi bulunmaktadır (Şaman, 2009,132).

8. Konaklama Turizmi

İnsanların bedenlen ve ruhen yorgunluklarını gidermek için doğa ve temiz bir ortamda dinlenmeleridir.

Dini Turizm Kavramı

Dil bilim insanları yönünden incelenmekte olan “din” sözcüğü köken olarak İran’ın merkezinden geldiğini, Arapça ve İbranice bir kökeni kapsadığı dile gelmektedir. İslam dininin kutsal kitabında (Kuran-ı Kerim) yer alan Din sözcüğü yol, ibadet, yasa, riayet, itaat ve hesap gibi manaları yansıtmaktadır (Eykay, 2013,109). Her hükmün kavramında tasdik veya ret vardır. Söz konusu hüküm ilk olarak zihinde bir rızayı çağırır. Açıkçası zihin, ya doğruyu ya da yanlış seçer. Doğru seçen hükümler olumlu, yanlış diye seçim yapanlar edilenler olumsuz olur. Buna göre; hükmün özünde oluşan rıza olgusuna “inanç” denir (Boratav, 1994 aktaran, Eroğlu ve Kılıç, 2010,751,752). Türk Dil Kurumu (TDK)’nın tanımına göre inanç “Tanrıya, bir dine inanma, akide, itikat” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkılarak 'inanç kavramı' Tanrı, din ya da bir dogmaya kapsamaktadır (URL-1, 2015).

Eroğlu ve Kılıç (2010)’a göre İnançlar bazı zamanlar da bütünüyle bir aklî kanıt sonunda ortaya çıkar, bazen de bir otoritenin eseri olur. Hissi sebeplerden ötürü göremediğimiz bir aklın var olduğuna inanılması inanç olgusunu ortaya koymuş olur.

1.3. Amaç

Din turizmi, ülke ekonomisini güçlendirmek için turistlerin çekilmesinde temel bir role sahiptir ve Duhok ilindeki turistlerin ilgisini çekecek farklı dinler ve yerler vardır, Bu araştırmadaki amacımız, Duhok ilinde din turizmi üzerine yapılan ilk yüksek lisans araştırması olarak, bu dini yerlere yurtiçi ve yurtdışından turist çekmek için buraları göstermek, tespit etmek, ve araştırmaktır.

1.4. Dini Turizmin Coğrafya ile İlişkisi

Turizm-coğrafya ilişkisi “Turizm” kavramının Latince kökeninin geçmişi, çok eskilere gitmekle birlikte, İngilizce; “Tour, Touring”, yani “Dolaşmak ve başlangıç yerine tekrar dönmek” sözcüklerinden türemektedir. En basit anlamıyla “Dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmak” şeklinde tanımlanabilir. (Özgüç,2007,131,132). Turizmin tanımlanmasında, 1963 yılında Roma’da yapılan “Uluslararası Turizm ve Seyahat Konferansı” önemli bir rol oynamıştır.

Turizme katılan kişi sayısı arttıkça, turizmin etkisi daha fazla hissedilmekte ve turizm tanımları da artmaktadır. Bunun nedeni turizm sektörünün her geçen gün büyümesi, turizmle birlikte birçok yeni iş kolunun doğması ve dolayısı ile büyüyen, gelişen ve etkisi sürekli artan bu sektörü araştırmak için birçok bilim dalının çalışma yapmasıdır. Her bilim dalı, kendi prensiplerine göre turizmi yorumlamakta ve kendi yöntemlerine göre değerlendirmektedir. Ekonomistlere göre turizmin önceliği parasal değeri olurken, sosyologlara göre toplumsal etkisi daha ön planda tutulmakta, çevrecilere göre çevresel dağılışı ve etkisi öne çıkarılmakta, coğrafyacılar ise turizmin, mekân ve insan ilişkisi açısından önemine vurgu yapmaktadır. Turizm olayı, insanın mekân içinde hareketi ve bir yönden de mekân ile karşılıklı ilişkisini içermektedir. Seyahat etme insanların diğer hayati fonksiyonlarının yanında yer almaya başlamıştır. Coğrafyacılar da bu gelişmeye paralel olarak turizm konusuna eğilmişlerdir. Turizm olayının coğrafyacılar tarafından gittikçe artan bir ilgiyle ele alınmaya başlaması, 20. yüzyıl başlarına kadar gitmektedir. Bu konuya ilgi gösteren birçok bilim adamının

çalışmaları ile bir "Turizm Coğrafyası" disiplini meydana gelmiştir (Avcı,1990,93). Turizm ve coğrafya pek çok ortak zeminde buluşmaktadır (Tablo).

Tablo 3. Turizm ve Coğrafya İlişkisi

Turizm	Coğrafya
Turizm, çok boyutlu olay ve ilişkiler bütünüdür. Turist-yerli halk, turist-işletmeci, turizm-doğal ve kültürel çevre, turizm-diğer sektörler ve turistik merkezlerin rekabet ilişkisi gibi.	Coğrafya, bir mekân ve ilişkiler bilimidir. Toplum-toplum, toplum-doğa, doğa-doğa sektör-sektör, bölge-bölge arasındaki ilişkileri analiz eder, senteze gider ve karşılaştırmalar yapar.
Turizm, bir mekâna ihtiyaç duyar ve çoğunlukla da burası doğal ve kültürel coğrafi kaynakları zengin yerlerdir. Coğrafi mekânın korunması turizmde rekabet gücünü yüksek kılar ve küreselleşmenin olumsuz etkilerini uzak tutar.	Coğrafya, ekonomik sektörlerin (Bunlardan biri de turizmdir.) geliştikleri ya da gelişemedikleri alanlar, yer seçimi faktörlerini inceler, bunların dağılışını gösterir, neden sonuç ilişkisi kurar ve sektörlerin daha iyi gelişmesi için planlama önerileri sunar.
Turizm; çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik etkilere yol açan bir hizmet sektörüdür. Küreselleşme ve yerellesmenin her birinin farklı etkileri bulunmaktadır.	Coğrafya, mekânla ilgili değişikliklerine, nerede, nasıl, neden, ne zaman sorularına cevap arayarak inceler, sonuçları araştırır, geçmişi ve bugünü karşılaştırır, yorum getirir, geleceğe ışık tutar.
Turizm, toplumsal bir olgudur, toplumu ilgilendiren küresel, bölgesel ve yerel sorunlardan (Terör, savaş, ekonomik kriz, doğal afet, göç vb.) etkilenir.	Coğrafya topluma yararlı olmayı ilke edinmiştir. Toplumsal güncel olayları, sorunları coğrafi mekânla ilişkilendirir, analiz eder, çözüm arayışlarına gider.
Turizm, bir başlangıç ve bitiş mekânı ile bu ikisi arasındaki bağlantıyı sağlayan “ulaşım koridoru” bütününde gelişen ulusal, bölgesel ve uluslararası bir harekettir. Ulaşım koridorlarının kullanım şekli turistik akımları (göçleri) ortaya çıkarır.	Coğrafya, hareket, değişim ve yeniliklerin takipçisidir. Turizmle ilgili hareketliliğin yönü, süresi, boyutu ve sonuçlarını coğrafi mekânla ilişkilendirerek yoruma gider.

Kaynak: (Emekli, 2006)

Turizm, insanların bir yerden başka bir yere taşınması (seyahat), ürünler ve hizmetler üzerine zaman ve mekân içinde odaklanmış olması bakımından, coğrafi bir olgudur ve coğrafi bakış açısı ile çok yönlü olarak araştırılabilir (Williams, 1998). Turizm coğrafyası, batıda coğrafya programları içinde ağırlıklı yeri olan bir konudur. Türkiye için önemi herkesce bilinen bu konuda önce mekâna ait özelliklerin iyi bilinmesi, bu temel üzerine insan ve kültür unsurunun eklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle turizm planlamalarında coğrafyacıların temel bilgilerin hazırlanması ve değerlendirilmesinde önemli katkıları olabilmektedir (Rayan, 2000,253).

Turizm gelişim bölgelerinin planlamasında politikacılar, hukukçular, şehir plâncıları, harita mühendisleri, peyzaj mimarları vs. bilim dallarının yanında coğrafyacıların da bulunması, planlamanın geleceği açısından gereklidir. Arazinin

coğrafi yapısını, fiziki ve beşerî birimleri ile beraber bir bütün olarak göz önüne almadan, bölgenin jeomorfoloji, iklim, hidrografiya, bitki örtüsü, nüfus, yerleşme ve ekonomik özelliklerine dikkat etmeden ve turizmin oluşturacağı çevresel, toplumsal, psikolojik ve ekonomik sorunlar önceden hesaplanmadan yapılan plânlamaların, daha sonra geri dönülemez sorunlar oluşturduğunu sürekli görmekteyiz. Turizm, sadece ekonomik kazanç olarak düşünülürse ve turizmin olumsuz etkileri önceden tahmin edilmezse, belirli bir süreden sonra turizm bölgeye zarar vermekte, sorunlara çözüm bulabilmek için büyük masraflar yapılmakta, ancak tahrip olan veya yok olan doğal ve kültürel yapı eski çekiciliğini geri kazanamamaktadır.

Turizm coğrafyası, coğrafyanın doğası gereği, turizme bütüncül olarak bakmakta hem mekânın fiziki coğrafi özelliklerini hem de beşerî- ekonomik coğrafi özelliklerini bir bütün olarak görmektedir. Turizm konusunda araştırma yapan coğrafyacılar, fiziki coğrafyada meydana gelen bir değişikliğin beşerî ve ekonomik yapıyı da etkileyebileceğini tahmin etmekte ve olumsuzluklara önceden çözüm önerileri getirmektedir. Turizm etkinlikleri bir ülkenin doğal ve kültürel coğrafyasının sahip olduğu fırsatlar ve kısıtlamalarla yakından ilişkilidir. Fiziksel coğrafya özellikleri, bir ülkedeki turizm çekiciliklerinin çeşidini, kalitesini ve dağılımını belirtmekle kalmaz, aynı zamanda o bölgeye ulaşılabilirliği ve bölge içi ulaşım olanaklarını da kontrolü altında tutar. Sözgelimi coğrafi konum, bir yerde turizmin doğuşu ve gelişiminde çok önemli bir faktördür.

Yine iklim ile turizm arasında sıkı bir ilişki vardır. İklim turizm türlerinin alansal dağılışını etkilediği gibi, mevsimlik turizm göçünü yönlendirmekle, turizm mevsimi ve kalış süresi üzerinde belirleyici rol oynamakta, kitle turizminin başlıca yaratıcılarından biri olmaktadır. Yerel kültür özellikleri veya evrensel değerler yine turizmin bir yerde doğuşu ve gelişiminde çok önemli diğer faktörlerdir (Soykan, 2004).

Turizmin, coğrafyanın hem Fiziki Coğrafya hem de Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalları ile ilişkisi bulunmaktadır. Yüksek öğretimdeki Coğrafya bölümlerinde Turizm Coğrafyası, Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalı içerisinde yer almaktadır. Çünkü turizmin en önemli öznesi insandır ve insanın gerçekleştirdiği bu faaliyetler bölgenin veya ülkenin ekonomisini doğrudan etkilemektedir. Coğrafya, turizmin beşerî ve ekonomik yapısında değişikliğe neden olan olayların sebeplerini, sonuçlarını etkilerini ve dağılışını "Turizm Coğrafyası" adı altında incelemektedir. Turizm coğrafyasının en önemli görevlerinden Birisi de turist

aktiviteleri kapsamında fiziki ve beşerî çevre ilişkisinin mekânsal dağılışını açıklamaktır (Lew ve McKercher, 2006). Turistleri seyahat etmeye teşvik eden güdüler vardır. Bunlar; fiziksel, kültürel, kişisel ve prestij-statü güdüleridir (Özgüç, 2007). Bu güdülerden kişisel ve prestij-statü güdülerini ile psikoloji ve sosyoloji gibi bilim dalları ilgilenmekle birlikte, fiziki ve kültürel güdüler ile doğrudan veya dolaylı olarak coğrafya bilimi ilgilenmektedir.

1.5. Materyal ve Yöntemler

Turizm coğrafyasının genel kavramlarını, fikirlerini ve temellerini öğrenmek için kaynakları ve referansları (Arapça, Türkçe ve yabancı) kullanmayı temsil edilmektedir.

Dini Turistik saha ziyaretleri, gözlemlerin ve saha gözlemlerinin kaydedilmesi ve ayrıca dini turizmi yerleri fotoğraflarının çekilmesi.

Kişisel görüşmeler, Çalışmanın hazırlanması sırasında pek çok kişisel görüşme yapılmış ve bu görüşmelerde Duhok ilçelerindeki tüm dini turizm rehberlikleri ve gibi ilgili departmanlardan çok sayıda görevli yer almıştır.

Tezimizden kullanılan programlar şunlardır. GIS yöntemi: Bu yöntem CBS yazılımları (CBS) bu tür programlar (ARC GIS) ve (synergy) programları kullanmayı hedeflenmektedir.

Alan Çalışması Yöntemi: Arazi (saha) çalışması, gözlem, saha gözlemi, görüşmeler, ilgili devlet kurumlarına ziyaretler ve anket formlarının dağıtımı. Telefon kamerası. Turistik yerler ararken çektiğim resimler mobil kameralarla çekilmiştir. Bölgenin DEM'i. Dohuk ilininDEM'i alabilmek için ilinin planlama dairesine ziyaret ettim.

1.6. Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Uluslararası din turizminden bahseden pek çok çalışma var.Çalışma alanında (Duhok ilin) dini turizmin önemi konusunda araştırma bulamadım ve araştırmanın bu bölümünde Irak'ın bazı şehirlerinde yapılan bazı çalışmalarda din turizminin önemini göstereceğim.En önemli şunlardır.

İsra, M. (2013), yılında yüksek lisans tezinde Yönetim ve Ekonomi Fakültesi - Al-Mustansiriya Üniversitesi, Kerbela ve Necef dini turizmin ekonomik önemi. Dini

motivasyonun kutsal dini mekânları ziyaret ederek ve dini ayinler düzenleyerek karşılandığı açıktır ve bu nedenle kutsal Kerbela ve Necef illerine ziyaretçiler geldiğinde uygun şartların yaratılması gerekir, çünkü dini türbeler bu iki ilinin varlığının temeli ve kentin temelini oluşturur. Ülke içinden veya dışından yapılan ziyaretler, sert para kazanmaya katkıda bulundukları için önemli bir milli gelir kaynağıdır. Dini sitenin faktörleri, şehrin ekonomik aktivitesindeki aktif rolü nedeniyle şehrin büyüklüğünü etkilemede önemli bir role sahiptir ve bu da şehrin ekonomik temelinin belirlenmesine yansır, bu da şehrin elde ettiği ve bölgenin sakinlerine ve komşu şehirlere hizmet eden ve yardımcı olan ekonomik faaliyetten elde ettiği ekonomik faaliyetin miktarından kaynaklanan finansal gelir anlamına gelir. Bu gelirler, o şehrin gelişmesi ve büyüklüğünün artmasından kaynaklanmaktadır ve bu hem Kerbela hem de Necef illeri için geçerlidir. Şu sonuçlara varmıştır. 2003 yılı için üretilen gelir miktarı (43648) iken, 2005 yılı geliri (804710552) 'ye yükselmiştir. Bu (4656) 'lık bir artış oluşturmaktadır. Yıl (2003) için İranlı grupların sayısı (2652), sayıları ise yıl (2005) idi. 268298 Bu, (52.8047105) tutarında bir artış anlamına gelmektedir.

Muhsen, M. (2018), yılında Bayan-A Merkezi Çalışmaları ve Planlamaları. Bu çalışma, Irak'ta din turizmi ekonomisinin mevcut durumunu açıklamaya ve ülkenin ulusal ekonomisine katılımın doğasını belirlemeye çalışmaktadır. Dinsel turizm arzının iki unsuru arasındaki karşılıklı hareketi ve bu büyüyen turizm modelinin turistlerin en yoğun olduğu bölgelerde dini turizm talebi arasındaki karşılıklı hareketi izlemek ve değerlendirmek, Çalışma, din turizmi sektörüne en uygun başlangıcı sağlamanın önündeki en önemli engellerden ve göstergelerden bahsetmeyi ihmal etmedi ve böylece Irak'ta milli hasılayı ve genel bütçeyi artıracak en fazla ekonomik fizibilite elde edilmektedir. Bu çalışmada sunulanlar sayesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur. Irak, bir petrol ekonomisi oluşturmasını sağlayan dini turizm unsurlarına sahiptir ve devletin kamu maliyesini iyileştirmede daha ucuz ve daha etkili yollarla, Ancak bunun gerçekleşmesi hala bir teori, ancak resmi devlet dairelerinde bir süreçtir. Irak'ta din turizmi sektörü, turist erişim hacmi, altyapı olanakları ve gelir hacminde olumlu bir gelişmeye tanık oluyor, ancak özel sektör yararına hesaplanan bir gelişme olarak kabul ediliyor ve resmi düzeyde ulusal ekonomiyi geliştirebilecek optimal gelişmeyi temsil etmektedir.

Zahir, A. (2008), yılında Kerbela Üniversitesi, Kutsal Necef ve Kerbela şehirlerindeki İslami dini turistik cazibe merkezlerinin unsurlarını incelemektedir. İslam

dini turizmi Necef ve Kerbela kutsal şehirlerinde birinci sırada Genel olarak turizm modellerinde, bu şehirlere gelen tüm ziyaretçiler dini turistik cazibe merkezlerinden etkilendiğinden. İslam dini turizmi, yılın günleri, özellikle de dini günlerde bu yerlerin ziyareti ziyaretçiler tarafından doygunluk aşamasına gelmez. Diğer turizm türleri gibi mevsimselliğe de bağlı değildir. Şehirdeki tüm türbelerin ve dini yerlerin ilgi eksikliği ve periyodik bakım eksikliği, Necef ve Kutsal Kerbela başta olmak üzere her yerde görülmektedir.. Ülke içinde ve dışında bulunan az sayıdaki seyahat ve turizm şirketi.

İbrahim, S. (1998), yayınlanmamış bir yüksek lisans tezi olan Filistin'de din turizmi, An-Necah Ulusal Üniversitesi, Nablus, Filistin Bu çalışmada araştırmacı, bölgenin hala istikrar ve siyasi sakinlikten yoksun olduğunu, bu durumun Filistin'e yönelik turizm hareketinin hacmini olumsuz etkilediğini ve turizm sektörünün temel tesislerine yansıdığını belirtmektedir. Araştırmacı, çalışma alanına gelen turistlerin oranlarında milliyetlerine göre bir farklılık olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Araştırmada, Filistin'i ziyaret etmenin ana nedeninin dini neden olduğunu, toplamın% 44,5'ini, ardından% 34,7 ile tarihi saikin takip ettiğini ortaya koymaktadır.

Tuba, Ş. (2012), yılında yüksek lisans tezinde, İnanç turizm potansiyeli ve halkın inanç turizmine bakış açısından karaman Karaman, ülkemizin önemli turizm merkezlerine yakın olmasına rağmen istenilen turizm potansiyeline sahip olamamış bir şehirdir. Karaman camileri, kiliseleri, müzesi ve kalesi gibi tarihsel, yöresel kıyafetleri, yemekleri gibi kültürel değerler açısından oldukça zengin bir turizm çekiciliğine sahiptir. Buna rağmen bu değerler istenilen düzeyde değerlendirilememiştir. Kentin ekonomisine olumlu yönde katkı yapacak en önemli sektörün inanç turizmi olacağı düşünülmektedir. Karaman mevcut inanç turizmi varlıklarıyla önemli bir turizm merkezi haline gelebilir. Bu amaçla işbirliği, araştırma ve kaliteli servise önem veren kültür projeleri hazırlanıp hayata geçirilmelidir.

ÖZNUR, O. (2019), yılında yüksek lisans tezinde, Kastamonu ili inanç turizmi potansiyeli ve halkın inanç turizmine bakış. Kastamonu'da turizm ve inanç turizmi potansiyeli konulu bu çalışmada ilk olarak turizm ve türleri çerçevesinde tanımlar verilerek, Kastamonu'nun tarihi, toplumsal, turistik potansiyeli gibi özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İl turizmine önemli katkılar sağlayabilecek bir inanç turizmi potansiyeli olan Kastamonu hakkında yöre halkının düşünceleri alınarak inanç turizmi kalıbına oluşmuş mevcut bakış açısını görmek ve gerekli önerileri sunmak konu edinilmiştir. Kullanılan ölçekte faktör analizi olması sebebiyle tekrar edilmemiş,

yeniden faktör analizi yapılmamıştır. Ölçek dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm demografik özellikleri ele almıştır. İkinci bölüm ekonomik boyuta ilişkin veriler Ekonomik Etkiler ve Fiyatlara Etki, şeklinde iki alt boyuttan oluşmaktadır. Sosyal-Kültürel Boyut ile İlgili Veriler “Ahlaki ve Kültürel Etkiler,Sosyal Hayata Etkiler ve Tabiat ve Çevre Etkisi şeklinde üç alt boyuttan oluşmaktadır. Nihai olarak İnanç Turizmine Genel Bakış Boyutu ,İnanç Turizminden Duyulan Endişe ve İnanç Turizminin Olumlu Katkıları” adı altında iki alt boyuttan oluşmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYADA BULUNAN TURİZM KAYNAKLARI VE GELİŞİMLERİ

Turizm endüstrisi dünyadaki en geniş ve en hızlı gelişen endüstrisidir. Turizm, olumlu sosyal ve kültürel etkilerinin yanında ekonomik getirisi ile birçok Ülke, bölge ve şehrin geliştirmeyi düşündüğü sektörlerin başında gelmektedir (Tosun, Timothy ve Öztürk 2004; Park 2003; Taşçı 2003,162,172). Uluslararası turizm hareketlerinde meydana gelen gelişme ve değişimler, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok Ülkenin dikkatini çekmiştir (Jenkins, 1995,183,195). Son yıllarda yapılan araştırmalara göre; dünyadaki değişimlere paralel olarak, insanların turizm ile ilgili fikir ve kararlarında da değişim gözlenmektedir. (Okumuş ve Topaloğlu 2004; Morrison 2002; Buhalis 2000). Bu durum, turizm planlaması ve turistik ürün geliştirme ile ilgili politikalarının yeniden değerlendirilmesi ve uygun yöntemlerin seçilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Okumuş ve Topaloğlu 2004). Bu nedenle hazırlanacak planlar ve uygulanacak turizm politikaları, gerek yöre, gerek bölge ve gerekse ülkenin turizm gelişimi için oldukça önemlidir.

Dünyadaki hızlı ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, turizm tüketim kalıplarında da son yıllarda önemli değişimler gözlenmektedir (Bakırcı 1992). Günümüz turizm gelişmeleri incelendiğinde turistlerin sadece deniz, kum, güneş, gibi unsurları içeren kıyı (kitle) turizmini değil, bunun yanı sıra değişik turizm faaliyetlerini de aradıkları ve turizm faaliyetlerini sezonluk olmaktan kurtarmak ve tüm yıla yayabilmek için ülkelerin kıyı turizminin yanında değişik turizm faaliyetlerine yönelmeleri gerektiği düşünülmektedir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002,162,172). Turistlerin istek ve ihtiyaçlarında meydana gelen değişiklikler, kaçınılmaz olarak turizm pazarını, ihtiyaç duyulan talebe uygun ürünler geliştirmeye zorlamaktadır (Gökdeniz ve diğerleri, konferans 2003). Bu talebe bağlı olarak yeni turistik bölgelerin turizme açılması ile, şimdiye kadar alışlagelmiş yerlerden sıkılan insanların turizme yeniden ve değişik hedeflerle katılması, değişik yerleri tercih etmesi ve yeni turistik destinasyonların ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir (Usta 2001; Kozak ve diğerleri 2001,15,baskı).

Bir yöreyi turistik bir destinasyon olarak turizm piyasasına sunmadan önce yörenin kapsamlı bir turizm planının yapılması (Soykan 2003,17,24), yörenin ve halkın

öncelik ve gereksinimlerinin belirlenmesi, yörenin çevre bakımından kapasite sınırlarının (insan ve fiziki çevre olarak) dikkate alınması gerekmektedir. Aksi halde turizme açdan yerter Murphy'nin 1985 yılında söylediği gibi "patlayan ve birden çöken bir girişim haline gelebilir. Yani, mevcut değerlerin kaybedilmesi tehlikesi ile karşı karşıya kalınabilir Örneğin: Akdeniz çanağının önemli turistik desbnasyonlarına sahip Ülkesinden biri olan Ispanya, turizme açılmadan önce, iyi bir planlama yapmadığından, aşın betonlaşma riski ile karşı karşıya kalmıştır. Turizm merkezleri, Ispanya'dan daha sonra turizme açılmasına ragmen, Türkiye de benzer çevre sorunlarıyla mücadele etmeye çalışmaktadır. Bunun en önemli sebebi, Türklye'nin kendisiden önce turizm plyasasında var olan ve pazara sunduğu ürünler bakımından benzerlik gösteren ve rakibi konumundaki Ispanya turizmini analiz etmediği için aynı kaderi paylaşmak zorunda kalmış olmasıdır. Bu tür çevre sorunları- nin yaşandığı Alanya ve Kuşadası gibi turizm merkezlerinin önemli tur operatorlerince boykot edilmesi bunun en somut örneğidir (Güzel, 2010,87,100). Daha önce yapılan bazı araştırmalarda da benzer prablemlere işaret edilmiştir (Küçükaltan 2005, Çakılcıoğlu 2003: Kozak, Ko- zak ve Kozak 2001; Okumuş 2001; Tosun ve Timothy, 2001; Tosun 2001: Tosun 1998; Köletavitoglu 1998; Brotherton ve Himmetoglu. 1997; Alipour 1996; Tosun ve Jenkins 1995,183,195). Şayet yeteri turizm planlaması yapmadan bir ülke, bölge veya yore turizme açılırsa, o ülke bölge yada yöre turizmin getireceği olumsuzluklardan payını alacaktır (Öztürk ve Yazıcıoğlu 2002,162,172). Bu bağlamda; bir yörenin, bölgenin, ülkenin turizme açılmadan önce turistik potansiyelinin ve taşıma kapasitesinin çok iyi bir şekilde analiz edilip değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin önündeki engellerin kaldırılması gerekli görülmektedir.

Otuz yıldan beri, ülkelerin gelecek planlarından sorumlu kurum ve kuruluşlar, uluslararası örgütler akademisyenler ve araştırmacılar, turizm sektörünün özellikle gelişmekte olan Ülkeler açısından önemini vurgulamaktadırlar Türkiye'de özellikle 1980 sonrası turizmin gelişmesi için çeşitli strateji ve planlar geliştirilmiştir. Ancak uzun yıllar "turizm" deniz, güneş ve kum yani kitle turizmi olarak algılanmış ve özellikle sahillere milyarlarca dolarlık yatırımlar yapılmıştır (Karaman 2002,133,140).

Bu dönemlerde alınan tedbirlerin ve uygulanan turizm politikaların başarılı olduğu düşünülse de turizmin Türkiye'de yeni gelişmeye başlamasından ve deniz-kum ve güneş turizmi etrafına kurulan kitlesel turizmin ön plana çıkmasından dolayı bu çabaların daha çok genel anlamda turizmin gelişmesine yönelik olarak kalmıştır.

Bununla birlikte; Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü tarafından son olarak 2000 yılında tüm Türkiye'deki turistik arz verilerine dayalı özel projeler başlığı altında "Turizm Tür ve Yörelerinin Çeşitlendirilmesi ve Çevre Projeleri" konusunda bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma daha çok yeni turistik ürünler ve merkezler ile turistik ürünlerde ya- pılabilecek çeşitlendirme faaliyetlerini kapsamaktadır. Gelecek için umut verici olmasına karşın; Türkiye'deki tüm turistik arz kaynakları göz önüne alındığında bu ve benzeri girişimlerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir (Okumuş ve Topaloğlu 2004,57). Çünkü Türkiye sahil bölgelerinde turizmini geliştirmesine ve turist sayısını artırmasındaki başarısına karşın, aynı başarıyı geri kalmış (kırsal) ve gelişmekte olan bölgelerinde gösterememiştir (Tosun, Timothy ve Öztürk, 2004,109,112).

Turistler yerel kültür ve geleneklerle çok ilgilenirler. Bu sebeple turizm, birçok kırsal kesimin ekonomik ve sosyal sorunlarının, ümit vaat eden bir çözümü olarak görünmektedir (Miika ,2001,43). "Her farklı sosyal yaşantı bir turistik değerdir" bu bağlamda her coğrafi bölgenin yörenin ayrı bir turistik değere sahip olduğu söylenebilir". Ancak her coğrafi bölge/yöre turistik bir destinasyon olmayabilir. Bir coğrafi bölgenin yörenin turistik bir merkez olabilmesi için turizme uygunluk düzeyinin araştırılması ve turistik arz potansiyelinin doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Turistik arz potansiyeli tam ve doğru saptanmadığı takdirde, yanlış yerler, yanlış zamanda, yanlış faaliyetlerle turizme açılabilir (Soykan 2003,17,24).

Bir yörenin potansiyelini saptamayı Soykan 2004'te; var olan ancak bilinmeyen, kullanımda olmayan gizli taraflarını ortaya koymak olarak tanımlamış ve potansiyelin aynı zamanda "güç" anlamına gelmesi, potansiyel saptamanın bir gücü açığa çıkarma, onun kapasitesini ölçme işlemi olduğunu göstermektedir. Yani bir yörenin sahip olduğu kaynakların, değerlerin, zenginliklerin turizme uygunluk veya yeterlilik düzeyinin ölçülmesi, o alanın turistik kapasitesi, turistik gücünün belirlenmesidir.

2.1. Dünyada Din Turizminin Mekânları

İnanç turizmi her yıl yaklaşık olarak 300 milyon ziyaretçinin katıldığı, 18 milyar dolarlık bir ekonomik bütçeyle hızla gelişen bir turizm çeşididir. Amerikan Seyahat Endüstrisi Birliği'nin hazırlamış olduğu raporda, her dört ziyaretçiden biri inanç turizmiyle ilgilenmektedir. Son yıllarda inanç turizmine katılan ziyaretçilerin beklentileri değişmiş ve birinci kalite ürünler ve servisler tercih eder olmuştur. Bu

turizm türüne ağırlık veren ülkeler ekonomilerini büyük oranda geliştirmeyi başarmışlardır. Örneğin Güney Amerika, inanç turizmi faaliyetleri kapsamında 10 milyar dolarlık bir gelire sahip olduğu tahmin edilmektedir (Güzel, 2010: 14-15)

Tablo 4. Dünyada En Çok Ziyaretçi Potansiyeline Sahip İnanç Çekim Merkezleri ve Yıllık Ortalama Ziyaretçi Sayıları

İnanç Çeki+A1:D9m Merkezi	Ülke/Şehir	Özelligi	Yıllık Ortalama Gelen Turist Sayısı
Meiji Tapınağı ve Sensoji Tapınağı	Japonya Tokyo	628 yılında inşa edilerek Tokyo'daki en eski Budist Tapınağıdır. Sayısız ağaçtan oluşan "kutsal orman" olarak adlandırılan bir bahçe bulunmaktadır	Her bir tapınak için 30 milyon ziyaretçi gelmektedir
Kashi Vishwanath Taping	Hindistan Varanasi	Hindular için kutsal bir mekândır. Ganj Nehri'nde yıkanarak günahlarından arındıklarına inanırlar	21.9 Milyon
Guadalupe Meryem Ana 3 Numaralı Bazilikası	Meksika	1500'lerde başlanıp 1709'da yapımı bitmiştir. 1531'de Hz.Meryem'in apronda görüldüğüne inanılmaktadır.	20 Milyon
Tirupati Tirumala Devasthanams Tapınağı	Hindistan Andra Pradeş	Vaishnavism adında bir Hindu mezhebine ait bir kompleks yapıdır. 1200 yıl öncesine ait olduğu tahmin edilmektedir. 3200 m yüksekliğindedir.	18,25 Milyon
Notre Dame Katedrali	Fransa/Paris	1345 yılında yapılmıştır. Pek çok aziz ve melek heykelleri bulunan yapı, bir ibadet yeri olmanın yanı sıra sanat galerisi olarak da kullanılmaktadır.	13-65 Milyon
Sacre Coeur Bazilikası	Fransa/Paris	19. yy eseri olan Roma-Bizans Dönemi bazilika, Şehitler Tepesi'nde bulunmaktadır.	10.5 Milyon
Naritasan Shinshoi Tapınağı	Japonya Chiba	940 yılında yapılmış bir Budist Tapınağı'dır. Ateş tanrısına adanan tapınakta ateş ritüelleri her gün yapılmaktadır	10 Milyon
Tsurugaoka Hachimangu Shrine	Japonya Kanagawa	12. yüzyıla ait olduğu düşünülen Şinto Tapınağı'nın çevresi Şakayık ve kiraz ağacı gibi bahçelerle kaplıdır	10 Milyon
Kiyomizu-dera ve Kinkaku-ji Tapınakları	Japonya Kyoto	Bir Budist tapınağı olan ve UNESCO listesinde bulunan tapınak Otowa Dağı'nın yamacına kurulmuştur.	10 Milyon + 6 Milyon
Ise Jingu Tapınağı	Japonya/Ise	Yaklaşık 14 bin dönüm alan üzerine kurulan Şinto Tapınağı "ilahi orman" olarak kabul edilmektedir.	8,5 Milyon ziyaretçi
St. Peter Bazilikası	Roma Vatikan	Dünyanın en büyük kutsal binalarındandır. Önemli Rönesans sanatçıları tarafından iç süslemesiyle dikkat çeken bazilika ikonaları, altın süslemeleri ile zenginleştirilmiştir.	7 Milyon ziyaretçi
Dazaifu Tenmangu	Japonya B6Dazaifu	Farklı renklerde çiçek açan 197 çeşit, altı bin erik ağaçları ve 1500 yıllık kafür ağaçlarıyla dikkat çeken bir Şinto Tapınağıdır.	6,6 Milyon ziyaretçi
Köln Katedra+A15:D17li	Almanya Köln	Gotik üslup kullanılan katedral 1880 yılında tamamlanmıştır. Şehrin önemli sembollerindendir.	6 Milyon ziyaretçi

Tablo 5. Dünyada En Çok Ziyaretçi Potansiyeline Sahip İnanç Çekim Merkezleri ve Yıllık Ortalama Ziyaretçi Sayıları

İnanç Çeki+A1:D9m Merkezi	Ülke/Şehir	Özelliği	Yıllık Ortalama Gelen Turist Sayısı
Sanctuary of Our Lady of Lourdes	Fransa Lourdes	14 yaşında Bernadette Soubiros adındaki bir kız 1858 yılında Massabielle Mağarası'nda Hz. Meryem'i görüp kendisiyle konuştuğunu söylemesi üzerine bir dini kompleks yaptırılmıştır. Alanda bulunan mağaradaki kaynak suyun şifa verdiği inaniilmektedir.	6 Milyon ziyaretçi
Padre Pio Tapınağı	İtalya/San Giovanni Rotondo	Santadelle Grazie adında bir azizin bütünlüğü bozulmamış cesedi gösterilmektedir.	6 Milyon ziyaretçi
St. Mark Bazilikası	İtalya Venedik	Bizans sanatının en görkemli eserlerindendir. Bazilikada bulunan birçok heykel ve mozaik Haçlı Seferleri'nde Konstantinopolis (İstanbul)'ten alınmıştır.	5-6 Milyon ziyaretçi
Assisi St. Francis Bazilikası	İtalya Perugia	13. yy. eseri olan ve Gotik üslupla yapılan bazilikanın freskleri dönemin ünlü sanatçıları tarafından yapılmıştır. Hristiyanlık dünyasının önemli azizlerinin bozulmamış cesetleri de burada bulunmaktadır.	5,5 Milyon ziyaretçi
St. Patrick Katedrali	Amerika New York	19. yy. Neo-Gotik üslupla yapılan katedral büyük bir ihtişamla ziyaretçilerini karşılamaktadır.	5,5 Milyon ziyaretçi
Western Wall/Ağla ma Duvarı	İsrail/Kudüs	Yahudiler için kutsal olan bir yerdir. MÖ. 20'de Kral Herod tarafından yapılan, MS. 70 yılında ise Romalılar tarafından yıkılan Tapınaktan kalan yalnızca bu duvar olmuştur.	5 Milyon ziyaretçi
Sultan Ahmet Camii	Türkiye İstanbul	1617 yılında tamamlanan ve mavi İznik seramikleri kullanıldığı için Blue Mosque olarak da bilinmektedir. Altı minaresi bulunan camii Ayasofya'ya eşdeğer güzellikte bir yapının olması için yaptırıldığı söylenmektedir.	5 Milyon ziyaretçi
Aya Sofya	Türkiye B17İstanbul	537 yılında İmparator Justinanus tarafından tamamlanmış, 1453 yılında İstanbul'un Fethiyle eklenen minarelerle camiye dönüştürülmüştür. 1935 yılında Atatürk'ün emriyle müzeye çevrilmiştir.	3 Milyon ziyaretçi

Kaynak: (travelandleisure.com; traveltrivia; Olcay ve Albuz, 2016: 9).

Hac mekânları, ilahi gücün bir yerle ilişkilendirilip kutsal olarak kabul edilmesidir. Bu mekânlar inanan için dünyevi ve uhrevi ayrıcalıklar kazandırmaktadır. Hac mekânlarında yapılan ibadetlerde kişi Tanrı ile buluşarak kendini huzur ve güven içinde hissetmesini sağlamaktadır (Mamytov, 2010: 8-9). Hac ibadetinin yerine getirildiği mekânlar/mabetler “ulûhiyete” bir “yüce varlığa” şükranlarını sunmak, saygı

göstermek amacıyla yapılan mekânlardır. Her dinin kabul ettiği “yüce varlığa” karşı kulluk görevini yerine getirmek için önemli mabetleri/mekânları bulunmaktadır. Dinler açısından kutsal olarak kabul edilen ve hac mekânı olan topraklar ise aşağıda tabloda gösterilmiştir (Küçük vd 2015: 673-674).

Tablo 6. Hac Mekânı Olan Topraklar

Din	Hac Mekanları (Şehir/Mekân)
Musevilik	Kudüs/Süleyman Mabedi
Hristiyanlık	Kudüs/ Süleyman Mabedi,Roma/Vatikan,Efes/Meryem Ana Evi
İslamiyet	Mekke/Kâbe, Medine/Mescidi Nebevi
Hinduizm	Hindistan/ Benares: Ganj Nehri üstünde bulunan yaklaşık iki bin mabet bulunmaktadır.
Konfüçyanizm	Qufu/Ch'iu fu: Konfüçyus'un öldüğü yer
Şintoizm	İse/Tanrıça Amaterasu adına yapılan mabet (Milli Mabet)
Cayinizm	Jharkhan/Şikharji
Sihizm	Amritsar/Harmandir (Altın Mabet)
Ezidiler	Duhok Kuzey Irak .şeyhan (laliş)

Kaynak: Küçük vd. 2015

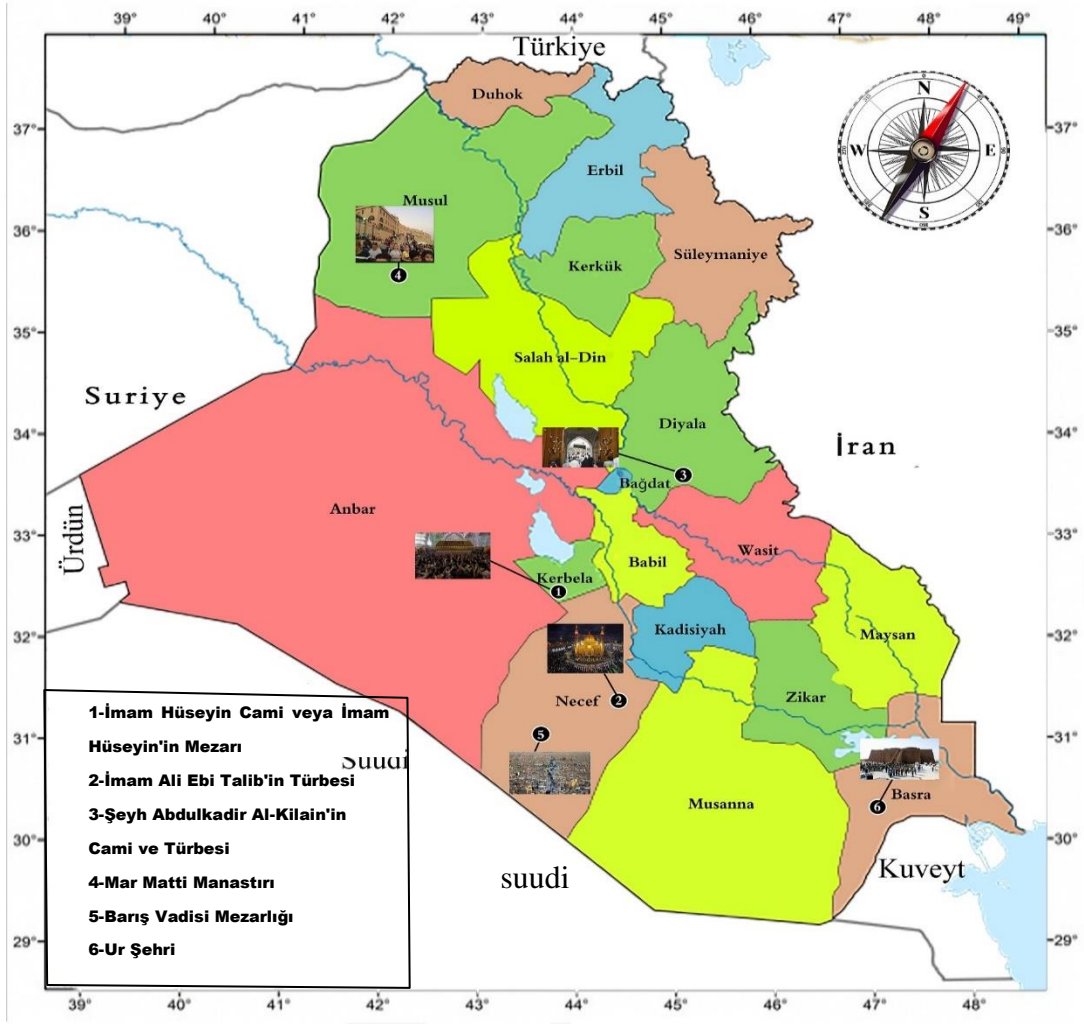
Tablo 4'deki bilgilere ek olarak İspanya'da bulunan Santiago de Compostela şehri Hristiyanlar için önemli hac merkezlerindendir. Fransa'da bulunan Lourdes şehri, Filistin'deki Beytüllahim şehri de kutsal olarak kabul edilen şehirlerden bazılarıdır (Küçük vd 2015: 673-674).

İnanç turizmi faaliyetleri kapsamında kutsallık atfedilen mekânlara sahip olan ülkeler ekonomik olarak da önemli bir gelir elde etmektedir (Kervankıran, 2019: 88). Dünya İnanç Turizmi Örgütü (World Religious Travel Association) 300 milyon Hristiyan ziyaretçinin dini görevlerini yerine getirmek amacıyla seyahat ettiğini ifade etmektedir (Şaman, 2009: 17). Müslümanların inancı gereği ve imanın beş şartından biri olan “hac” görevini yerine getirmek için milyonlarca kişiyi ağırlayan Suudi Arabistan’ da inanç turizmi, petrolden sonraki en büyük ekonomik güç haline gelerek turizm sektöründen önemli bir pay almaktadır (Woodward, 2004: 173).

Bazı inanç çekim merkezleri, yalnızca bir dine mensup kişiler tarafından değil ortak bir değer olarak kabul edilmektedir. Kudüs bu kapsamda Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından önem taşımaktadır (Woodward, 2004: 173-174).

2.2. Irak'ta Turizm Dini Mekanları

Irak'ta eski çağlardan beri medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu nedenle bu medeniyetlerin birçok gelenek, görenek ve dinlerini bünyesinde bulundurmıştır. Bu nedenle Irak, birçok dini barındıran ülkelerden biri olarak kabul edilir ve çeşitli ülkelerden din turizmi amacıyla gelen insanlar ve en önemlisi Irak'ta dini turizm yerleri aşağıdaki gibidir.

Şekil 3. Irak'ta Dini Turizm Mekanları

1. İmam Hüseyin Cami veya İmam Hüseyin'in Mezarı

H. 61 yılında Kerbela Savaşı'ndan sonra İmam Hüseyin bin Ali'nin gömüldüğü Kerbela, şehrin merkezinde yer almaktadır. Şiiler burayı kutsal bir yer olarak kabul etmekte ve milyonlarca kişi Şii şehri ve tapınağı ziyaret etmektedir Aşure gününde

İmam Hüseyin'in ölümünün anısına türbesini kutsayıp, mezarı ziyaret ederlerdi. İmam Al-Sacad ile birlikte İmam Al'in cenazesini gömmeye katkıda bulunan Bani Esad'dır. - Hüseyin ve türbesinin bir çizimini yapıp, kendisine bayrak dikmişlerdir ve bunlara ek olarak binalar yapıp türbe genişletildi. O zamandan beri bakım ve restorasyonu hep yapıldı. Bu cami İmam Hüseyin türbesinin yanında İbrahim Al-Mucab'ın türbesini, Habib bin Mazhar Al-Asadi'nin türbesini ve Al-Hussein ve Al-Kasim bin Al-Hassan ve Ali Al-Hassan'ın arkadaşlarının mezarlarını da kapsamaktadır. Kerbela Savaşı'nda yanında olan bin İmam El-Hüseyin (jâwad, 1996,51). Mevcut eşik, ortasında İmam Hüseyin bin Ali'nin türbesinin bulunduğu 3.850 metrekarelik bir kutsal alan olan 15.000 metrekareye kadar geniş bir avludan oluşuyor. Hussein türbesi, yerden 37 metre yükseklikte, alttan üste altınla örtülü bir kubbe ile örtülmüştür ve kubbenin üzerinde de iki metre uzunluğunda bir altın direk vardır ve kubbe boyalı iki minare ile çerçevelenmiştir. Kaplanan altın tuğla sayısı 8024 tuğladır (Karbasi ,1998,63).

Foto 1. İmam Hüseyin Cami veya İmam Hüseyin'in mezarı

2. İmam Ali Ebi Talib'in türbesi

Necef şehrinin merkezinde yer almaktadır. İmam Ali bin Ebu Talib'in türbesi Irak'ın dini turizm açısından önemli türbelerinden biridir. Mimari yapısının lüksü ve tarzı ile ayırt edilir. 110 metre kenar uzunluğunda, Hadara, bir avlu ve bir duvar içeren yapı. Hadara, duvarlarının yüksekliği ve yüksek kubbeleriyle, en belirgin olanı ise kubbesi, 7777 saf altın tuğladan, iki altın minare 35 m yüksekliğinde ve her biri 40.000 altın tuğladan yapılmıştır (Yaqûb, 2007: 56,57).

Foto 2. İmam Ali Ebi Talib'in Türbesi

3. Şeyh Abdul Kadir al-Kilani'nin Camisi ve Türbesi (470-561 A.H.)

Bağdat'ta bulunan Şeyh Abdülkadir el-Kilani'nin türbesi ve camisi, Bağdat ve Irak'ta misyonun türbelerinden biri olarak kabul edilir. Irak, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve diğer ülkelerden gelen kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Türbe ve cami, Bağdat'ın en önemli tarihi, kültürel ve dini simgelerindendir (Sâmarai 2007,18).

Foto 3. Şeyh Abdul Kadir Al-Kilani'nin Cami ve Türbesi

4. Mar Matti Manastırı

Mar Matti Manastırı, Musul'un 30 km kuzeydoğusunda, Makloub Dağı'nda yer almaktadır. Aziz Mar Matti tarafından MS 4. Yüzyılın sonlarında kurulan manastır, Irak'ın en önemli, güzel arkeolojik, turistik yerlerinden biri olarak kabul ediliyor. Manastır gezimiz sırasında, Hristiyan ve Hristiyan olmayan birden fazla aileyle tanıştık. Baba (Mar timasaw), manastırın Irak'ta ve Irak dışında tüm din ve mezheplerin oğulları tarafından ziyaret edildiğini dile getirerek, herkese açık olduğunu söylemiştir.

Baba (Mar timasaw) burayı bir kez ziyaret eden tekrar ziyaret ettiğini dile getirmiştir. Ziyaretçiler yola tırmanarak manastıra ulaşır , taşlarla döşeli iki yükseklik arasında otuz iki dönüşe sahip dağa tırmanırlar. Dağın tepesine doğru bir kilometre boyunca sağa ve sola kıvrılan ve Arabalar için bir yol vardır ama manastıra 1600 yıldan daha uzun bir süre önce tırmanan kaşifler gibi hala yürüyerek çıkmakta ısrar eden dindar Hıristiyanlar vardır (Mûsa Şamani, 2020).

Foto 4. Mar Matti Manastırı

5. Barış Vadisi Mezarlığı

Necef şehrinde bulunan dünyanın en büyük mezarlığıdır, Tahminlere göre 6 milyona yakın mezar içerdiği ve her yıl 50.000 cenaze töreni yapıldığı için Dünya Mirası Listesine dahil edilmiştir. Mezarlığın savaş zamanında aldığı ölü sayısı artmıştır, Şu anda IŞİD örgütüne karşı mücadelenin artmasıyla birlikte, Şiiiler de bu mezarlığı son dinlenme yerleri olarak görmektedir. İmam Ali bin Ebî Talib'in türbesine olan yakınlığı, ona bu büyük konumu kazandırmada en büyük rolü oynamıştır. Mezarlık Şii mezhebinin birçok dini, bilimsel, politik ve sosyal figürünün kalıntılarını içeriyor (Husin, 2009,35).

Foto 5. Barış Vadisi Mezarlığı

6. Ur Şehri

Hız İbrahim doğdu, babası peygamberler içinde 2000 M.Ö. Şehir, ünlüdü zigurat binası, bir olan tapınak için tanrıça İnanna, Ay tanrıçası Sümer mitolojiye göre. Çamur ve tuğladan yapılmış 16 kraliyet mezarı içeriyordu . Ve her mezarda bir kuyu vardı . Kral öldüğünde, hizmetçilerini ölümünde zehirle öldürdükten sonra elbiseleri ve mücevherleri ile gömdü ve mezarlığın tepesinde kubbe ile bir yapı vardı .

Ur, Irak'ın güneyindeki Tal Al-Muqeer'de bulunan bir Sümer şehrinin arkeolojik alanıdır . MÖ 2100'de Sümer devletinin başkentiydi . Bu ağzında bulunan oval şekilli bir şehirdi Fırat Nehri içinde Basra Körfezi yakınlarındaki Eridu, ancak şu anda nedeniyle esnasında değişikliğine kadar nehirde uzak bir bölgede yer almaktadır Fırat Nehri geçmiş binlerce yıldır, Irak'ın güneyindeki Nasiriyah şehrinden birkaç kilometre uzakta, Basra'nın bir mil kuzeyinde, 100 km'dir. Dünya tarihinin bilinen en eski medeniyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Raşid, 1980:94).

Foto 6. Ur Şehri (Vatikan Papa'sının Barış İçin Ur'da Bazı Din Adamlarıyla Birlikte Çekilmiş Fotoğrafları)

ÜÇÜNCÜ BOLÜM

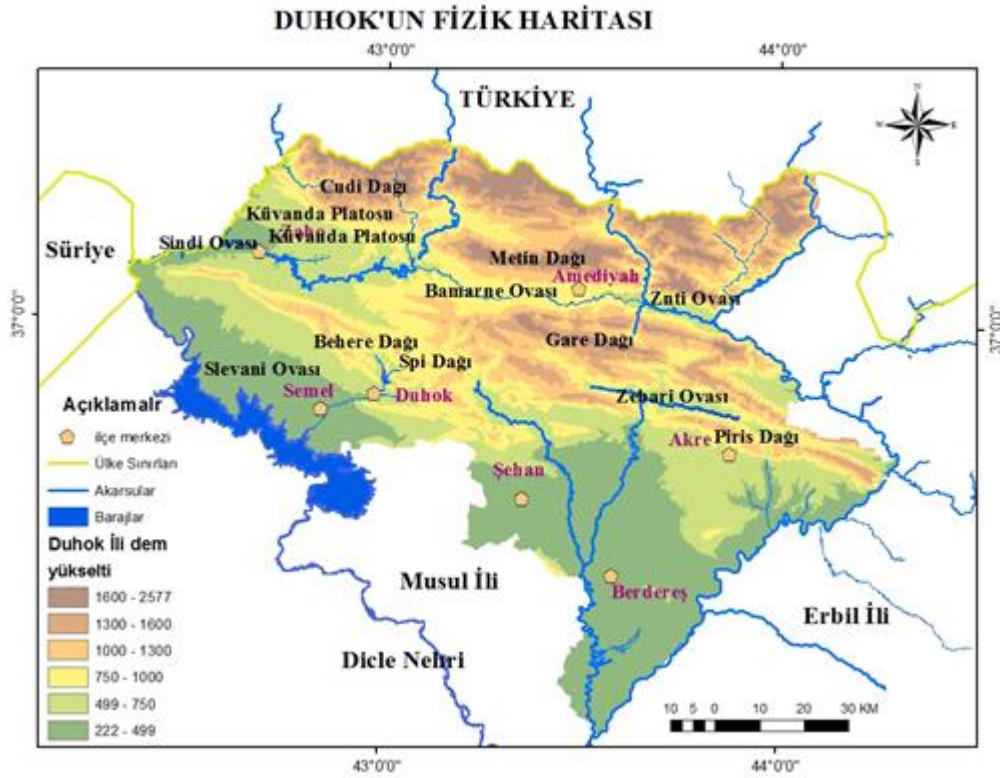
3. DUHOKTA DİNİ TURİZMİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTORLLER

3.1.Duhok İlinin Fizik Özellikler

3.1.1. Jeomorfolojik Özellikleri

Yeryüzünün doğal yüzeyindeki çeşitlilik, turistik yerlerin görünüm ve manzaralarının tarafı tek bir öneme sahip olmamasına ve bu tezahürlerin istikrar faktörü ile karakterize olmamasına rağmen, herhangi bir bölgede turizmin ortaya çıkmasına ve gelişmesine etkili bir şekilde katkıda bulunan en belirgin doğal coğrafi unsurlardan biridir, ancak farklı etkileri esas olarak turistlere ve kişisel ilgi ve arzularına bağlıdır, ancak doğal formlardaki benzerlik değil çeşitlilik sonuçta turizmin çekiciliğini artıran en önemli faktörlerden biridir. Turizm sektörünü etkileyen yüzey özellikleri, doğal özelliklerine ve turistlere çekiciliğinin gücüne ve hizmet ve turizm tesisleri açısından ne ölçüde daha iyi sömürülebileceğine ve geliştirilebileceğine bağlı olarak büyük ölçüde değiştiğinden, herhangi bir bölge önemini ve turizm değerini artırır, ve bu esas olarak dağ yükseklikleri, yüksek profilli aralıklar, platolar, tepeler, geçitler, ovalar, nehirler ve göller ve diğerleri volkanik veya mercan kökenli olan ülkenin teknolojik ve maddi yeteneklerine bağlıdır.

Bu formlar genellikle, doğal bitki formları, yaban hayatı desenleri, su kaynakları ve türleri, tabut havasının özellikleri ve güneş ışığı ve huzurun doğası gibi önemli bir turist gösterisini temsil eden farklı özelliklere sahip diğer fenomenlerle ilişkilidir. Bu tezahürler, yüzeylerinin farklı doğasına ve dünya yüzeyindeki coğrafi dağılımına bağlı olarak çekici turistik alanlar olabilir (Hişam, 2014:471).

1. Dağlık Alanlar

Dağlık bölge, il alanının yaklaşık (% 76,2) kısmını oluşturduğu için çalışma alanının en büyük bölümünü oluşturmaktadır. İlin dağları, İran topraklarından ve Türk topraklarındaki son derece karmaşık ve engebeli (Toros) Dağların devamı olan (Zakros) dağ silsilesinin doğal bir uzantısıdır ve kuzeybatı ucundaki Suriye topraklarında bile Sinjar şehrinin batısında doğru uzanmaya devam etmektedir (Alamri,1985,117). Alanı Irak'ın toplam alanının (% 5) eşdeğeri (23720) kilometrekare olarak tahmin edilmektedir. Bu bölgedeki jeolojik oluşum ve dağ yüksekliğindeki varyasyon göz önüne alındığında, iki bölüme ayrılabilir:

A. Basit Kıvrımlı Dağlık Bölge (1000 - 2200 M)

İldeki basit burulma dağlarının alanı, karmaşık kıvrımlı dağları bölgesine kıyasla düşük yüksekliği ile karakterize edilir ve dağlarının yüksekliğinin (1000 - 2200 m) arasında, deniz seviyesine yakın bir sütun olduğu kuzey Bölgesi'ndeki kıvrım dağlarının uzantılarına benzer. Aynı zamanda yer hareketleri ve kıvrımlardan daha az etkilenir, çoğunlukla basittir ve çeşitli erozyon faktörlerinden etkilenmesine rağmen, dağ sıraları

karmaşık kıvrım bölgesindeki yüksek dağ sıralarından daha fazla görünürdür (Al Barwari, 2015,42).

Bu bölge, onu nispeten geniş düzlüklerden oluşan karmaşık kıvrım dağları bölgesinden ayıran iki paralel dağ silsilesinden oluşur. Bu iki aralığın ilk sırası yüksek dağ bölgesini Irak'ın yarı dağlık bölgesinden ayırmaktadır. Güney sınırları, il sınırları içerisinde Babajik, Birmam, Sefin, Hibbet Sultan, Bazian, Skarma, Qara Dag ve Zarda dağları (kuzeybatı-bölge) arasındaki kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan bir grup basit, dolambaçlı dağ sırası ile temsil edilmektedir ve yüksekliği (1000-1700 metre) arasında değişir. İkinci sıraya gelince, bu bölgenin kuzey çizgisi veya bu bölgenin kuzey sınırlarıyla temsil edilir, Bunlar arasındaki dağlık ovaları ve karmaşık kıvrım dağlarının bölgesi arasındaki sınır ve şu dağlardan oluşur: Tang Derya, Karah, Peres ve Kandil, ilin doğal sınırları içindeki Pratt, Harir, Kosert, Tasluja, Kla Zerde, ve Branan tümü Kuzey Iraktır. Bu dağlar (1400 - 2100) metreye yakındır (Al Sammak,1985,19).

B. Karmaşık Dağlık Bölge (1500 - 3500 M)

Dağlık bölgenin bu bölümü bir yanda basit Kıvrımlı dağlarla diğer yanda ise ilin en kuzey ve kuzeydoğu taraflarındaki Irak-Türk sınırı arasında yer almaktadır. Kendi başına Sindhi ovaları Bamerni ve Amedi tarafından işgal edilen ve Irak ile Türkiye arasındaki doğal siyasi sınır olan Hazel'ın kolu arasında uzanan dağlık ovalar bölgesini çevreleyen bir dağ sırası oluşturur (Khattab,1998,74). İldeki en yüksek dağ zirvelerinden biri olan dağda (Sere Amediye) olduğu gibi (1500 - 3500 m) olan yüksek yüksekliği ile de ayırt edilir. Bozulmalar uzak zirveleri ile karakterizedir, Ve yamaçlarının eğimleri çok güçlüdür ve bu bükülmeler genellikle birbirine yakındır ve dağlık kütleleri genişler, Bu nedenle onları ayıran vadiler, dağların seviyesinden yaklaşık (1000) metre düştükçe çok dar ve çok derinleşir (Khasabak, 1973,23). Al Kabeer vadisin'de olduğu gibi, Sulav masifi, Amedi şehri ve Bamerni bölgesindeki Kali Dihe vadisi, Kali, Balinda ve çelki ve diğerleri bu şekillerdir. Karmaşık dağlar aşağıdaki dağ sıralarında kıvrımlara ayrılabilir:

Irak -Türkiye siyasi sınırları ve Habur Nehri arasındaki dağlar: Vadi Shraish (2052) metre kıyısında Sransh Dağı, güzel tesisi ve harika şelalesi ile ünlü Hazel Nehri'nin uzantılarından biri ve Rishoni Zinciri (2023) metre içerir.

Habour Nehri ve Büyük Zab arasında uzanan koşullar: Ojiazanan (2411) metre olan Zozan dağlarını içeren, biri kuzey zinciri olarak adlandırılan iki seriden

oluşur.İkincisi güney zinciridir ve batı kısmı Matin Dağı (2095) metre olarak adlandırılan iki bölümden oluşur (Khasabak, 1973,26).

Büyük Zab ile Revanduz Nehri arasında uzanan dağlar: Büyük Zab'ın sol kıyısında, Kohi Zir Dağları (2282) metre ve Duhok ve Erbil valileri arasındaki doğal sınır olan Şirin Dağları (2849) metre bulunur. Sağ kıyısında Kandil ve Peres dağları (1642) metre ile Erbil ili sınırları içindedir. (Al Barwari, 2015,42).

2. Ovalar

İlin dağlık ovaları topografik düzenleme açısından basit kıvrım dağlarının arkasından gelir. Güney ve güneybatı arasında yer alan ve karmaşık kıvrım dağlar kuzey ve kuzeydoğu bölgesi arasında yer alır. Bu şekilde, iki dağlık bölge arasında sınırlıdır ve genellikle yüksekliği (400-600) m'ye yakındır doğudan batıya doğru eğim düştüğü için ancak ildeki doğu yaylalarının yakınındaki en büyük yükseliş gösterir Ancak buna rağmen, bazı cephelerindeki ovalar dalgalı tepeler ve düz ve kolay tarafların varlığı şeklindedir, ve genel olarak, toprak ve tarımsal kaynaklar açısından zengin oldukları için bölgedeki en önemli topoğrafiya parçalarını oluştururlar, İlde Duhok, bu ovaların (Sindi, Bamarni, Stik e ve Zaiti) en önemlilerinden biridir (Fendi, 1995,73).

A. Sindi Ovası

Buna bazen Zaho Ovası denir. ortalama genişliği yaklaşık (6) km olan ve batı bölümündeki (400) metreden doğu bölümündeki (100) metreye kadar olan yüksekliğine yakın olan bu ova, heisel kolunun doğusunda (35) kilometre mesafeye kadar uzanır ve böylece tabanı hezelin kolu boyunca yer alan ve doğuya doğru ilerlerken darlaşan bir üçgen şeklindedir. Yüzeyi tıkalı bakhtiari kayaçlarının üzerindeki yeşil birikintilerden oluşur.

Doğu tarafında, daha az geniş ve verimli bir başka ova olan amadiya ovasına bağlıdır ve bu da ayrılmaz bir parçası olarak sayılabilir. Yukarıda belirtilen ova, praori Bala Dağları tarafından kuzeyden denetlenir ve doğu kesiminde Amedi Dağları tarafından ve batı kesiminde güçlü dağlarla iddia edilir ve güney sınırlarında Summersink, Ashawa ve Anishki, Solaf Beldesi ve kuzey kenarlarındaki Amadiya Kalesi gibi bir dizi güzel tatil beldesinde bulunan Praori Averyi Dağları tarafından güneyden göz ardı edilir. (Khatab, 1998,75).

B. Pamrani Ovası

Adını, Metina sıradağlarının kuzey ucuyla ve Gara sıradağlarının güney ucundan sınırlanmış, bölgedeki önemli kasabalardan biri olan B'Erni bölgesinden almıştır. Çeşitli kış ve yaz tarım ürünlerinin büyümesine uygun verimli ovalardır.

Farklı iklim koşullarının ve yağış yeterliliği alanlarına düşmelerinin bir sonucu olarak, bölgeyi su kaynakları (nehirler, göller ve doğal kaynaklar) bakımından zengin hale getirmiştir, Geniş bitki örtüsünün yanı sıra çarpıcı manzarası ve dağ yollarındaki ayrıcalıklı konumuyla, bu ovada birçok köy ve şehir, Duhok ilindeki Irak tatil beldelerinin önemli bir beldesi haline gelene kadar Barney Mankish Bebad ve Sersnik gibi hızla genişledi.

Steak Ovası, toprağın bereketi ve kışın üzerine düşen yağmurun bolluğu ve bir araç olarak Dicle Nehri'ne bağımlılığı nedeniyle geniş ve ekonomik açıdan önemli ovalardan biri olarak kabul edilmektedir. Dicle Nehri üzerine inşa edilen Musul Barajı'nın gölü, genişlikleriyle sular altında kaldı. İl sınırındaki bölgede turistik tesis ve hizmet eksikliğine rağmen güzel turistik yerlerden biri olan Ovanın önemi, bir yandan Irak'ı Türkiye'ye bağlayan uluslararası yolun, diğer yandan da ili ülkenin vilayetleriyle ilişkilendiren uluslararası yolun geçişi açısından da geliyor. Yurtiçi ve yurtdışındaki ticaret borsaları için önemli bir merkezdir.

C. Zinta Ovası

Adını deralok'taki bu ovayı kesen ve ikiye bölen Zee Nehri'den almıştır. Amedi şehrinin doğusunda yer alan bu ova, sınırlarını Zee B Nehri'nin (Rue Shen) birleştiği yerde bulunan Sairi (Surya) köyünde sona erdirir. Bu kolay, yüzey ve yeraltı suyunun bolluğu, toprağının verimliliği ve çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesine yardımcı olan ulaşım yollarının kolaylığı ile karakterizedir. Nüfus önemine ek olarak, Siri, Sheladzi, Diralok ve Kowani kompleksi gibi arazisindeki konut komplekslerinin çoğu "çok önemli" bir alan haline gelmiştir. Düzlükler gibi daha birçok düzlük vardır. (Shammakan, Hern, Bren, Shamrach, Mariba, Dhta Ze ve Zinava, ancak önceki düzlüklerden daha az önemli.

3. Platolar

Platolar dağlardan daha az yükseltilmiştir ve nispeten yüksek arazilerdir ve neredeyse düz bir yüzeye sahiptir, Platolar, ilde dağ sıralarının oluşturulduğu jeolojik zamanlarda oluşmuş ve bölgeyi ayrı dönemlerde tahrip eden iklim değişikliklerinden dolayı erozyon ve hava şartlarından etkilenmiştir. Bu alan aynı zamanda yabani otlar,

doğal ormanlar ve vahşi yaşam açısından zengin olduğu için iyi doğal meralar olarak kabul edilir. (sûrçi,1986,54). İldeki en önemli platolar.

Kawanda Platosu

Doğal olarak bölgedeki en önemli platolardan biri olan, Irak-Türkiye sınırında Duhok İl'inin en kuzey ucunda yer alır ve yüksekliği (2100-2340) metreye yakındır ve kış ve bahar aylarında kar biriktirdiği için tırmanması zor eğimli yamaçlarla çevrili kayalık bir oluşumdur (Khasabak, 1973). Bölgede bir plato olarak (Tala Kro, Darusan, Paddy, Bunyi, Malikishan, vb.) Kawanda Platosu'ndan daha küçük ve daha yüksek birçok plato vardır (Fendi,1995,74).

Duhok İlindeki Fiziki Turizm Alanları

Swara Toka

Duhok şehrine yaklaşık 38 km uzaklıkta ve Zawita bölgesine 32 km mesafede, deniz seviyesinden yaklaşık 1507 metre yüksekte yükselen ve yaz aylarında maksimum sıcaklık 33 santigrat derece olan eyaletin önemli tatil beldelerinden biridir. Bu yaz, her iki tarafta dağlarla çevrili bir alanda derin bir vadiye bakan ve Swara Toka sıradağlarının her iki tarafında bulunan iki düzlüklüğü denetlediği konumunun güzelliği ile karakterizedir. Bunlardan biri düz Bamirni ve ikincisi, havayı güzel ve havayı yapan ve svendar, selvi ve dağ meyve türlerinin ağaçlarını bollaştıran Swara Toka ovasıdır, böylece Swara Toka'nın iklimi Kürdistan'ın en güzel tatil beldelerinin iklimine uygundur. ve Sersnk Resort arasında ve Gara Dağı'nın eteklerinde ve Sersnk beldesine ulaşmadan önce araba yolunun sağ tarafında yer almaktadır. Yaz aylarında sıcaklığın nasıl ve sıcaklığın 30 santigrat dereceyi geçmemesi, su değirmeninin (Asash) Ashawa adını döndürmesidir, çünkü bölgedeki değirmenler su kuyuları ve şelalelerin önünde oluşturulmuştur.

Ve yüksek şelaleleri ve bol suları, yüksek ve güzel ağaçları ve bu suları ile ünlü şelaleye birbirini bağlayan onlarca gözden toplanır. içine. Şelalelerin görünümü, yetenekli bir sanatçı tarafından oyulmuş kayalar ve Ashawa beldesinin, bölgenin iklimini ve sularını yumuşatmak ve bunu belirtmek için çalışan el-Jannar ve yoğun meşe ormanlarının yanı sıra, üzerinde bir dizi muhteşem mağaradan oluşan akan su ile zamanla kayaları yediği bilinen gemorfik doğanın varlığı ile karakterize olması kadar güzeldir. Bunun nedeni, bu ağaçların sadece soğuk ve tatlı su alanlarında yetişmesi ve

güzel manzarayı görmek ve tadını çıkarmak için turistleri çektiği pitoresk bir alan haline getirmeleridir. (Rasul, 1990,42)

Sersank Şelalesi: Sersank, il merkezine yaklaşık 50 km, il merkezine yaklaşık 136 km uzaklıkta, Amedi ilçesine ait bir alandır. Swara Toka beldesinden ayrıldıktan sonra, doğuya giden dik bir yola girer ve birkaç kilometre sonra Pamrani kavşağına ve ardından tatlı suları ve birçok üzüm bağıyla ünlü Skrein bölgesine ulaşır, Irak'ın en ünlü tatil beldelerinden biri olan Sersnk Beldesi'ne kısa bir mesafededir.

Anişke Mağarası: Metin Dağı üzerinde ve Sersink kasabasında merkezine (11) kilometre uzaklıkta ve Amediyah ilçe merkezine (18) kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Anişke Mağarası (37°,11'04") kuzey enlemi, (43°,36'06") doğu boylamı arasında yer alır. Deniz seviyesinden (1180) metre yükseklikte bulunur ve Duhok-Amediya yolu üzerinden ulaşılabilir. Anişke mağarası, Kadiş Kompleksi ile Sarsing yazlığı arasında, Sarsing ovalarına bakan elverişli konumu ile karakterizedir ve suları kumarhaneler, restoranlar ve şelalenin yakınında bulunan topluluk merkezleri arasında akarken doğal manzaraları, meyve bahçeleri, soğuk havası, güzel mağarası ve ünlü şelalesi ile karakterize edilir hemen yukarı kısmında bir köy vardır ve onun kuzeyinde aşağıya doğru ve bir kısmı mağaranın içine dökülen güzel bir şelale suyu vardır Park, kumarhane ve turistik mağara restoranı en popüler olanlardan bazılarıdır ve genellikle yazın turistlerle doludur. (şimal al irak. Wezaret al siyahe. Al mudiriye al ame lil siyahe.2019).

Bamerni Tatili: Bir yazlık tatil köyü olan bamerni Duhok 'a yaklaşık 60 km 'dir (Bamarni Kavşağı'na 10 km) ve ona giden yol bir tapınaktır,Yüksekliği deniz seviyesinden yaklaşık (1370 m) yüksektir ve turizm unsurları, doğal alanlar, tatlı su ve minerallerin mevcudiyeti nedeniyle Duhok eyaletindeki yaz beldelerinden biri olarak kabul edilir ve bölge yüksek dağların yanı sıra şu anda tüm yıl boyunca iniş uçakları için uygun olan Pamrani Havaalanı'nın varlığı ile çevrilidir).

Silav Şelalesi: Amedi a 5 km, Sarsing Yazlığına 29 kilometre uzaklıktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği (1150) metre olup, Amedi dağlarının ortasında güzel bir vadide yer almaktadır. Silav, Kürtçede şelale anlamına geliyor. Yüksek dağlardan akan suyun, önünde çaresiz kalmanızı sağlayan 30 metre yüksekliğindeki bir şelale dâhil olmak üzere birçok harika şelale şeklinde döküldüğü yer ve yerin büyüüne, manzaranın ihtişamına ve büyüklüğüne hayran kalınır. En önemlisi ceviz ağaçlarının gölgelediği muhteşem yazlık mağara olmak üzere çok sayıda mağara içermektedir. Yaz aylarında

bölgeye gelen ziyaretçilere hizmet veren bölge sakinlerine ait çok sayıda restoran, kumarhane, büfeler, barlar, kafeler ve dinlenme yerlerinin yanı sıra, bir dağın eteğinde yüksek bir yere bakan ve ziyaretçilerin yüzmek için kullanabilecekleri yazlık yüzme havuzuna bakan 4 yıldızlı Solaf Tourist Hotel bulunmaktadır. Silav şelalesi, Sarsing Dağı'na ve Amedi 'a bakmaktadır(Rasul, 1990).

Sipe Şelalesi: Sipe Şelalesi Akre'nin Güneydoğunda 1 kilometre ve Duhok merkezine 75 kilometre uzaklıktadır. şelale (36°,75'71") kuzey enlemi, (43°,90'09") doğu boylamı arasında yer alır ve deniz seviyesinden (723) metre yükseklikte bulunamaktadır. Duhok-Akre yolu üzerinden ulaşabilir. Bu şelale, Akre şehrinin güneydoğu banliyösünde yer almakta ve özellikle yaz, sonbahar ve ilkbahar aylarında Irak'ın farklı bölgelerinden tatilcilerin uğrak yeri olmaktadır.Şelale ile ilgili olarak Abdul Razzaq Al-Husseini (Irak'ın Kısa Tarihi) adlı kitabında şöyle diyor: (Kasbah'ın (Akre) güneydoğu tarafında, suyun bol ve yüksek bir şekilde aktığı bir şelale var ve ondan halkın (Si-pe) dediği, otuz fit anlamına gelen Kürtçe bir kelime ve bir Si (30) ve (Pe) bileşiği ayak anlamına gelen bir sütun ortaya çıkıyor,Belki de bu sütunun yüksekliğinin 30 fit olduğunu kastediyor.

Şelale alanının alanı (4746 m) 'dir. Ve içinde bir park, meyve bahçeleri, bir otopark ve diğer bahçeler var ve bu şelalenin kaynağı Kani Zerk ve ondan çıkan su yollarından geliyor(al muduriye al ame lil siyahe fi akre .2007). Sipe, doğası gereği eşsiz olduğu ve şelaleyi çevreleyen alan güzelliği ile karakterize olduğu için Kuzey Irak'ın en güzel şelalelerinden biridir. Bu şelale ve çevresinin güzelliği, (Akre) şehri kimi zaman tanındığı için antik çağlardan beri ziyaretçileri cezbetmiştir (Hussein, 2009,35).

Zenta Vadisi: Bu vadi Bijil kasabası sınırları içerisinde olup Akre şehrine 12 kilometre ve Duhok merkezine 112 kilometre uzaklıktadır. (36°,75'33") kuzey enlemi, (43°,97'58") doğu boylamı arasında yer alır. ve Deniz seviyesinden (483-660) metre arasında yükseklikte bulunan vadinin yeri belirlenir. Duhok-Akre-Bicil yolu üzerinden ulaşabilir. Dağ seviyesinin yaklaşık 840 metre altında, iki dağ arasında yer alan ve ortasında tributary (Brişo) adı verilen bir su yolunu geçen ve turist kumarhanesi bulunan derin bir vadi olup, özellikle Musul şehrinden insanlar tarafından yılın çeşitli aylarında ziyaret edilmektedir. Bu vadi doğuda bir dağla (Sere Sada), batıda bir dağla (Sere Giski) çevrilidir. Bu vadi, yıl boyunca suyun aktığı ve yıl boyunca vadide su akışına yol açan çok sayıda sağanak su kaynağı içerir (Salim,1999,49). vadinin içinden geçen nehrin

kıyısında aileler için birçok turistik yeri barındırmaktadır. Ayrıca, kumarhaneler ve dinlenme ve rekreasyon yerleri ilkbahar ve yaz aylarında popülerdir(al muduriye al ame lil siyahe fi akre .2014).

Sile Şelalesi: Sile Şelalesi (36°,84'54") kuzey enlemi, (43°,89'46") doğu boylamında yer alır. ve Deniz seviyesinden (863) metre yükseklikte bulunan vadinin içersindeir. Duhok-Akre- Dinarte yolu üzerinden ulaşabilir. Sile Şelalesi, Dıfre köyünde Pirs sıradağlarının eteğinde, Dinarte Kasbası - Akre ilçesinin 8 km doğusunda ve Akre merkezine 38 kilometre Duhok merkezine 138 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Dağın ortasında, ana tatlı su kaynağı olan bir fayın (çatlak) ve bir dizi ağacın varlığını görüyoruz. Sular, bir grup söğüt ağacının içinden akan 50 metre yüksekliğinde bir şelale oluşturmak için alçalmaktadır.

Aynı kaynaktan çıkan ve belli bir noktada buluşmak üzere alçalan başka bir su kaynağı olması, tatlı ve soğuk su ile şelalenin kenarlarında dağın eteğindeki ağaçlar (Çınar) gibi bir grup ağaç olması dikkat çekicidir. Alanın güzelliğinin tadını çıkarmak için oturmak ve dinlenmek için özel yerler (Kamelyalar) vardır (al muduriye al ame lil siyahe fi akre 2014).

Sheransh tatili: Zaho ilçesinde Sindi ilçesine ait parklardan biridir.Yoğun ve çok sayıda su kaynağı olan tesis, Zaho ilçesine yaklaşık (40) km uzaklıktadır.

3.1.2.İklim

Duhok 'un kuzey bölümlerinde karasal iklimin soğuk ve kar yağışlı kışları, güneyinde ise sıcak ve kurak yazları görülmektedir. Duhok 'un kuzeyi dağlık olduğu için Karasal iklim hâkimdir, güneyi ise genellikle düzlüklerden oluştuğu için sıcak iklim hâkimdir.

Tablo 7. Dokuk ili iklim elemanları

Aylar	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Yıl
En yüksek sıcaklık (°C)	20	27	30	34	42	44	48	49	45	39	31	24	49
Ortalama en yüksek sıcaklık (°C)	11	14	19	24	32	38	42	41	37	29	20	13	26,7
Ortalama sıcaklık (°C)	7	10	14	18	25	31	34	34	29	22	14	9	20,6
Ortalama en düşü sıcaklık (°C)	3	5	9	13	18	23	26	21	15	8	8	6	14,5
En düşük sıcaklık (°C)	-4	-6	-1	3	6	10	13	17	11	4	-2	-2	-6
Ortalama yağış (mm)	101	120	111	70	38	0	0	0	1	10	57	108	616

a. Akdeniz İklim Bölgesi (Cs).

Şehir alanının kuzey ve kuzeydoğusunda ortaya çıkan ılıman koşullar hâkimdir. Yağış miktarlarının yıllık 800 mm'yi aştığı yerlerde, bazı dağ zirvelerindeki kar miktarlarına ek olarak, çoğu ay için ortalama sıcaklık (22° c) 'den düşük ve soğuk bir kış mevsimine sahiptir. Sıcaklıklar 0 °C altına düşebilir kış aylarında.

b. Yarı Kurak İklim Bölgesi (Bs):

Bu bölge şehrin güney ve güneybatı bölgelerini temsil eder, sıcak ve ılık kış mevsimi veya sıcak yağışlı kış mevsimi ile karakterize edilir. Bu bölgedeki yıllık yağış miktarı 250 – 500 mm arasında, kuraklık ve kar yağışı eksikliği ve yılın son aylardaki ortalama sıcaklık ile karakterize edilir. En az(18° C) düşebilir sıcaklıklar bu bölgelerde.

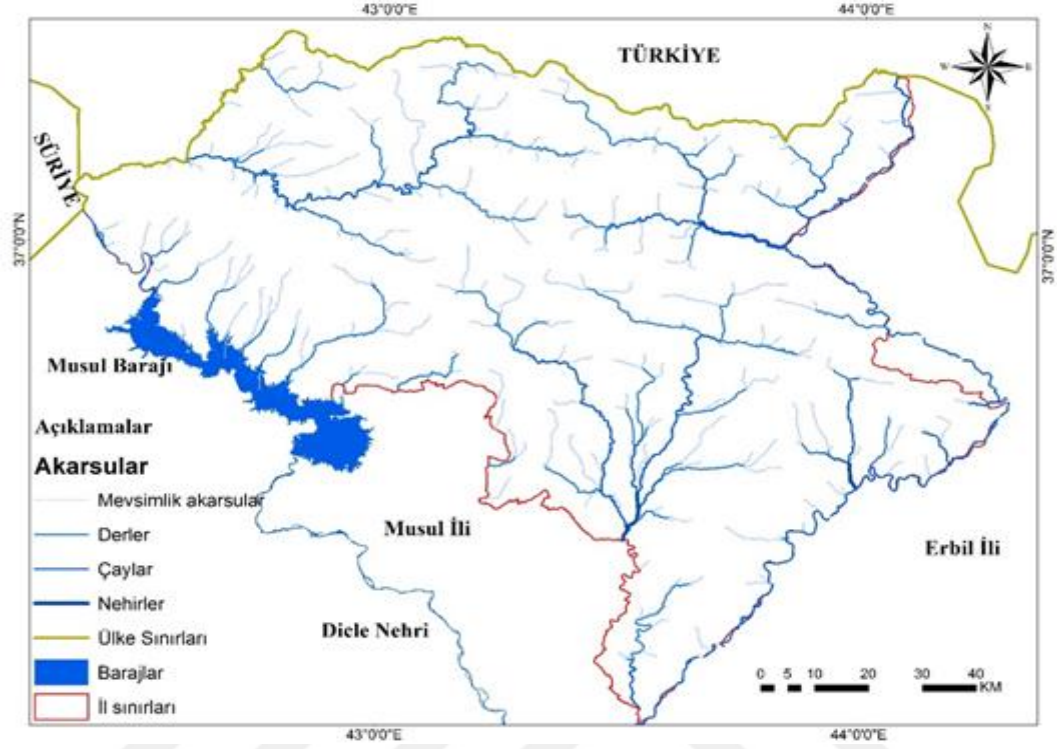
c. Soğuk İklim Bölgesi (D):

Bu iklim bölgesi, özellikle deniz seviyesinden (2200 m) daha yüksek olan bölgelerde, dağlık alanın çok sınırlı olan dağınık bölgelerine yayılmıştır. Çok soğuk kışlar ve serin yazlar ile temsil edilir. Yılın en soğuk ayları (-5 °C) 'den azdır (Al-Haddad,2000,123).

3.1.3.Hidrografik Özellikler

Birincisi nehirleri, gölleri, akarsuları ve bunların akseuarlarını, ikincisi ise su kaynakları her türlü doğal suları, mineralleri, sağlık ve termalleri kapsadığından yüzey suyu kaynakları ve yeraltı suyu ile kastedilen) Yüzey ve yer altı sularının beslenmesinde en önemli kaynaklar olan yağmur ve karın yanı sıra, turist tesisi için önemli bir turistik cazibe teşkil eden yağmur ve karın yanı sıra, özellikle turistler için turistik unsurlar ve hizmetler sunuluyorsa ve turistlere izin veriyorsa yüzme, kürek çekme, balık tutma, kano yapma ve diğerleri gibi su turizmi faaliyetlerini uygulama Diğer su sporlarının

yanı sıra, su kütleleri geniş alanlarda olduğunda atmosferi yumuşatma veya bazı hastalıkları iyileştirmedeki rolü - Musul Baraj Gölü ve Duhok ve Duhok Gölü'nün eteklerindeki kükürt ve kaplıcalar.

Şekil 5. Duhok İlının Hidrolojik Haritası (Kaynak: Duhok ilindeki DEM ve Arcgis verilerinden faydalanılmıştır).

1. Yerüstü Suları

Duhok ilin, yüzey sularının genellikle Dicle nehri . ve Habur nehri, Büyük Zab ve akarsu sularından oluşması nedeniyle su açısından zengin bir bölgedir :

Nehirler

Dicle Nehri: Nehir ana kaynaklarını Doğu Anadolu Bölgesi dağlarından ve dipten sızma yoluyla Elâzığ yakınlarındaki Hazar gölünden alır. Türkiye'nin önemli akarsularındandır. Toplam uzunluğu 1900 km'dir. Türkiye topraklarında kalan bölümün uzunluğu ise 523 km'dir. En önemli kolları Batman ile Yanarsu, Botan, Habur, Büyük Zap ve Küçük Zap'tır. Debisi ortalama 360 m³/sn dir. Eylül ayı ortalarında 55 m³/sn ile en küçük, Şubat sonunda 2263 m³/sn akımı ile büyük değişiklik gösterir. Dicle Nehri, güneye doğru akarken Cizre ilçesinin içinden Habur Suyu kavşağına kadar 40 km uzunlukta Türkiye-Suriye arasında sınırı meydana getirir. Habur Suyu ile birleştikten sonra Irak topraklarına girer. Dicle Nehir Ve nehrin akışı Duhok ilinin sınırlarına

girdiğinde dar ve derin şekilde. Böylelikle bölgenin doğası ile çok güzel manzaralar vardır. Dicle Nehri, il sınırları içinde, Dicle nehrinin diğer kolları ile beslenen kalıcı nehirler olarak kabul edilen iki önemli kolla, Büyük Zab ve Habur ile yaklaşık% 56 oranında su ile buluşmaktadır. Dicle, Irak toprağında çöküntü çukurdan akarak, dar boğazları aşar Musul'da Büyük ve Küçük Zab suları ile birleşir. Mezopotamya ovasına iner, bundan sonra Bağdat yakınlarında Fırat'a 35 km yaklaşır. Burada yine İran'dan gelen Piyale Nehri ile birleşir. Bu birleşmeden sonra tekrar Fırat'a yaklaşır ve Kurna yakınında Basra'nın 64 km yukarısında Fırat'la birleşerek Şatt'ül-Arab ismini alır. Basra Körfezi'ne dökülür (www.Türçe Bilgi .com)

Bu nedenle, bölgenin doğasıyla, Bölgeye turist çekmek için büyük bir potansiyele sahip güzel turistik yerler olan birçok doğal manzara vardır. ve Kuzey Irak topraklarındaki Dicle Nehri ile tanışmak, diğer Dicle kolları ile akan kalıcı beslediği nehirler olarak kabul edilen Büyük Zab ve Habur olmak üzere iki önemli kol ve su büyük miktarda yaklaşık (56%)dir. Dicle Nehri'nin toplam değeri ve Türkiye topraklarından aktığı kalan miktar (44%)dur (Al Bexdadî, 1991,115).

Habur Nehri: Habur Nehri, Türkiye'nin güneydoğusundaki deniz seviyesinden yaklaşık (3000-3250) metre yükseklikte Şerifan Muhammadan ve Drianodağ yüksekliklerinden kaynaklanmaktadır. Nehir havzasının toplam alanı (6268 km²), Ancak Duhok topraklarında uzunluğu 160 km'dir, Doğuda Matin dağının kuzeyinde vadi Sarar'ı, batısında vadi Sibnay'ı güneye boşaltır. Sınırı girdikten sonra batıya ve sonra kuzeybatıya dönecek ve içine bir kol (Orokram) akacak ve Zaho kentinden geçene kadar çarpık bir vadide akarak. ve daha sonra 9,5 km uzaklıktaki Zaho şehrinin batısında Hazel Nehri ile karşılaşana kadar batıya doğru akmaktadır. Hizil'de, şeraniş yazlık şelalesini içeren şeraniş Vadisi ve Bico Vadisi de dâhil olmak üzere çeşitli vadiler vardır (Al Suhail, 1990,61).

Zaho şehrinde suyunun ortalama hızı 1/34 m/s iken, yüksek drenaj durumunda bu miktar 2/31 m/s'ye yükselir. Nehrin ortalama eğimi 2,6 m/km'dir ve nehrin hızı, dik eğimi nedeniyle belirtilen hızdan çok daha yüksektir taşkınlar sırasında nehrin genişliği (270-360 m) arasındadır ve suyu Dicle Nehri'nin toplam suyunun 2,21 ,% 'sini temsil eder. Zaho'nun doğusundaki Habur Nehri üzerindeki taş köprü (Dalal köprüsü), Abbasi Köprüsü olarak bilinen bölgedeki en önemli anıtlardan ve turistik yerlerden biridir (Al Surji, 1986,56).

Büyük Zab Nehri: Büyük Zab, Dicle Nehri'nin en önemli kollarından biridir ve il topraklarına nüfuz eden nehir yataklarından biridir. Hakkâri yüksekliklerinin bir parçası olan Dicle Havzası'nın doğu kesiminin üst kısımlarında yer alan yüksek dağ sıralarından kaynaklanmaktadır ve yüksekliği deniz seviyesinden (4000) metreden daha fazladır (Al Haddad,2000). Akışı başlangıçta kuzeyden güneye, birçok vadinin bulunduğu oldukça kurak bir bölgede bulunan dar bir dağ vadisinde, Sonra batıya doğru, sonra tekrar güneye doğru yönelir ve birçok vadinin olduğu dar bir dağ vadisine doğru ilerler ve daha sonra Amedi bölgesinin kuzeyinde bulunan Jal köyünün batısındaki Irak sınırlarını geçer daha sonra güneydoğuya uzanan ve bir kolun (Roya Şin) döküldüğü Deraloka geçer (Khasabak, 1973,24).

Sabana'nın doğu kolu ile bir araya geldikten sonra, Barzan bölgesindeki Şirin ve Piras Mara dağları arasında güneydoğuya doğru ilerler. Büyük Zab Nehri'nin uzunluğu yaklaşık (392) km'dir ve havza alanı yaklaşık (25810) bin km'dir, bunlardan (% 64) veya yaklaşık (16600) km'si bölge sınırları dışındadır. Büyük Zab'ın yıllık akan su miktarı yaklaşık olarak (429 m³ / s) ve yıllık gelir oranı (13,83) milyar m³ olmuştur. (1990 - 1960) arasındaki dönemde (Al Haddad, 2000,124).

Sipna Akarsu kolu: Aslen Kara ve Mitani dağlarından eğimli gelen sudan oluşan küçük bir koldur. Umman şehrinin güney tarafında akarak geçer ve Dayralok ilçesinin güneyinde (Ze) Nehri ile buluşur.

Hizil Akarsu kolu: Türkiye'deki Harekol Dağları'ndan doğar, güneye doğru ilerler ve daha sonra Daştı Tahte köyünde Irak sınırına girer. Ve Zaho'nun batısındaki (8) km uzaklıktaki Habur nehri ile birleşir.

Roya Şin Akarsu kolu: Türkiye kökenli olup kuzey Irak topraklarına (Çeme Ci) köyü ve genel yönü kuzeyden güneye girmekte ve Duhok ile Erbil arasındaki doğal sınırı oluşturmaktadır.

Hazir Akarsu kolu: Duhok il sınırları içinde akan akarsu kolundan biridir, ana çeşmeleri Kafya bölgesine yakın Gara dağının zirvesinde yer almaktadır, nehrin akış noktasından Büyük Zap nehrine ulaşma noktasına kadar uzunluğu 90 km, toplam Büyük Zap nehri akıntısını (% 10,7) oluşturur (Seddik, 2009,24).

Gare ve Matin, Barwari Bala, Şeraniş, Akea ve Peras dağ sıralarının yüksekliklerinden akan düzinelerce küçük Akarsu kolları vardır Örneğin (Duhok Akarsu kolu Kumal Akarsu kolu, Şeraniş Akarsu kolu Ninink Akarsu kolu Marsis Akarsu kolu Brişo Akarsu kolu (Zenta) koludur (Fendi, 1995,20).

Barajlar

Çalışma alanında yer alan yapay ve doğal Göller ana su kaynakları arasındadır. Kuzey Irak'taki yapay barajların, üzerlerindeki barajların, örneğin Dicle Nehri'nin ve diğer kollarının üzerine inşa edilen barajların inşası nedeniyle genellikle dağlık ve yarı dağlık alanlarda inşa edildiği belirtilmektedir. Yapay barajlar, yüksek dağlık alanlarda Duhok Barajı ve Musul barajlarında olduğu gibi oluşmuştur.

Duhok Barajı: Duhok şehir merkezinin yaklaşık (2 km) kuzeyinde yer almaktadır. Sindur ve germava'nın Akarsu kolu erişmesinin ardından Duhok nehri üzerindeki Gali Duhok girişinde yıl boyunca çıkan sülfür suyu kaynaklarından su kaynaklarının yanı sıra. Duhok barajı, Duhok Barajı'nın inşaatından kaynaklanan bir su kütlesidir, Barajların ve eklerinin inşaatı (1990) yılında tamamlanmıştır Barajın uzunluğu yaklaşık (612 m) 'dir. Yüksekliği yaklaşık 64 m'dir, üst kenar seviyesine gelince, deniz seviyesinden (640 m) ulaşır ve (52 milyon / m³) su barındırır. Bu suyun yaklaşık (4.39 milyon / m³) su deposudur, Duhok Barajı'nın temel amacı, Malta ve semel ovalarında yaklaşık (11.000) bin dönümü sulamak için kış ve bahar mevsimlerinde yağmur ve kar suyu depolamak ve yaz mevsiminde organize bir şekilde serbest bırakmak amacıyla, kullanılır Baraj havzasında balık yetiştiriciliği için yüksek oranda sülfür tuzları içeren su ile birlikte kullanmanın yanı sıra, ve Suyunu farklı meyve ve sebze türleri yetiştirmek ve yıl boyunca üretmek için kullanılır (Mihemed, 2007,52).

Musul Barajı: Musul Barajı, Musul şehrinin kuzeyinde ve Duhok şehrinin batısında ve güneybatısında. Musul Barajı'nın inşaatından kaynaklanan bir su kütlesidir, uzunluğu yaklaşık (3600 m) ve yüksekliği (131) m'dir. Üst kenar seviyesi deniz seviyesinden (336 m) yüksektedir. Maksimum depolama kapasitesi yaklaşık (12.5) milyar/m³ iken, depolama miktarı (11,43) milyar / m³ ve su akış kapasitesi 566 m/s'ye ulaşır (Hamza, 1998). ve Bu baraj büyük tarımsal alanları, sulama, elektrik üretmek ve balık yetiştiriciliği için ve ayrıca Dicle suların kontrol altına almak için yapılmıştır.

2. Yeraltı Suları

Yeryüzündeki sular yüzeyinde doğal olarak görünür. Pınar veya kaynak şeklindedir yeraltı suları ise hızlar (yeraltı kanalı) şeklinde olağandışı şekilde insanlar müdahale ederek yeryüzüne çıkardığı sulardır. Yeraltı sularının kaynakları (yağmur, kar, yerüstü suyu, volkanik aktivite, vb.) en önemli yeraltı suların biçimleridir.

Tablo 8. İlçeleri Göre Duhok İlinde Kuyular ve Kaynakların Sayısı

İlçeler	Verimli kuyu sayısı	Verimli kaynak sayısı
Duhok	423	584
Semel	409	158
Berdereş	925	-----
Amedi	127	614
Şehan	517	485
Akre	496	724
Zaho	550	484
Total	3447	3048

3.1.4.Bitki Örtüsü Özellikleri

Bitki örtüsü insan için yiyecek, giyecek ve barınak sağlamada önemli bir oynar. Aynı zamanda hayvan için ana besin kaynağıdır, Onsuz şüphesiz, insanlar ve hayvanlar yaşam aktivitelerini sürdürmek için gerekli enerjiye sahip değiller, Turizm faaliyetlerinin önemli bir yönünde oluşturmaktadır(Al Haddad, 2000,123). Duhok ildeki iki çeşitli bitki örtüsü vardır:

Doğal Bitkileri

Her türlü bitkiyi (ormanlar, ağaçlar, yabani otlar) içerir. Bir kişinin gelişim aşamasına müdahale etmeden kendi kendine büyüyen ve çoğalan bitkilerdir. Bölgedeki coğrafi ortamın önemli bir parçası olan çimlenmeye uygun doğal koşullar olduğunda ortaya çıkarlar (Al Bexdadî, 1991). Duhok İlindeki varlığı ormanlık alanlarına, çalılık alanlara ve kısa ot alanlara (Step) ayrılabilir(Rasul, 1995,106).

Doğal Ormanlar Çeşitler

İldeki doğal ormanlar, Kuzey Irak'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi, farklı ailelerden, cinslerden ve farklı ağaç türlerinden oluşur. Yörede en yaygın olanları yaprak döken ağaç çeşitleridir. Dağlık bölgedeki doğal orman alanının yaklaşık% 80'ini kaplayan ana türlerden biridir. Bu türler arasında meşe cinsine (Lübnan meşesi, Tanen meşesi ve Normal meşe) ait çeşitler bulunmaktadır geri kalan aileler fındık, sumak, yaprak döken ağaçlar, söğütler, karaağaç, çamlar ve çam gibi diğer bitkilerdir, Irak'ın dağlık bölgesinde bu tür doğal orman alanlarının kalan% 15'idir İldeki doğal orman alanları, bileşiminde bulunan türlere göre üç bölüme ayrılmıştır (Al Sammak, 1985,19).

Çam Ormanı Alanı (Pinus)

İldeki bu ormanların dağılışı alanı 37-36.50 kuzey enlemleri ile 43.15- 43.40 doğu boylamları arasında uzanmaktadır. Duhok, Zawiya ve Sarsank arasındaki alçak tepeleri doğuda Vadi Etrush'a kadar kestiği dar bir şerit biçimindedir. Bu ağaçlar yaklaşık (600-1200 m) yükseklikte ve yıllık yağış oranı (700 mm) ile büyür.

Ayrıca Zawaita bölgesinde ve komşu Alanlardan bulunan kırmızı kahverengi toprak aralığında yetişir. Bu ormanların alanı (500 km ²) ve eşdeğeri (50.000 hektar) ve Irak'ın dağlık bölgesindeki doğal ormanların yaklaşık% 3.3'ünü oluşturmaktadır (Huseyîn, 1978,58).

Yapraklarını döken Ormanlar Meşe Ormanları

Buradaki doğal bitkilerin çoğu meşe ormanından ve çeşitlerinden oluşur. Doğal yayılımı bölgede deniz seviyesinden yaklaşık (800-1800 m) yüksekliğe uzanır bu ormanlar, Irak'ın siyasi sınırlarını hem Türkiye hem de İranı kapsayan kuzey ve kuzeydoğu topraklarında doğal olarak yayılmıştır. İldeki meşe ormanı alanları, Gara dağ sıraları ve Kani Masi, Şaransh Dağları, Barwari Bala, Neroh'u Rikan ve Akre Dağları'na kadar Zaho şehrinin kuzeyine doğru giden Sarsnak, Amadiya ve Sulaf kuzeyine kadar uzanmaktadır. Bu ormanlar deniz seviyesinden (1.300) yüksekliktedir (Sufi, 1978,26).

Vadiler Ve Nehir Kıyısındaki Orman Alanlar

Bu ormanlar nehir kıyılarında veya büyük akarsuların kenarlarında ve bölgede akan ana nehirlerin kollarında, Dicle Nehri ve kollarında (Hazel, Sabana, Ruyi Sheen ve Kani Massi) bulunur. ve Deniz seviyesinden (600-1500 m) arasında bir yükseltiye sahiptir bu ormanların alanı yaklaşık (80.000 dönüm) olarak tahmin edilmektedir ve ülkenin birçok ilinde Dicle ve Fırat nehirleri kolları üzerinde görülürler (Abdullah,mucelet alfen add 5,1971).

Step Alanları

Step Alanları, yüksekliği deniz seviyesinden (300-500 m)e yaklaşan duhok ilinin dağlarını alt dağ yamaçlarını ve dağların eteklerini içerir. Bazı dağlık alanlarda bu dağların üst sınırları yaklaşık 800 m'ye ulaşır. Duhok kentinin dağlık alanları duhokun güney yamaçlarında, özellikle Duhok ve Akra Nehri havzasına bakan alanlarının arasında yoğunlaşmıştır (Abdullah, mucelet alfen add 5, 1971).

Ağaçlandırma Alanları

Ağaçlandırma alanları, su birikintileri ovalar ve akarsu vadilerinde yetişen tüm ağaç ve çalı türlerini, yapay olarak dikilmiş ormanları (yapay ağaçlandırma) içerir. Yağmur suları ile beslenen tarımsal ürünler , özellikle yağmur lu günlerde veya akarsuların, nehirlerin kaynaklarına bağlı olarak , tarım arazilerinin bölgedeki geniş ovalık alanlarda oluştuğu görülür. Ayrıca, özellikle büyük şehirlerde. Meyve ağaçları, çiçekler ve süs bitkileri yetiştiriciliği görülür. (Al Bexdadî, 1991,115).

3.2.Duhok ilinin Beşeri özellikler

3.2.1.Nüfus

Nüfus büyüklüğü ve kompozisyon

Nüfusun büyüklüğü ve bileşimi, nüfusun büyüklüğü, turizm merkezleri arasındaki karşılıklı çekim ilişkisini netleştiren Grampon denkleminin bir parçasını oluşturduğu sürece, herhangi bir bölge veya bölge için turizm endüstrisini etkileyen en önemli insan faktörlerinden biridir. ve turistlerin çıkış yerleri, turist çıkış merkezlerinde ikamet edenlerin sayısı ile doğru orantılıdır, aradaki ve turistik merkezler arasındaki mesafeyle ise ters orantılıdır. Buradaki kural, nüfus ne kadar büyükse talep o kadar büyük olur ve yani ters orantı söz konusudur. Nüfus turist talebinde önemli bir rol oynarken, diğer etkileyen faktörler sabit kalırdır.(sûrci,1986,152)

Duhok ilinin nüfus artışı Nüfus büyüklüğü ve kompozisyon

Duhok İliliği'nin nüfusu, 1977 nüfus sayımına göre yaklaşık (25.575) kişi, 2000 yılı için açıklanan tahminlere göre ise yıllık (% 13.7) artışla (768.142) kişiye yükseldi. Bu sayı, Duhok İliliği'nin nüfusu 2000 yılı nüfus tahminlerine göre (22330.000) Irak'ın toplam nüfusunun (% 3.4) kısmını oluşturmakta ve Irak ililik leri arasında son sırada yer almaktadır. (camiyet dûawel allârabîya.2000).

Tablo 9. 1997-2000 Döneminde Duhok Ve Irak Vilayetlerinde Nüfus Artışı.

Yıllar	Duhok ilinin Nüfusu	yıllık artış	Irak'ın nüfusu	yıllık artış
1977-1987	250575-293304	1.58	12171480-16278316	2.95
1987-1998	293304-714034	8.42	16278316-21795000	2.68
1998-2000	714034-768142	3.72	21795000-22330000	1.22

Kaynak: Camiyet Dûawel Allârabîya, 2000.

Duhok İlindeki yüksek nüfus artış oranının nedeni, doğal artışlar ve Akre ilçesinin, Şeyhan ve Alkoş bölgesinin birçok kısmının yeniden ilhak edilmesine, göçmen ve yerinden edilmiş nüfusun geri dönüşüne bağlayabiliriz. bölge ve 1991 ayaklanmasından sonra siyasi ve güvenlik durumunun istikrara kavuşmasıyla kırsal bölgenin yeniden inşasını sağlamıştır.

Mevcut verilerden, 2000 yılında nüfusu 243.170 kişiye ulaştığı için Duhok bölgesinin ililiğin toplam nüfusunun yaklaşık % 32'si ile birinci sırada olduğu ve Zaho bölgesinin büyüklükle ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. 159.425 kişilik ve ililik toplam nüfusunun yaklaşık bir yüzdesi % 21 iken, Akre, Sumail ve Amedi ilçeleri üçüncü, dördüncü ve beşinci sıralarda yer almaktadır. 154.094 kişilik oran sırasıyla 85.955 ve 70.145 kişi ve daha sonra iki Şeyhan en son sırada gelir. Nüfusu 55.352 kişiye ulaşır ve ililik nüfusunun yüzdesi % 7 üzerindedir.

Alana gelince, ilk sırada Amedi ilçesi 2707 km², daha sonra Akrah ilçesi 1936 km², Sumail ilçesi 1398 km², Şeyhan, Zaho ve Duhok 1333 km², 1034 km² (981 km²) sırasıyla en yüksek yoğunluk nüfusu 247,8)kişi / km² olmuştur. Duhok bölgesi ve Amedi ilçesinin en düşük nüfus yoğunluğu (25,9) km² olan vilayetin nüfus büyüklüğünün ililikteki turizm hareketini desteklemeye açıkça katkıda bulunabileceği görülmektedir. Eski çağlardan beri yaratılan doğurganlık, su mevcudiyeti ve uygun iklim, nüfus artışındaki artışın nedenleri ve tarım ve hayvansal faaliyet alanlarında, işgücünde, endüstriyel faaliyette ve nüfusun büyüklüğe katkısının büyüklüğü üzerindeki etkisidir. Turizm hareketi Bu nedenle, önceki göstergelere göre gelecekte turizmin gelişmesine doğrudan katkı sağlamaktadır.

Öte yandan, Ninova, Erbil ve Bağdat ililik lerinin nüfusu, ililikteki en büyük turizm bölgelerini oluşturmakta ve bu üç ililik , Duhok iliyeindeki turizm hareketine orantılı olarak çok sayıda turist tedarik etmede güvenilir en büyük turizm pazarını

oluşturuyor. 1995 nüfus tahminlerine göre nüfusu yaklaşık (1.836. (300), (1.071.400), (4.279.000) bin kişiydi.

Tablo 10. Duhok İli 'Nin 2000 Yılı İçin İlçelere Göre Nüfus Büyüklüğü

İlçesiler	nüfus sayısı	İlçe nüfusunun, ililiğin toplam nüfusu içindeki yüzdesi%	Alan km ²	Kilometre kare başına nüfus yoğunluğu
Duhok	170-243	31-650	981	247-8
Semel	85-955	11-190	1398	61-4
Şeyhan	55-353	7-220	1333	41-5
Zaho	159-452	20-750	1034	154-1
Akre	154-094	20-060	1936	79-5
Amedi	70-145	9-130	2707	25-9
Toplam	768-142	100%	9389	101-7

Kaynak: Mdirîyat Taxtîr Allômranî Fî Mûhafîzat Dûhok, Allşuba Allfanîyâ 2003.

Duhok İlinin Nüfusun Yaş Ve Cinsiyet Bileşimi

Nüfusun yaş ve cinsiyet bileşimi, orta yaşlı grubun (15-64) yaş toplam nüfusa oranının yüksek olması nedeniyle turist talebinin büyüklüğünün belirlenmesine açıkça katkıda bulunur ve turizm için büyük bir talep yaratılmasına katkıda bulunur. Ekonomik, kültürel, sosyal, güvenlik ve psikolojik düzeyler gibi diğer yardımcı faktörlerin mevcut olması durumunda Bu kategori turizm endüstrisi için büyük bir pazarı temsil etmektedir 1. Bu yaş grubunun iki gruptan oluştuğu biliniyor, birinci kategoride(15-44) yaş genç yetişkinler, ikinci kategori (45-64) yaş yetişkin yetişkinler olarak sınıflandırılıyor. Birinci grup en aktif gruptur. gençlik grupları şeklinde veya aileleriyle birlikte hareket etme ve seyahat etme becerisine sahiptir, ikinci kategori ise biraz mali bağımsızlık ve yüksek düzeyde yaşam ve gelir ile karakterizedir.

Genel olarak yaş grubuna (0-14) gelince, bağımlıdırlar ve ailelerinden ayrı seyahat edemezler. Aynısı yaşlı (65 veya daha fazla) yaş grubundaki turistler için de geçerlidir, bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde onlar için boş zaman bulunmasına rağmen turizme katkı yüzdesi sınırlıdır ve bu, en önemlisi, sağlık ve yaşam sorunları ve konuttan ayrılma isteksizliği, bu da onlar için bazı zorluklar anlamına geliyor.

Amerika, İngiltere, Almanya ve Japonya gibi gelişmiş turizm ülkelerindeki bazı nüfus örnekleri üzerinde yapılan bir dizi istatistik, ortalama yaş gruplarının (15-64) en

çok katkıda bulunan yaş grubu olduğunu ve turizm talebinin olduğunu gösteren sonuçlar.

Ve rekreasyon ve rekreasyon ve gezginlerin yüzdelerinin sıralaması yukarıda belirtilen ülkelerin her biri için Yaş (15-44) kategorilerine aşağıdaki gibi (% 39,% 35,% 36,% 37) gelirken, ikinci yaş grubu (bu ülkeler için sırasıyla 1996 ve 1997 yılları için sırasıyla(% 18,% 22% 25 ve% 23) toplam nüfusun (% 45-64) 'ü aşağıdaki gibidir.

Pek çok eğitim, sosyoloji ve psikoloji akademisyeni, her yaş grubunun ve milliyetin turizm faaliyetlerine ihtiyacı olduğuna inanmaktadır. Genç yaş grubunun kendilerine bilgi ve keşif kazandıran ve kendi içlerinde macera ruhunu uyandıran faaliyetlere ihtiyacı vardır. Orta yaş gelince. grup, kendilerine beceriler kazandıran, olumlu ve yaratıcı bir şekilde kendi içlerinde hareket eden ve doğanın güzelliğinin tadını çıkaran faaliyetlere ihtiyaç duyar, ileri yaş grubuna gelince, yoldaşları gruplandırmaya, sosyal ilişkiler kurmaya, sakinleşmeye ve rahatlatmaya çalışırlar. Yaşlılar, özellikle gelişmiş ülkelerde işten emekli olmuş çalışanlar ve işçiler, sınırlı gelirlerine rağmen turist sayısında dikkate değer bir artışa neden olmuş, hayattan keyif alma, dinlenme ve özgürleşme arzusunun sahipleri ve Bu sınıfa hizmet veren yeni bir turist pazarının ortaya çıkmasının doğrudan nedenidir.

Duhok'taki genç yaş grubu (0-14), oranlara (% 53) sahiptir ve diğer yaş grupları arasında ilk sırada yer almaktadır, ortalama yaş grubu (15-64) oluştururken (% 44) , yaş grubu (65 ve üzeri) ise ilinin toplam nüfusunun (% 3.1) kısmını oluşturmaktadır.

Ayrıca erkeklerin kadınlardan daha fazla olduğu ve bunun da özellikle nüfus sayımlarında kadın sayısının açıklanmamasında Kürt toplumu da dahil olmak üzere Ortadoğu toplumunun doğası ve geleneklerinden kaynaklandığı belirtiliyor. kırsal kesimde ve kadınların fizyolojik yapısına göre ölme olasılıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu ve bu bağlamda ililikteki erkek sayısının ulaştığı 1987 nüfus sayımına göre (150.809) kişiye ulaşmış ve (ililik toplam nüfusunun% 51,41'i, yani (142495) kadınlara kıyasla (293,304) kişi olup, toplam nüfusun (% 48,58)ini oluşturmaktadır. Ililikteki genel cinsiyet oranı çok normaldi, (103,5) erkeklerde yüz kadına göre en yüksek cinsiyet oranı (127.04) yaş grubunda (45-49) kaydedildiğinden, yaş gruplarına göre cinsiyet oranlarında net bir aşırılık gözlemlendi.) yaş grubu için (25-29) ve doğal olarak en yüksek cinsiyet yüzdesinin önceki nüfus sayımlarında olduğu gibi yaş grubu (20-34) içinde kaydedildiği varsayılmıştır. üyelerinin sayısı hayatta kalma yüzdesi veya ölüm olasılığı ile azalmaz ve bunun nedeni de çok sayıda olmasından

kaynaklanmaktadır. İran-Irak savaşı sırasında savaş meydanlarında yakalanıp şehit edildiler veya ülke dışına göç ettiler. (allîraqîya,1987,52).

Tablo 11. Duhok İlindeki Nüfusun Yaş Ve Cinsiyet Bileşimi (1997) Yılına Göre

Yaş grupları (yıllar)	Erkekler	kadınlar	Toplam	Cinsiyet oranı %	Beş yaş grubu için yüzde %
0-14	79,869	75,189	155,058	106,2	52,9
15-44	553.995	50,616	104,611	106,7	35,7
45-64	12,455	12,001	24,456	103,8	8,3
yaş ve üzeri 65	4,489	4,689	9,178	95,8	3,1
Toplam	150,809	142,495	293,304		
%	% 51,141	% 48,58	100	103,5	% 100

Kaynak: Allûmamîll Mûtahîdah, 2000.

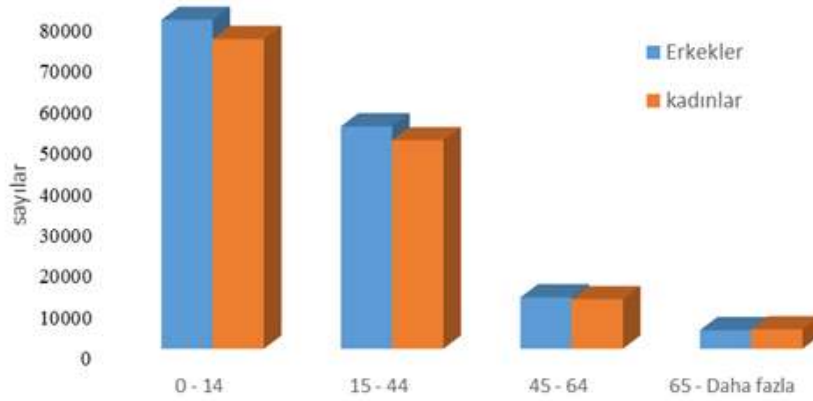
Dr.Garmyani'nin ulaştığı çalışmanın sonuçları, Kuzey Irak nüfusu arasındaki cinsiyet oranının her yüz kadına 103,7 erkek olduğunu gösteriyor ki bu, komşu ülkelerin her birindeki cinsiyet oranına kıyasla makul ve çok normal bir oran. (Türkiye, İran ve Suriye), söz konusu ülkelere göre raporlandığı 2000 yılında sırasıyla (104,2, 103,1, 101,5) 'dir.

Yaş yapısı ile ilgili olarak, saha çalışmasının sonuçları, yaş grupları ile yüzme arzusu arasında bir tutarsızlık olduğunu göstermiştir. ililiğe turist girişinin en yüksek yüzdesi, yaş grubu (25-34) için (% 34) üzerindeyken, bunu yaklaşık (2) yaş grubu (35-44) yaş grubu izliyor ve bunlar iki grup birlikte bölgedeki turizm hareketinin temelini oluşturuyor. Sayıları (12) turiste ulaşırken, en düşük yüzde (% 4) genç yaş grubunda (18 yaş altı) oldu ve yaşlı grup (55 ve üzeri) toplam örneklemin bir yüzdesi (% 12), daha azdır. İki turist kategorisi, çalışma dönemi boyunca turizm hareketine katkıda bulunur.

Bu durum, eğlence, turizm ve turizm ihtiyaçları için belirlenen önemli faktörlerden biri olan aile bireylerinin sayısına, özellikle gençlerin (çocuklar) sayısına bağlıdır çünkü sayılarının artması ailenin gelirini olumsuz etkilemektedir. gelişmekte olan toplumlar, daha sonra eğitim ve öğrenimlerine ayrılan harcamaları, aileye ayrılan boş zamanın olmamasına ve turizm faaliyetlerine olan talep eksikliğine ve çocuk sayısı azaldığında veya olmadığında tersine artmaktadır.

Farklı yaşlardaki turizme olan ihtiyacın meydana ve ulaşım kolaylığına da faydalı olduğu, çocuk yaşı arttıkça, kendilerine ayrılan bahçelerin fiziksel ve doğal

yetenekleri ve arzuları olarak evlerine daha yakın olmasını gerektirdiğini belirtmekte fayda var. erkekler ve kızlar, özellikle belirli yaş gruplarında farklılık göstermektedir.

Şekil 6. Yaş Gruplarında Farklılık

Duhok İlinin Sakinlerinin Çevre Bileşimi ve Turizm Faaliyetleriyle İlişkisi

Irak'ta turizm sektörü genel olarak kentsel nüfusa bağlı olmakla birlikte, kırsal nüfusun bu faaliyete katkısı sınırlıdır. Kentsel nüfus (1977-1998) arasındaki dönemde hızla artmıştır. Yıllık bir artışla (% 16,4), kırsal nüfus için tam tersi vilayetteki kentsel nüfusun büyüklüğü (107.404) kişi olmuştur. 1977'de (% 42.9) Duhok şehri oluşturdu (% 37.7).% 4) kırsal nüfusun (% 57.1) ililik , ililik te kentsel nüfus artışı yüksek oranlarda devam ederek 1987 yılında (74,6) oranında (218,710) kişiye ulaşmış ve bu oranın yüzde 52,3'üne Duhok şehri katkıda bulunmuştur. Duhok , idari, ekonomik ve hizmet merkezi olan ve genel olarak bölgeyi temsil eden ililik te kent nüfusunun yarısından fazlasını çekiyor, buna ek olarak bölge sakinleri, kötü şöhretin sızmasına ve kimyasal saldırılarına maruz kaldı. Duhok ililiği Saddam Hüseyin rejiminin askeri saldırılarına maruz kaldı ve sonuç olarak Duhok ililiğine ait köylerin çoğu tahrip edildi ve sakinleri özellikle şehre daha güvenli ve istikrarlı alanlara yerleştirildi. Duhok 'ta bu koşullara kırsal nüfusta (% 25.4) şiddetli bir düşüş eşlik etti.

Tablo 12. Duhok İlinin Nüfusu Çevresel Bileşimi (1977- 1998)

Yıllar	Duhok'taki kentsel nüfusun büyüklüğü		Duhok nüfusunun büyüklüğü		Duhok şehrinin, ilinin kentsel nüfusun oranı	Duhok'taki kırsal nüfusun büyüklüğü		Duhok'un toplam nüfusu
	boyutu	%	boyutu	%		boyutu	%	
1977	107,404	42,9	40,191	16	37,4	14,3171	57,1	250,575
1987	218,710	74,6	114,322	39	52,3	74,594	25,4	293,304
1998	478,992	67,1	212,469	29,8	44,4	235,042	32,9	714,034

Alltaâdadat Allsûkanîya Fi İrak Senet, 1998.

Kuşkusuz, bu değişkenler, şehir merkezlerinin nüfusunun ilçe ve çevreye göre artışındaki değişimi yansıtmaktadır; Duhok ilçesinde (% 30) 'dan fazla ve Atrush ilçesinde (% 7)' den azdır. Birinci ilçedeki (% 48) ve ikinci ilçedeki kırsal nüfusun artış oranları, ilçelerindeki toplam nüfusun yaklaşık% 2'sini aşmıştır.

Tablo 13. Duhok İlinde 1998 Yılı İçin Nüfusun İlçelere Göre Coğrafi Dağılımı

İdari birimler	Kent sakinleri	Kırsal bölge sakinleri	Toplam nüfus
Duhok	30,3	48,3	11,2
Akre	21,0	9,4	33,4
Zaho	20,3	28,7	11,4
Amedi	11,4	5,9	17,2
Semel	10,1	5,8	14,7
Atruş	6,9	1,9	12,1
İl	100	100	100

Kaynak: İsmâill, 1998:70

İldeki ana şehirlerin nüfusundaki hızlı artışın, ililiğin tüm ilçeleri üzerinde net bir etki bıraktığı ortaya çıktı. 1987'de Duhok ve Zaho'nun kentsel yoğunluğu, ililikteki toplam kentsel nüfusun% 80'ine yükseldi, ve sadece Duhok şehri, yukarıda belirtilen yıl ililikteki toplam Şehir sakinlerinin yarısından fazlasını oluşturuyordu,

Duhok ilini, 1998 yılında toplam kentsel nüfusun en büyük yüzdesini çekmeye devam ediyor, çünkü bu yüzde (% 29) 'dan, ilhaktan sonra ortaya çıkıp çıkmadığına bakılmaksızın, daha düşük hacimsel sınıflardaki şehir merkezlerinin lehine bir düşüş ortaya koyacak şekilde arttı. Akre bölgesi ve kent merkezleri ve bazı araştırmalar teyit ediyor Şehirlerin büyüklüğü ile turizm için gelen insanlar arasında güçlü bir ilişki vardır (İsmâill, 1998:71).

Tablo 14. Şehrin Büyüklüğü Ve Turistik Amaçlı Gelen İnsanlarla İlişkisi.

Şehir büyüklüğü	Gelenlerin yüzdesi
20.000'den az kişi	15-30
20.000 ila 50.000 kişi	30-40
50.000 ila 100.000 kişi	40-50
100.000 ila 500.000 kişi	50-70
500.000'den - bir milyondan fazla kişi	70-80

Kaynak: (Hûseen,1978:58)

Yukarıdakilerden, nüfus büyüklüğündeki herhangi bir artışın, özellikle kentsel nüfusun, doğrudan turist sayısında artışa ve dolayısıyla farklı yaş gruplarına göre turizm hizmet ve faaliyetlerine olan talebin artmasına yol açtığı açıktır. , bu da nihayetinde sakinlerin bu hizmetlere olan ihtiyacını karşılamaya bir yanıt olarak sürekli genişlemesini zorunlu kılıyor.

Yukarıdakiler ışığında, diğer temel hizmetler gibi sosyal ve kültürel gelenek ve göreneklere göre, herhangi bir toplumun nüfus yapısının rekreasyon ve turizm hizmetleri ve faaliyetleri açısından ihtiyaçları ve eğilimleri olduğu söylenebilir. Duhok ilinde bulunanlar, muazzam doğal ve beşeri potansiyellerin mevcudiyetine rağmen, turizmde gelişmiş ülkelerin çoğunda yürürlükte olan nüfus yapısının ihtiyaçlarına karşılık gelmemektedir, İlindeki çoğu kent merkezinin kent ve nüfus planlaması, yaş gruplarına, sakinler ve onlara gelenler için modern yaşamın gerekliliklerinin bir parçası haline gelen turizm faaliyetleri ve hizmetleri için doğal haklarını vermedi. İlilik te turist kçeken kent merkezlerinin ve başlıca turistik gerçeklerin çoğunun, turizm projelerinin geliştirilmesi ve yatırımı için gerekli turizm tesislerine (hizmetler, turistik tesisler ve gerekli turistik mallar) sahip olmadıkları gerçeğine rağmen, Pek çok doğal ve pitoresk doğa bakımından zengindirler, bu da çoğu kentsel ve kırsal alandaki Küçük yaş gruplarının çoğunun faaliyetlerinin bir kısmını mahalle sokaklarında ve mahallenin ara sokaklarında rastgele gerçekleştirdiği fark edilmektedir. Orta yaş grubuna gelince, özellikle erkekler, sosyal oturumlar boş zamanlarını ilk geçirdikleri yerdir ve bu, çoğu yerleşim sektöründeki rekreasyon, kültür ve turizm merkezlerinin olmamasına bağlanabilir.

İlindeki ana turizm merkezlerinin altyapı ve hizmetlerinin bu ihmali ve ihmaline rağmen, ililik te turizmden sorumlu kişilerden Duhok'u bir turizm kenti olarak geliştirmek için bazı güçlü eğilimler vardır. ve şehir nüfusu için eğlence hizmetleri tesisler inşa etmeye başlamıştır.Birçok kentsel alandaki turistik tesisler, özel ve karma

sektörlere yönelik yatırımları içermektedir ve bu değişiklikler ve turizm gelişmeleri arasında, örneğin, Ililik içinde ve dışında turistlere gerekli hizmetleri sunmak için modern bir tarzda idari ve hizmet ilkelerine göre tasarlanmış modern Kia (Mazi süpermarket) ve son olarak bu kombinasyon, birçok elektronik oyunu içeren gelişmiş bir turist parkı olan Dream City'yi içeriyordu. ve eğlenceli oyunların yanı sıra bahçeler, dinlenme yerleri, restoran, kafeterya vb.

Birçok yaş grubunun isteklerini karşıladığı gibi, son yıllarda pek çok otel, restoran ve park inşa etmeye başladığı gibi mükemmel hizmetler (Jiyan Otel, Solaf, Lomana, Şondoha Restaurant ve Park, Dasnia, Park, Kili Restaurant, Artuca ve diğerleri) ve yıl boyunca vatandaşlara eğlence hizmetleri sunan birçok kültürel, sosyal ve spor kulübü oluşturulmuştur.

Duhok İlinin Fonksiyonel Bileşimi Ve Ekonomik Kaynakları

Turizm gelirlerinin hacminin doğrudan artırılmasındaki açık olumlu etkileri nedeniyle herhangi bir ülke veya bölgenin turizm gelişiminin büyüklüğünde etkili ve etkili faaliyetler arasındadır. bireylerin ve ailelerin ortalama gelirleri ve milli gelir ve bunun nüfusun refahı ile ilişkisi, özellikle de kentler Turizm hareketi, turizm faaliyetlerine ve hizmetlerine olan talebin artmasıyla taşınır ve gelir oranları, döviz kurlarında etkili bir faktördür ve özellikle turizmin küresel düzeye ulaştığı iç turizm hacmindeki turizm harcamaları.

Hiç şüphe yok ki, gelir seviyesi ne kadar yüksekse, özellikle tatillerde ve resmi tatillerde entelektüel ve fiziksel zevk peşinde koşan seyahat, turizm ve rekreasyon talebi de o kadar artar. Bu gerçek kişi başına milli gelir oranlarının izlenmesinden anlaşılmaktadır turizm ihracatı yapan ülkeler için 2021 yılı için kişi başına düşen ortalama yıllık ortalama İsviçre (24.650) dolar, Almanya (16.000) dolar, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya (16.500), BAE (15.000), Katar (1.200.000) dolar.

Çalışanlar ve aileleri, toplam örneklemin profesyonel gezgin kategorileri arasında (% 71,41) ikinci sırada yer alır ve bu kategori, orta ve iyi gelire sahip olanları (doktorlar, mühendisler, öğretmenler ve devlet dairelerinde çalışanlar) içerirken, Emekli yolcuların yüzdesi, önceki iki sektörden çok daha azdı. Bu, toplam çalışma örneklemini (% 6) aşıyor ve bunun nedeni, bu sektördeki diğer sektörlerdeki çalışanlara göre daha az gelire sahip olabilmesinden kaynaklanıyor. Boş zamanlarının büyük olması, turistik ve eğlence aktivitelerinin talep edildiği ve uygulandığı yer. (Nuri, 1997,23).

Gelir seviyesi ne kadar yüksekse, turizm ve rekreasyon için seyahat talebinin de o kadar yüksek olduğu ve bu ilişkinin nispeten doğrudan bir ilişki olduğu bilinmektedir, çünkü daha önce de bahsettiğimiz gibi, ekonomik ve yaşam koşulları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Zamana yatırım yapmanın, rekreasyonel davranışların uygulanmasının ve turizm faaliyetlerinin bireylerin uyguladığı ekonomik faaliyet türlerine uygun olarak seçilmesinin yolu ve buna ilişkin verilerin, çalışanlar arasında en yüksek gelir.

Yüzdesinin yaklaşık olduğunu bulmamız dikkat çekicidir. (500-1499) dinar arasında maaş alanlar kategorisi için (% 22), yani anketin dağıtıldığı çalışan sayısının yarısından fazlası var. En düşük oran (% 2) mükemmel bir yaşam standardıyla yaşayan ayrıcalıklı birkaç dinar için (% 2), serbest meslek sahipleri için en yüksek yüzde (% 19), (2500-3449) dinar, serbest meslekler için en düşük yüzde (% 2) toplam çalışma örnekleminin gelir kategorisi (500 dinar veya daha az) içindeyken ve emeklilik için en yüksek yüzde (% 3) gelir grubu (500 dinar) Ve daha az (ve en düşük yüzde yaklaşık) Diğer ekonomik sektörlere göre çok küçük olan gelir grubu (3449-2500) dinar içinde% 25,0).

Irak'ta kişi başına düşen gelirin genel olarak endüstriyel olarak gelişmiş ülkelere kıyasla düşük olmasına rağmen. Bununla birlikte, turizm alanındaki aylık anlaşma, turizm ve eğlence amaçlı seyahatlere giriş ve talep seviyeleriyle doğru orantılıdır ve saha çalışmasının sonuçları, turizm için aylık ortalama harcamanın aile başına yaklaşık (103,6) dinar olduğunu göstermiştir. aile reisinin ortalama gelirinin ayda yaklaşık (950) dinara ulaştığı bir dönemde, gelir ile turizm anlaşması arasındaki pozitif ilişki (165,96), bir güven derecesiyle (% 95).

Herhangi bir bölge veya ülkedeki nüfusun ekonomik kompozisyonunu korumak, arkasında işgücünün büyüklüğünü, aktif ve aktif olmayan nüfusu tanımayı ve aynı zamanda nüfus dağılımını bilmeyi amaçlayan hükümetlerin önceliklerinden biridir. sosyal ve ekonomik gruplar arasındaki istihdam eğilimlerine ve çalışanlara ve çalışanlara verilen izin süresine göre çeşitli ekonomik faaliyetler, (majid,1990,84).

Yukarıda belirtilen göstergelerin belirlenmesi, planlamadan sorumlu kişileri, bu bölgelerdeki nüfus hakkında yeterli ve doğru bilgi elde ederse, daha doğru ve doğru bir şekilde kapsamlı ekonomik kalkınma planları hazırlamaya teşvik eder. Bu faktörler ekonomik açıdan bakıldığında, milli gelir faktörlerine ek olarak, turizm faaliyetlerine yapılan kişisel harcamaların artması veya daralmasında önemli kanıtlardır.

Bu nedenle, önemli hedefleri arasında, yüksek bir yaşam standardı elde etmek, yeterli düzeyde sağlık, kültürel, eğitim ve daha iyi bir sosyal ve medeniyet refahı elde etmek için gerekli hedeflerin bazılarını gerçekleştirmeye yetecek düzeyde sağlamaktır.

Turizm ve rekreasyon da dahil olmak üzere nüfus ve turizm ve psikolojik eğlenceye duyulan ihtiyaç ve bunun olağan rutinini değiştirme ve başlama arzusu, endüstrilerde yaşamın, toplumun, ekonominin veya modern teknolojinin gelişmesi sayesinde doğaya mevcuttur, ulaşım, ulaşım ve çeşitli turizm faaliyetleriyle ilgili hizmetler.

Son olarak, mesleğin cinsiyete göre, kırsal ve kentsel arasında ve ekonomik faaliyetlerinin etkinliğinin (aktif ve pasif) seyahat ve turizm talebinde büyük bir rol oynadığını ekleyebiliriz. önde gelen idari pozisyonlar, iş adamları ve diplomatik birliklerde çalışanlar, Yüksek gelirli serbest meslek sahipleri, tur rehberleri, sporcular ve diğerleri, silahlı kuvvetler, güvenlik mensuplarına kıyasla turizm faaliyetlerini uygulamak için daha hareketli ve aktiftir. ve düşük gelirli işçiler, işçilerine turizm faaliyetlerinde bulunmaları için yeterli boş zaman tanımadıkları için, bu nedenle, önceki göstergelere göre meslek türü olumsuz ve olumlu yönde etkiler. Herhangi bir toplumda turist talebi üzerine. (abdüllazîz, 1999,36).

Tablo 15. Duhok İli Nüfusunun İnsan Gücü, Cinsiyet Ve Çevreye Göre Göreceli Dağılımı, Nüfus Sayımı Sonuçları (1987 – 1998) Yılları Arasında.

İşgücüne göre nüfus	(1987) Sayımı					
	Erkekler %	Kadınlar %	Toplam%	Kentsel %	Köy%	Toplam%
Ekonomik olarak aktif	79,8	11	45,4	52	48	50
Ekonomik olarak aktif değil	20,2	89	54,6	48	52	50
Toplam	100	100	100	100	100	100
İşgücüne göre nüfus	(1998) Sayımı					
	Erkekler %	Kadınlar %	Toplam%	Kentsel %	Köyler %	Toplam%
Ekonomik olarak aktif	64	7	35,5	36	37	36,5
Ekonomik olarak aktif değil	36	93	64,5	64	63	63,5
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Alltaâdadt Allsûkanî Fi İrak Senet (1987 – 1998)

Anılan tablo, 1987-1998 nüfus sayımı döneminde nüfustaki ekonomik olarak aktif olanların oranının önemli ölçüde azaldığını ortaya koymakta ve Duhok'un geçirdiği anormal şartların, savaşların, köylerin yıkılmasının ve sabotajların olduğuna inanılmaktadır. farklı sektörlerin altyapı ve üstyapılarının oranı bunun doğrudan nedeniydi. Erkekler arasında ekonomik faaliyet yüzdesi, kadınlara göre çok daha yüksektir, bu oran erkekler için (% 79.8) ve (% 64) (11 Her iki nüfus sayımı için sırasıyla%) ve (% 7). Yasal çalışma çağındaki kadınlardan, bölgedeki cinsiyet oranlarının eşitsizliğindeki ana rolü nedeniyle yukarıda belirtilen göç faktörüne ek olarak ekonomik faaliyetin dışındalar ve ililikteki erkeklerin oranının artmasında, iş olanaklarının, sosyal ve ekonomik refahın ve eğlence ve eğlenmenin.

Yayılmasında açık bir rol oynamıştır Tüm faktörler, onları büyük ölçüde ililik çekim merkezlerindeki kentsel merkezler haline getirmiştir. erkek göçmenlerin sayısı ve turizm başta olmak üzere çeşitli ekonomik alanlarda çalışıyor Alltaâdadt allsûkanî fi irak senet (1987 – 1998).Yayılmasında açık bir rol oynamıştır Tüm faktörler, onları büyük ölçüde ililik çekim merkezlerindeki kentsel merkezler haline getirmiştir. erkek göçmenlerin sayısı ve turizm başta olmak üzere çeşitli ekonomik alanlarda çalışıyor Alltaâdadt allsûkanî fi irak senet (1987 – 1998).

3.2.2.Ulaşım

Ulaşım ve araçları turizm sektörünün kuruluşunda ve refahında belirleyici etkiye sahip olan kolektif girdilerden biridir ve bunun bir sonucu olarak da turistik yerler ve turist merkezleri arasındaki mekansal ilişkiler aracılığıyla " Bir yandan destinasyondaki turistik faaliyetin gereksinimlerinin sağlanmasında ve turistlerin taşınmasında ve turist hareketinin hacminde somutlaşan gidiş, turist gezisinin toplam maliyetleri üzerinde açık bir etkiye sahiptir. Diğer bir deyişle ulaşım, turizm sektörünün kuruluşunda ve popüleritesinde odak noktasıdır ve aynı zamanda özelliklerini, imkanlarının niteliğini ve bunların neticesinde ağırları ve eksenleri üzerindeki hareket hacmini vaat etmektedir. Ulaşımın turizm endüstrisinin refahına ve gelişmesine katkıda bulunabilmesi için, konfor, güvenlik, düzenlilik, uygun maliyet, kapsamlılık ve esnekliğin mevcudiyeti ile karakterize edilmesi gerekir.

Çeşitli tür ve boyutlardaki arabalarla karayolu taşımacılığı, Duhok İliliği'nde yaygın olan türdür, bu da diğer taşıma türlerinden yoksundur ve esneklik ve hareket özgürlüğü ile karakterize edilen ve genişlemesine katkıda bulunan bir ulaşım aracıdır.

Yol boyunca herhangi bir noktada inşa edilmesi mümkün hale gelen turistik tesislerin coğrafi dağılımı. Bunu etkileyen birçok değişkene göre, ililik ana ve tali asfalt yol ağına ve birbirine bağlayan toprak yollara sahip olduğundan, ilçeler ve ililik ilçeleri birbirleriyle ve bunları ililiklere ve komşu ülkelere bağlarken, diğer yandan bu ağ ililik içerisine dağılmış turizm merkezlerinin Duhok şehir merkezine ve ülkenin illerine bağlanmasına katkı sağlar. (allfandî,1995,20).

Duhok ili, araba taşımacılığı sektöründe somut başarılar elde ederken, 1985 yılında karayolu ağının uzunluğu yaklaşık 552 km idi, bunların 77'si Irak'ı Türkiye'ye bağlayan uluslararası karayolunun temsil ettiği ana yollardan oluşuyordu (% 13,9) Ililikteki yolların uzunluğu, ikincil yolların toplamının yaklaşık % 86.1'ini oluştururken, bu yolların uzunlukları 1990 yılında yaklaşık (1411) km'ye yükseldi, bu nedenle ana yollar yaklaşık bir yüzde oluşturdu. (% 25,7), (362). (Km) ve ikincil yollar (% 74,3) ile yaklaşık (1049 km) elde edildi ve yaklaşık (2125) km'ye ulaşmak için 1997'de yaklaşık iki katına çıktı. Yaklaşık (586) uzunlukta (% 27.6), vilayetteki tali yolların uzunluğu ise (% 72.4) yaklaşık (1539) km'dir.

Tablodaki veriler, habitat tarafından Duhok ilinde 1996'dan 2000 yılı sonuna kadar uygulanan, yapım aşamasında olan ve planlanan otomobil yollarının uzunluklarını ortaya koymaktadır. Uygulanan yolların toplam uzunluğu yaklaşık (256,3) km'dir. Çeşitli oranlarda ililiklere dağıtıldılar, böylelikle Duhok , Akre ve Al-Sheikhan ilçeleri uygulanan toplam yolların yaklaşık (% 79,3) 'üne sahip oldu ve yaklaşık (196,5) km yol uygulanıyor. Oysa planlama aşamasındaki yolların uzunluğu (636.6) km'ye ulaşmaktadır. (abdüllazîz,1999,38).

Tablo 16. Duhok İlinde Uygulanan ve Planlanan Yolların Uzunlukları

İdari birimler	Tamamlanan en uzun yol (km)	Devam eden en uzun yol (km)	En uzun yollar ve planlama aşamaları (km)	Toplam (km)
Duhok	65,5	17,50	58,23	141,230
Semel	35,1	23,06	5,17	63,388
Şeyhan	58,05	30,15	41,00	129,209
Zaho	0	0,67	109,00	109,670
Akre	79,91	68,19	212,00	360,110
Amedi	17,7	56,96	211,22	285,811
Toplam (km)	256,3	196,53	636,62	1089,448

Kaynak Mdirîya Alltaxît Fi Muhafizet Duhok, 2003

Duhok ilindeki Araba yolu ağındaki bu gelişme, Duhok şehrini (ililik merkezi) kentsel ve kırsal kesime bağlayarak ililik içindeki veya ülkenin diğer ililik lerinden gelen turizm hareketinin yeniden canlanmasına katkıda bulunmuştur. özellikle Zawita, Swartoka, Sarsing, Aşawa, Anışki, Sulaf ve Amedi tatil beldelerine bağlayanlar gibi başlıca turistik tesislerin çoğunun bulunduğu yüksek dağlık bölgeler ve bir yandan Bamarni, Kani Masy, Zaho, Akre, Atruş ve Şeyhan ise onu birçok asfalt taşıma yolundan kolay erişim açısından yüksek esneklikle karakterize edilen önemli bir ulaşım noktası haline getirdi. önce siyasi amaçlara, ardından ikinci derecede turizm ve ekonomik amaçlara hizmet etmenin yanı sıra, Musul üzerinden Erbil ve Süleymaniye ve ülkenin geri kalan vilayetlerine bağlayarak Türkiye'ye ve Zaho şehri üzerinden dış dünyaya, önemine damgasını vurmuştur. Yörede turizm sektörünün refahını koruyacak konumu ve bu ağ sayesinde valiliğe gelen turistlerin tüm bölgeleri ziyaret etmesi kolaylaşmıştır. Sınırlı günlerde başlıca turistik bölgeler ve tatil köyleridir.

Aşağıdakiler, Duhok ilini turistik yerleri birbirine bağlayan en önemli yolların bir sunumudur.

1. Duhok - Musul - Semel - Basatki Yolu - Patil - Kerşin - Zaho - İbrahim Al halil Türkiye'deki başlıca.

Zaho Boğazı'na ulaşana kadar kuzeybatıya doğru Semel Ovası'ndan geçiyor. Daha sonra Sinhi Ovası'na doğru iner ve batıya, iki şerit uzunluğunda (20 km) uluslararası bir yol olan Habur Nehri üzerine inşa edilen bir köprü ile bölgeyi Türkiye'ye bağlayan İbrahim el-Halil'e döner ve buradan ayrılır. ana yol diğer kiremitli yollar, önemi turistik açıdan gelen, Basati köyü Beheir Dağı'nın arkasından dönüp Dicle Nehri üzerinde bulunan Bişkhabur köyüne geçtikten sonra başlayan yol, sonra kuzeye döner. Uzunluğu (40 km) olan İbrahim el-Halil yolu ile yeniden buluşan ve Batil Harab Dim'in bir diğer yolu Musul Gölü yakınına ulaşır ve uzunluğu (21) km'dir.

2. Duhok -Al-Wakkah Yolu. Fayda - Musul Barajı Kavşağı - Badriki - Musul.

Biftek Ovası'nın bir yanından geçen ve Ninova ililiğinin sınırları olan Karana köyünde, yolun bir bölümü Musul Gölü'nün Faida bölgesini geçince geçip giden düz düz arazilerden geçen kiremitli düz bir yoldur. Musul ililiğine giden yolun sağ tarafında, yolun çoğu iki koridordan oluşmakta ve (67) kilometre uzunluğundadır ve İkinci Körfez Savaşı'ndan bu yana gerekli teknik iyileştirmeler yapılmamıştır. Musul - Zaho - Türkiye'yi birbirine bağlayan uluslararası karayolu ile şehir merkezinden (5)km uzaklıkta ve Duhok Kavşağı'nda ayrılıyor.

3. Duhok-Zawita Yolu -Bagirat - Suaratoka - Aşawa - Sarsank - Anişki - Kediş - Sulaf-Amedi .

Tek şeritli ve (90 km) uzunluğunda asfalt bir yoldur. Bu yol, bir yandan ililikteki ünlü tatil beldelerinin çoğunun bulunduğu ve söz konusu tatil beldelerini Duhok şehir merkezine bağladığı bir ana yol olması nedeniyle ililik içinde turizm açısından en önemli yollardan biri olarak kabul edilmektedir. Musul, Erbil, Süleymaniye ve ülkenin geri kalanının ililik leri ve yol, menderesler, dönüşler ve dar dağ geçitlerinden bir araziden geçerek, tamamen Bisri'ye (Duhok şehrinin girişi) girildiği andan itibaren başlayarak ulaşana kadar devam eder. Amedi 'a ve Duhok Ililiği Köprü Yolları Müdürlüğü'nün seksenlerde gösterdiği çabalara ve geçen yüzyılın doksanlı yıllarında (KRO) ve (HABITAT) gibi yerli ve yabancı kuruluşların sağladığı mali ve teknik imkanlara teşekkür ederiz. ve şimdi zaman kısaldıkça yollar genişledi ve teknik bir kiremitle kaplandı ve turistlerin ililik merkezinin en ucundaki Sirri kompleksi arasındaki mesafeyi doğu yakasından sonuna kadar geçmesi mümkün hale geldi. Büyük Zab'ın ana kollarından biri olan Roi Shan Nehri, kolun diğer güney tarafında, Akrah bölgesinde yer alır ve ondan sonra bir buçuk saat içinde ililikteki ana tatil beldelerinden geçer. bu süreden önce o yolculuğu yapmak beş saatten fazla sürüyordu.

Kore Vavana kompleksinden Mankesh bölgesinin merkezine giden bir yol ve oradan Bamerni köyüne giden bir yol da dahil olmak üzere ana yoldan birkaç dal ayrılır ve bu dal içimizdeki karo zemin üzerine döşenmiştir. Ayrıca ana yoldan ve Zawita tatil beldesinde, Zawita - Atruş - Sheikhan - Musul'u birbirine bağlayan bir yol ayrılır ve bu yol, ililikteki tatil köyleri ile Musul şehri arasındaki mesafeyi kısaltır, ayrıca bu yol geçer. güzel manzaralara sahip engebeli dağlık bir alan boyunca ve başka bir yol daha var, Zawita - Badi - Dam Duhok, uzunluğu (20 km) ve Man Hujava-Mangış açısı, uzunluğu (30 km). ana yol ve Sarsank tatil beldesine ulaşmadan önce, Bamerni köyüne bağlanan ve yolu tekrar kuzeybatıya doğru uzatan ve Zaho ile Kani Masi ilçesinin merkezidir.

4. Amedi Yolu - Direluk - Şiladze.

Balanda. Daha sonra Barzan bölgesine yönelir, uzunluğu (40 km) ve Balanda'dan Türkiye sınırına giden bir dal vardır ve uzunluğu (25 km).

5. Duhok yolu - Zawita - Atruş - Meribah - Kasruk - halilka - Şarman Kavşağı - Akre.

Tek şeritli ve uzunluğu (137 km) olan asfalt bir yoldur. Bunlardan en önemlileri Bidol - Bani - Kourit Kavana, uzunluğu (20) km ve Atruş Şeyh Hadi Şeyhan Köprüsü olmak üzere birkaç yol ayrılır ve Atruş'u Kanika - Aşkka'a bağlayan bir kol vardır ve uzunluğu (35) km'dir ve halilka'dan bir dal Hüseyiniye Köprüsü'ne ve ardından Akra'ya ve Rufia'dan Bardarash'a ulaşana kadar Rufia ve giresin Kavşağı'na gider, ardından Musul ililiğine ve Al nehrinin bir şubesine gider. -Huseyniye Köprüsü iki şeyh'an yöneliyordur.

6. Akre Yolu - Bijil - Kalati - Kandil Köprüsü – Erbil.

Duhok vilayetini Erbil vilayetine bağlayan tek şeritli (30 km) asfalt bir yoldur ve Akrah Yolu - Wailan yolu gibi, uzunluğu 12 km. (28) km olup, buradan başlayan bir yol vardır. dinarının kenarı - güneş ışığı ve uzunluğu (80) km ve bir nesil ile - Sada - dinarı ve uzunluğu (12) km.

7. Zaho - Hizawa - Sirkutık - Batifa - Beguva - Kani Masi Yolu ve ilçe merkezi Batifa alt bölgesine modern bir teknik yolla bağlanmaktadır.

Yol Bayouna kompleksine kadar uzanmakta ve Kani Masi'nin merkezinde sona ermektedir. Tek şeritli ve uzunluğu (87 km) olan asfalt bir yol olan alt mahalle. Diğer birkaç yol bu yoldan ayrılmaktadır ve turizm açısından en önemlisi Hizawa - Darkar - Sharanish Kavşağı'nı birbirine bağlayan yoldur. - Sharanish Resort ve uzunluğu (14 km), Sharanish Kavşağı'nı Qasruk'a bağlayan bir yol ve uzunluğu (11 km). Ayrıca Sirkutık - Bank - Birbla Kavşağı'ndan 27 km uzunluğundaki Sharanish Resort Kavşağı'na ulaşana kadar tali bir yol geçmektedir. Biguva'dan Nazdur'a giden bir yol (21 km), Kani Masi tarafından Tarwaniş ve Baluka'ya giden bir başka tali yol başlar ve (8 km) uzunluğunda asfaltlanırdır. .(Wazarîrî naqîllî fî şîmal irak 2002).

3.2.3.Turizm Tesisleri ve Hizmetleri

Bu tesisler ve hizmetler turizm çalışmalarının temelini oluşturur ve bu tesisler ülke ekonomisinin temelini oluşturan ekonomik projeler anlamına gelir ve bu projeler yeryüzünün üstünde ve altında yapılır ve ana görevleri turizm projelerini tedarik etmektir. Herhangi bir bölgede turizm faaliyetini gerçekleştirmek için olması gereken gerekli malzeme ve hizmetlerle. Bu turistik tesisler iki tür faaliyete ayrılmıştır:

Üstyapı Kurulumları

Birinci sınıfta (otel, motel, kamp ve turist kabinleri gibi) faaliyetleri turistlere ve yolculara hizmet etmekle sınırlı ve ikinci derecede (turistik şehirler, eğlence ve eğlence yerleri, parklar, dinlenme yerleri, parklar, restoranlar, seyahat ve turizm ofisleri, tiyatrolar, Stadyumlar, sinemalar ve diğerleri). Bu tesisler, turizmin gelişmesi için çok gereklidir ve bunlar olmadan turistik cazibe faktörlerine yanıt zayıf olacaktır, çünkü bu tesisler turizm hizmetlerini kolaylaştırmak ve seviyelerini yükseltmek için çalışmaktadır. (Ahmed, 2001,38).

A. Oteller ve Moteller

Konaklama yerleri olmadan gerçek anlamda turizm olamaz. Bir turistin herhangi bir ülkeye veya bölgeye gelişinde aradığı ilk şey,aranıyor konaklama sonra yiyecek, içecek ve eğlence. Oteller, modern medeniyetin gerekliliklerinden biri olduğu için başlıca konaklama yerlerinden biridir, bu nedenle otelsiz medeni bir ülke hayal edemiyoruz . Turizmi olmayan turizm veya otel yoktur. Bu nedenle, herhangi bir şehir veya bölge, ziyaretçilerini etkileyecek en az bir modern turist oteli olmadığı sürece turizm açısından büyük ilgi görmeyecektir.Turist, zamanının çoğunu özellikle medikal turizm ve turizm açısından otelde geçirmektedir. İşadamları ve konferanslar (siyaset, bilim, spor, edebiyat). Son yıllarda, otelcilik sektörünün söz konusu ülkenin turizm gelişiminde etkin bir rol oynamaya başlaması ve otelcilik sektörünün turizmin temel taşlarından biri haline gelmesi ile dünya otelcilik sektörüne ve gelişimine yoğun bir ilgiye tanık oldu. sanayi, önemli bir ekonomik döviz kaynağı oluşturduğu için. Nüfusa yeni iş imkânları sunarak işsizliğin giderilmesinde önemli sektörlerden biridir ve aynı zamanda özellikle devlet sahiplerine gerekli imkanları vererek bu sektörü teşvik ettiği için yüksek kârlı sektörlerden biridir, çoğu işletme gereksinimi ve otelin temel hizmet ihtiyaçları için vergi ve gümrük muafiyetleri dahil ve bu teşviklerin herhangi bir bölge veya bölgede kişi başına gelir düzeyini yükselteceği ve ödemeler dengesini iyileştireceği. Bu, istihdam ve yatırımın hızlandırılmasıyla sağlanabilir. daha fazla yabancı ve yerel sermaye ve turizmde, özellikle inşaat alanında, gelişmiş ülkelerin turizm deneyimlerinden sürekli yararlanma. Birçok mega turizm projesi, önemli bir sektör olduğu için bölgedeki genel kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. bundan daha fazla finansal fayda sağlar ve en karlı ekonomik sektör olduğu ve diğer sektörlerle kıyasla ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilendiği için.

İlindeki otel ve motel sayısı, 2020 yılı ruhsatlı (54) 'dan fazla otel ve motele ulaşmıştır; bunlardan üçü mükemmel, Sekiz birinci sınıf, On ikinci sınıf olarak sınıflandırılmıştır. üçü üçüncü sınıfta, üçü dördüncü sınıfta ve yirmi dört beşinci sınıfta, toplam 1396 oda ve 2885 yatak içeriyor, içindeki işçi sayısı fazla 518 işçidir. (Mudîrya All Sîyahe Fî Mûhafiziet Dûhok, 2020).

Foto 7. Duhok İlindeki Oteller ve Moteller

Tablo 17. Duhok İlindeki Otel ve Motellerin Sınıflandırmalarına Göre Sığınma Evleri Sayısı ve Yerleri

Barınakların sınıflandırılması	Sayı	Oda sayısı	Çalışan Sayısı
Mükemmel derece	3	312	230
Birinci sınıf	8	224	87
İkinci derece	10	257	69
üçüncü derece	5	87	45
Dördüncü derece	4	58	20
Beşinci derece	24	458	67
Toplam	54	1396	518

Kaynak: Mdîrya Allîhsa Fî Mûhafîzît Dûhok, 2020.

B. Restoranlar

Restoranlar, turizmin temel direğidir ve rollerinin büyüklüğü, iyi bir vatandaş imajını tamamlamaya yardımcı olan yüksek besin değerine sahip besinlerin mevcut olduğu hizmetler ve sağlıklı yiyecekler açısından ne sağladıklarına bağlıdır, bu da artışı etkiler. verimlilik ve aile için rahatlık, güvence, ulaşılabilirlik ve mutluluk atmosferi. Bu nedenle, yiyecek ve içecek servisi alanında özel deneyime sahip olmak zorunludur.

Turistik bir şehirde turist restoranı bulunmasa da, bu önemli hizmetin odağı ilk sırada Duhok şehrinde, özellikle mükemmel hizmet veren restoranlar için, ikinci ve üçüncü sınıfta ise Zaho ve Aqrah şehridir. İllikteki ruhsatlı turistik restoran sayısı (76) adete ulaştığında, bunlardan (10) birinci sınıf restoran, 25 birinci sınıf restoran, 41 ikinci sınıf restoran ve 250'den fazla popüler restoran bulunmaktadır. Otel hizmetlerine ve yemeklere yapılan yatırımlar her geçen yıl artıyor. Amadiya, Aqrah ve Zaho tatil beldelerinde olduğu gibi, bazı büyük turizm beldelerinde bu tür hizmetlerden yoksun olmasına rağmen, genel olarak büyük şehir merkezlerinde ve özellikle ililik te önceki yatırımlardaki artış, daha sonra güvenlik ve siyasi istikrarın yeniden başlamasına bağlanabilir. Kuzey Irak'ta genel olarak turistlere ve turizm alanındaki yatırımcılara Güven ve güveni yeniden kazandıran yıl (2003). (şukrî, 2002,107).

C. Oyun şehirleri

Parklar, restoranlar, yüzme havuzları, kafeteryalar ve diğer eğlence mekanlarının bulunduğu yerler olan parklar, ililik te dördü iç ve banliyölerde yoğunlaşan (6) adede kadar park bulunmaktadır.

Duhok , (Dream City, Malta Park, Shandokha Park, Kli Duhok Park) ve Zaho şehrinde Darkaha Dilal Park ve Swartoka tatil beldesindeki Swartoka Park ve Akre şehrinde Sipeh ve Kani Zerk ve ayrıca Duhok Hayvanat Bahçesi ve İlilik genelinde düzinelerce halka açık park içerir. Nüfusa sağladığınız hizmetlerin tarzı kadar. Bununla birlikte, çoğu park ve bahçenin genel özelliği, ilindeki ana şehirler içinde boş alanlar olmaktan öteye gitmemeleridir, eğlence unsurlarından ve araçlarından yoksun oldukları için cazibe merkezlerinden yoksundurlar ve dağıtım ve daralmalarındaki verimsizliklerdir. İlilikteki şehirlerin büyümesine eşlik eden rastgelelikten kaynaklanan bir salgı olarak ve bunun sonucunda arazi fiyatlarının yüksek olması ve maddi ve manevi yeteneklere sahip olanlarla ona sahip olma rekabeti, sayı olarak sınırlıdır. Saha çalışması ile kanıtlandığı üzere, gerçek nüfusun ihtiyaçlarıdır. (şukrî, 2002,108).

D. Kültür Merkezleri ve Sosyal Kulüpler

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, kültürel ve sosyal faktör, kentsel dönüşümdeki ve kentsel kutuplaşmadaki büyük rolü nedeniyle, kentsel gelişimde ve dolayısıyla rekreasyon ve turizm faaliyetlerine olan talebin artmasında ana faktörlerden biridir. tüm kültürel ve eğitim hizmetlerinin ve hatta sportif faaliyetlerin mevcudiyeti açısından, genel kültür aygıtındaki ve yüksek eğitim statüsündeki artıştan kaynaklanan nüfus. Çalışma alanı, kültürel kurumları ve sosyal kulüpleri ziyaret etmek için büyük bir talebe şahit olmuş ve özellikle son yıllarda bölgenin kültürel ve sosyal merkezlerin sayısında dikkate değer bir artışa tanık olduğu için Kuzey Irak hükümeti tarafından teşvik ve ilgi görmüştür. (15) büyük kültür merkezleri dahil yaklaşık (5) merkeze ulaştı ve bunların (10) tanesi sendikalara ait sosyal kulüpler, öğretmenler, doktorlar, ziraatçılar, mühendisler ve çoğu kentte yoğunlaşmış Duhok olan kamu sektörlerini içeriyordur.(kârîm,1995,54).

E. Seyahat ve Turizm Ofisleri

Seyahat ve turizm ofisleri, turistik bölgelere bazı iç turist gezileri düzenledikleri veya bunlara ait araçların sakinleri tarafından kiralanması yoluyla ililik içindeki turistlerin ve tur gruplarının ulaşımını kolaylaştırmaya katkıda bulunur. Son dönemde, bu ofisler aynı zamanda (Jerash) ve diğerleri gibi Iraklı seyahat şirketleriyle koordineli olarak çalışarak Bağdat, Musul, Kerkük ve diğer bölgelerden yolcuları bu ililiklerden Duhok 'taki turistik bölgelere taşımak için düzenli olarak otobüs çalıştırdılar. (abûd,1998,52).

F. Turist Medyası

Medyanın turizm arz ve talebinde önemli bir rolü vardır ve kendi bayraklarını kazanmıştır ve çeşitli medya kuruluşlarının ruhu, arzuları, Halkın eğilimleri ve eğilimleri, amacı turist ve eğlence tesislerini tanıtmak olan, kamuoyuna bilgi aktarır ve bu turistik tesislerin doğal ve örgütsel heyecanının açısını gösterir. Herhangi bir turizm işletmesi için başarıya ulaşmak için, medya, çeşitli yollarla, hizmetlerin bolluğu ve kalitesiyle birlikte bu işin ana direği olmalıdır. Turizm cephesinde ise turist acentesine, nakliye şirketlerine, hizmetlere ve turistlere hayranlıklarını kazanmaları ve tekrar geri dönebilmeleri için bunları tanıtmaya özen gösterilmelidir.

Radyo, televizyon, basın, yayın, dergi, film, kültürel propaganda kitapları, turist broşürleri, fotoğraflar, turist posterleri, vitrinler, sergiler ve pazarlar, pankartlar gibi turistik yerlerin tanıtımını ve reklamını yapmanın yolları sinemalar, tiyatro ve tesisler olarak Kamu medyası, okullar, üniversiteler, kütüphaneler ve müzeler olarak, her insanın tüm insanlarla iletişim kurma fırsatı vardır ve bu, rekreasyon alanları, türleri hakkında bilgi toplayarak ve yayarak yeni fikirlerin, kültürün ve eğlencenin yayılmasına yardımcı olur. Turistik tesisler, ziyaretçilerin aldığı faydalar, bu yollarla ülke dışında veya yurt içinde destek ve tesisler. Bu nedenle eğlence, turizm, piknik ve rekreasyon amaçlı seyahat etme eğilimi farkındalığın, öğrenmenin ve kültürün yayılmasıyla doğru orantılıdır.

İlindeki turizm medyasının gerçekliğine bakarsak, zayıf olduğunu ve mevcut turizm potansiyeli düzeyine yükselmediğini ve varlığına rağmen ililik te turizmle ilgilenen yetkililerden herhangi bir destek almadığını görürüz. Bu araçların genişlemesi ve medya ve reklam alanındaki alanlarının ve deneyimlerinin genişlemesi ve saha çalışmasının sonuçları şunu göstermiştir (% 75)) Turistler arasında turizm medyasının ililik te etkisiz olduğunu ve medyanın turist talebi ve teklifi üzerindeki etkisini destekleyenlere (% 25) kıyasla etkisiz.

Herhangi bir bölgede veya ülkede turizm hareketinin ve seyahatin başarısı için gerekli bir koşul olan turizm bilincinin vatandaşlar arasında yaygınlaştırılmasına dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli noktayı da ekleyebiliriz ki bu da huzur ve rahatlığı gözetmeyi gerektirir. Turizmin ülke ekonomisi için önemi nedeniyle nüfusu eğiterek turist sayısını artırmaktadır. Herhangi bir ülkedeki turizmin itibarı, özellikle rehberler, güvenlik görevlileri, gümrükler, seyahat acenteleri ve hatta vatandaşlar olmak üzere turistlerle ilgili iyi davranış ve iyi muameleye tabi olduğundan. (Muhamad, 1999,59)

Altyapı Tesisleri

Altyapı tesisleri turizm dahil ekonomik yapıyı oluşturan tüm sektörlere hizmet vermektedir veya başka bir şekilde elektrik, hizmetler gibi herhangi bir turizm projesi veya alanının kurulması için verilmesi gereken birincil hizmetlere verilen bir terimdir, iletişim, sağlık, bankalar, posta, yakıt, marketler, gıda mağazaları, havaalanları ve yollar. Ve herhangi bir turizm projesinin bu hizmetler olmadan hizmetlerini tam ve doğru bir şekilde yerine getiremeyeceği ve turizm endüstrisinin temelde altyapının temellerine bağlı olduğu.

- **Elektrik Enerjisi Hizmetleri**

Duhok ilini temel olarak ulusal elektrik enerjisine bağlıdır. Musul Barajı projesindeki hidroelektrik santrali, ililikteki elektrik gücünün istikrarına bir dereceye kadar katkıda bulunan ve böylece tarım, sanayi, hizmet ve turizm sektörlerinde yatırım için iyi fırsatlar yaratan yüksek basınçlı elektrik enerjisi üretimine katkıda bulunuyor. Genel olarak Irak'taki elektrik şebekeleri ve enerji kaynaklarının çoğu, özellikle ililik, savaşlar ve terörist saldırılar sonucunda yıkılmış ve ihmal edilmiş, bu da genel olarak ülkenin ililik lerindeki elektrik enerjisinin eksikliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Bütün bunlar, çeşitli amaçlar için bir dizi elektrik santrali ve jeneratör sağlayarak ulusal elektriğe alternatifler bulma konusunda düşünmeye yol açtı. (UNDP) örgütü, ililik merkezinde 283.000.000 \$ tutarında bir elektrik santrali (29 megawatt) inşaatı olan devasa ve çok önemli bir projeyi gerçekleştirebildi ve ililiğin elektrik ihtiyacının bir kısmı karşılanıyor. su, sağlık ve konut projeleri. Ililiğin ihtiyacının 120 megavat olduğu tahmin ediliyor.UNDP'nin Duhok ilçelerine dağıttığı Uncief kuruluşu tarafından yaklaşık (216) jeneratör ve daha az elektrik enerjisi kuruldu. Sumail, Sheikhan, Zaho, Akre ve Amedi , sırasıyla (% 27.46 % 19.20 _ 8.56_ % 23.81 _% 3.66 _% 9.61) toplam (33.86.438) dolar maliyetle. (Mdîrya al kehreba fî mûhafizît dühok, 2018)

- **Sağlık Hizmetleri**

Duhok İli Sağlık Daire Başkanlığı 1991 - 2018 yılları arasında yabancı ve sivil kuruluşların desteği ve koordinasyonu ile birçok sağlık faaliyeti ve başarısı gerçekleştirmiştir.Sarsing beldesindeki (220) yatak kapasiteli cerrahi hastanesi Danimarka hükümeti ve Chiladze'deki sağlık merkezinin inşaatının tamamlanması Toplamda, bu hastaneler yaklaşık (23) hastane ve tüm valiliğe dağılmış yaklaşık (192) sağlık merkezidir.

İldeki sağlık ocakları, depolar, çevre laboratuvarları ve yetersiz beslenme merkezleri dahil olmak üzere bir dizi sağlık projesi hayata geçirilmiş olup, bir dizi hastanenin inşası ve restore edilmesi de planlanmaktadır. Bu sağlık projeleri Habitat, Global Health, UNICEF ve Unops tarafından uygulanmıştır. (1-8) aşamaları için uygulanan ve uygulanmakta olan toplam proje sayısı, toplam maliyeti (3.178.979) dolar olan yaklaşık (112) proje olmuştur. sırasıyla (% 47,685), Zaho, Şeyhan, Amedi , Akre ve Sumail (%15,957), (% 13,175), (%9,518), (% 7,769), (% 8,897) oranında satın alındı.

Bu sağlık kurumları ve projeleri, sağlıklı bir atmosfer sağlanmasına ve çeşitli insan kullanımlarından kaynaklanan salgın hastalıklardan ve kirlilikten arındırılmış temiz çevre koşulları yaratılmasına katkıda bulunur. Ve bu temiz, sağlıklı atmosfer, bugün ililikteki turizm hareketini canlandırmak için uygun turist gereksinimlerinden biridir.(parîzgâha dûhokê rêvabarîya tandûrustîyê 1991-2018)

- **İletişim Hizmetleri (Telefon Ve Posta):**

Turistler, ister konaklama merkezlerinde ister turistik yerlerde olsun, aileleri ve arkadaşları ile iletişimi sağlamak ve sürdürmek veya gerekli görevleri yerine getirmek için sürekli olarak telefon ve posta hizmetlerine ihtiyaç duyarlar. Ve İl düzeyinde, şu anda mobil ve normal telefon ve çok sayıda devlet ve özel iletişim ofisi, e-posta (faks ve telex), normal ve İnternet gibi gerekli modern iletişim araçları mevcuttur ve genellikle Yeni iletişimlerin çoğu, Kuzey Irak seviyesinde ve onun dışında turistler için hızlı ve rahat iletişim sağlamak için uydularla bağlantılıdır. (azîzxan,1990,93).

- **Su Hizmetleri**

Duhokk Gölü ve Musul Barajı, Duhok şehri ve bazı şehirleri ve banliyöleri için ana su kaynağıdır. Yüksek standartlarda saf içme suyu olup, bu iki göl üzerine kurulan Duhok Barajı ve Jam Barakat istasyonları bu suyu filtreleyerek günlük kullanım için gerekli tüm miktarlarda konutlara, tesislere, turistik ve eğlence tesislerine yeniden pompalamaktadır. İlindeki başlıca turistik yerlere gelince (Kassarsink, Solaf, Zawita, Swartuka, Ashawa ve Akre köyleri), sakinlere ve turistik tesislere içme suyu ve diğer kullanımları sağlamak için çoğunlukla nehirlerden, kaynaklardan ve kuyulardan gelen suya bağımlıdır. turistin ihtiyacına göre belirlenen kriterlere göre.

Tablo 18. Turistin (Litre / Turist) (24) Saat İçinde İhtiyaç Duyduğu Su Miktarı

Konaklama biçimi	Su litre / turist ihtiyacı
Oteller ve turistik tesisler	250 - 350 arası
Konut kompleksleri	100-150 arası
Yeşil alanlar	100-200 arası
Sağlık merkezleri	600-900 arası
Promosyon etkinlikleri	400-600 arası

Kaynak: Wazarat Alsîyaha Fi Şimal Al İrak, 2003.

Su projeleri İlininin tüm ilçelerinde yoğunlaştırılmış ve Musul Gölü'nün batı yakasında bulunan Jam Barakat su istasyonunun genişletilmesi projesinin başlatılması için Duhok ilçesine en büyük tahsis% 39,18 ve Söz konusu karara göre (433) adet proje için en düşük tahsis Şeyhan ilçesine (% 6,79), Akre ilçesinde bulunan en fazla proje ise (146) proje, toplam maliyeti (12893619) dolardır.

Yukarıdakilerden, insan turizmi bileşenlerinin Duhok İli'ndeki mekansal dağılımının iki bölgeye ayrılabilceği sonucuna varıyoruz:

1. Turizm Verimliliği Bölgesi: Bu bölge, İililik merkezi, Zaho şehri, Ve Akre banliyöleri tarafından temsil edilen Duhok İlili'ndeki ana şehir merkezlerini içeridir.
2. Turizmden yoksunluk bölgesi: İlinin geri kalan alanlarını, özellikle İililikteki başlıca turistik bölgeleri, turizm amaçlı kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın kapsar.

Doğa ve insan turizmi bileşenlerinin mekânsal dağılım ilişkileri, onaylanan bölgeler arasında kusurlar veya açık asimetrier ortaya çıkarmıştır ve bu uyumsuzluk ilde turizm sektörünün gelişimini olumsuz etkilemektedir. (Wazarat alsîyaha fi şimal al irak 2003).

3.2.4.Sosyal ve Kültürel Bileşenler

Turistlerin ilgisini kuvvetli bir şekilde çeken ve ilgisini artıran turistik cazibe unsurlarından biri olarak kabul edilen sosyal ve kültürel unsurlar, turistlerin ziyaretleri yoluyla halkların yolu ve yaşam tarzı, kültürel mirasları, davranışları hakkında bilgi edinmelerini sağlar. ve sosyal ve kültürel değerleri, çünkü bu insanlar tek bir yaşam ve davranış biçimine sahip değiller Böylelikle turizm, her ülkenin kültürel temellerinin güçlenmesine katkı sağlar, sosyal kalkınma ve kapalı toplumların açılması için önemli

bir yoldur. Turistler davranışları, gelenekleri, gelenekleri, sanatları, halk endüstrileri ve farklı medeniyet kalıplarını yanlarında taşımak için akın eder, Kültürleri derinleştiren, bireyler ve toplumlar arasındaki hoşgörü ve uyumu güçlendiren, algıları genişleten, İnsan ve bilgiyi artıran, günümüzde kent toplumlarının gelişmesinde ve refahında büyük ve etkili bir role sahiptir.

Herhangi bir kentsel toplumun gelişimini, sosyalleşmeyi, sosyal değerleri ve gelenekleri etkileyen sosyal unsurlar arasında. Bu da, bireylerin ve grupların davranışlarının ve sosyal davranışlarının ve oluşturdıkları ve katıldıkları kurumların ağlarındaki değişimin bir sonucu olarak turizm talebinin gelişimini etkiler(baqîr 1966).

Sosyal yetiştirme, bireyin bu kurumlarla etkileşimi sonucunda aile, okul, arkadaşlar ve toplum gibi eğitim ve öğretim kurumları aracılığıyla bireyin davranışını etkilemekte ve bu etkileşimi tanımlayan kalıplar nihayetinde toplumun kendi ürünüdür, Sosyalleşme süreci, standartları ve değerleri yaşam tarzının mirasını destekleyen ve güçlendiren bir şekilde aktararak birbirini izleyen nesiller arasındaki bağı kurmaya çalışır. Aile, bireye sosyal değerler ve gelenekler arasında ilk dengeyi sağlayan şeydir. Ve sonra yemeğin türünü, giyeceği ve öğrenmenin türünü belirler. Daha ziyade çocukluk ve ergenlik döneminde gerçekleştirdiği eğlence ve turistik faaliyet türlerini de belirlerdir (majîd,1999,87).

Toplumlarımızdaki değerler, sosyal kontrole ulaşmada büyük bir rol oynar, çünkü onlar aracılığıyla toplum normal ve anormal davranışları ayırt edebilir ve şu ya da bu modelin sahiplerini, davranışlarının hak ettiği şeye göre ödüllendirebilir. Sosyal değerlerin ayırt edici özelliği, grubun ilgisine ve refahına yönelmeleri ve grup taleplerinin bireyin kendi talepleri üzerindeki önceliğidir.

O halde değerler, sosyal, kültürel ve rekreasyon dahil yaşamın her alanında etkili olan temel faktörler arasındadır (allârabî,1973,23).

Sosyal gelenek ve göreneklerimiz, turistlerin tüketici davranışlarını, belirli mal ve hizmet türlerinin seçimi ve sosyal ve kültürel faaliyetlerin (sanatsal ve edebi festivaller, giyim ve popüler endüstriler gibi) kalitesi üzerindeki etkileri yoluyla yönlendirmeye de girmektedir. toplumda hüküm süren miras kalan gelenek ve görenekler(xamîs,1992,52).

A. Gelenek ve Görenekler

Duhok halkının ahlak, cömertlik, misafirperverlik, karşılama, enerji, dürüstlük, başkalarının haklarına ve fikirlerine saygı ve yardım eli sağlama sevgisi dahil olmak

üzere gelenek, görenek ve genel niteliklerinin doğasını incelemeyi içerir. İster eğlence ve rahatlık, ister insani veya sosyal ilişkiler veya kültürel bilgi veya belge alışverişi için olsun, Duhok şehrine gelen yabancılara Ekonomik ve diğer ilişkiler.

Bunlar, ezici nesillerden miras aldıkları ve zamanla toplumlarında, özellikle kırsal alanlarda hakim olan kabile sisteminden bazı yeni değerler kazanan doğu toplumlarının kültürel ve sosyal mirasının bir parçasıdır. Tüm halk el sanatlarının, müziğin, sanatın, halk danslarının, halk kıyafetlerinin ve çeşitli vesil ve bayramlarda uygulanabilen özel yemeklerin, evlilikte izlenen geleneklerin ve güzel adetlerin iyi bir şekilde sergilenmesi yoluyla turistlerin otantik halkımızın gelenek ve değerleri ile tanıştırılması Diğer şeyler, şüphesiz bölgedeki turizm hareketinin gelişmesine katkıda bulunan, önemli bir yöntem olan aşinalık ve anlayışa ulaşabilir ve turistlere sunabileceği kültürel koruma gerçeğini ifade eden canlı malzeme sağlayabilir.(Allârabî, 1973:25).

Ülkemizin otantik mirası ve medeniyetinin gerçekliği üzerinde olumlu bir izlenim bırakıyor ve tüm bunlar, toplumun yaşamının doğası ve insan rolü hakkında dürüst turist propagandası ile eşdeğerdir. Mirasın ve ölçülü insani değerlerin ve davranışların korunması kesinlikle toplumu yeni, sosyal olarak kabul edilebilir uygarlık başarıları kazanmaya doğru kaydıracak ve bu da turizm faaliyetlerini uygulamaya yönelik gerçek bir eğilimle karakterize bir turizm topluluğu yaratacaktır. Bu anlamda genel olarak gelenek ve göreneklerin bir parçası olan halk edebiyatı, ata sanatları, kostüm, folklor ve folklor bölgede gerçek turizmin konusudur. Bu yolla turizm, ülkemizin medeniyet direklerinin güçlenmesine ve toplumsal gelişmeye giden kısa bir yola, toplumu ve çeşitli katmanlarını diğer medeniyetlere açmaya büyük katkı sağlar.

Aynı zamanda, düşmanca bir temelde insanlar arasındaki farklılıkların sona ermesi ve var olan fikirlerin yok edilmesinde büyük bir insan etkisini temsil eder ve güvenlik, barış ve başkalarının haklarına saygıya dayalı ilişkiler kurmada en iyi sosyal faktörlerden biridir. rol, salt maddi açıklıktan daha büyüktür. (Najîm,1990:42).

B. Festivaller, Ulusal ve Dini Bayramlar

Festivaller, turistik cazibe için önemli bir temel araç ve aracı temsil ediyor ve ülkeler bu festivallerin kuruluşunda, reklamında ve tanıtımında ustalaşıyor ve onlara dünyadaki çeşitli turistler için tüm gerilim ve cazibe unsurlarını sağlamaktadır.

Ülkeler genellikle tarihi olayları ve popüler ve sosyal miraslarının dengesini bir kültür ve turizm malzemesi olarak veya hasat, Nil'in doyurulması veya folklor gibi yıllık mevsimleri bu festivalleri oluşturmak ve onlara özel bir karakter kazandırmak için

önemli durumlar olarak kullanırlar. birçok uluslararası turist heyetinin onları izlemek için ilgi duyduğu (10).

Ülkeler, bu festivalleri düzenlemek ve onlara özel bir karakter kazandırmak için genellikle tarihi olayları ve popüler ve sosyal miraslarının dengesini bir kültür ve turizm malzemesi olarak veya hasat, Nil'in doyurulması veya folklor gibi yıllık mevsimler olarak kullanırlar. birçok uluslararası turist heyetinin onları izlemek için cezbedilir. Irak'ta her yıl Babylon Uluslararası Festivali koridorlarında yaşananlar buna iyi bir tanıktır. Dünyanın farklı ülkelerinden sanatçıların da dahil olduğu birçok kamuya açık ve özel sanat grubunun, danslarda ünlü folklorik performanslarını sergileyen, Babil antik tiyatrolarında şarkılar ve halk kıyafetleri ... Festivalin süresi yirmi günden fazla sürüyor ve serpiştirilmiş bir turizm olgusu olan büyük kutlamalar ve çeşitli turizm programları, ülkenin farklı bölgelerinden kitlelerin katıldığı bir fenomen. ve aynı şey Al Mirbad Şiir Festivali için de geçerlidir.

Duhok ilinde bu medeniyet ve sosyal mirasa sahip olsa da, ulusun mirası ve kültürünün özelliklerini bölgesel düzeyde kabul edilebilir bir organizasyonel formda gösterme eksikliğinden muzdariptir Festivaller vardır. Ulusal mirası vurgulamak ve korumak için dünyanın birçok ülkesinde belirli mevsimlerde yapılır ve bu tür festivallerin ililikteki bazı önemli turistik yerlerde yapılması turistleri ve yürüyüşçüleri boş zamanlarını geçirmeye teşvik etmek için yeterlidir, Özellikle dini günler (bayramlar), milli bayramlar ve akademik tatil günlerinde, ayrıca Nevruz Milli Günü, İslami bayramlar, Ezidiler ve Zerdüşter bayramları ve Hristiyan bayramlarında toplumun kültür, gelenek ve değerlerine uygun olarak ve ahlaki ve rekreasyon ve turizm faaliyetlerinde kullanılabilecek sosyal ve kültürel faktörler arasında Aşağıdakiler:

- 1- Evlerin yapısı, tarzı ve tasarımı, yerel halk kıyafetleri, el sanatları ve yemek çeşitleri ile ilgilenen popüler maddi yaşam gibi folklor ve sonuçları.
- 2- Bayramlarda ve olaylarda bireysel ve grup sosyal uygulamalarının sosyal davranış ve yöntemlerini ele alan gelenek ve görenekler.
- 3- Dans gibi halk sanatları, türleri, isimleri ve etkinlikleri.
- 4- Hikâye ve şiirle ilgilenen ve halkımızın mirası açısından zengin popüler edebiyat (Ahmèd,1998:104).

Bu tür turizm programı, Bahar Şenliği'nde olduğu gibi resmi organizasyon düzeyinde değil, taban seviyesinde değil, Duhok ilinde yaygın olan türlerden biridir.

Duhok, rekreasyon amacıyla ve manzaranın tadını çıkarmak için bahar ve onun hafif esintisi ve rengarenk bahar çiçekleri, yağmura, karlara ve soğuğa veda edilmektedir.

Diğer Kürt vilayetlerinde olduğu gibi Kürtlerin (Seyran) dediği günlük grup turizm gezilerinde suyun ve doğal yeşil çayırların olduğu başka yerlere gidenler, günün sonunda güzel bir şekilde evlerine dönüyorlar. geziyle ilgili anılar ve hoş durumlar ve aynı Cazip renkler ve hoş kokularla nergis demetleri. Bu gezilerin yoğunluğu, yaylalara ve vadilere, servi ağaçları ile meyve bahçeleri arasına dağılmış ailelerin yüzük şeklinde meyve gördükleri Cuma günleri, resmi tatiller ve bayramlarda yoğunlaşarak çay hazırlamak için özel bir semaver kurup kuşattılar. çeşitli yiyecek türleri ve popüler ikramlarla ve çocuklar eğlenir ve onlara yaklaşır.

Belki de daha önce her yıl kurulduğu günü anmak için düzenlenen ilinin Günü Festivali'nin yeniden düzenlenmesi, halkımızın bu tür festivaller düzenleme yeteneğinin en iyi kanıtıdır ve çeşitli sanatsal programlarla (danslar, şarkı söyleme ve halk kostümleri), İnsanlar, en önemli ana caddelerde, milletin mirası hakkında güzel süslemelerle süslenmiş hareketli arabaların arkasında yüzüyor. Duhok şehir merkezine bu festivale katılmak için gelen turistler için önemli bir yan eksendi ve diğer turistik yerlerin tadını çıkarıyordu. Geçmişte 21 Mart, il genelinde binlerce ağacın dikildiği ağacın bayramı olarak belirlenmiş olup, daha birçok kültürel ve dini etkinlik vardır.

Bayram şenliklerinin ililik te başarıya ulaşması için önce onu doğru bir şekilde planlamak, harcamak ve tanıtmak, ikinci olarak da programına katılanları göz kamaştıracak ve heyecan unsurlarına kavuşacak şekilde çizmek gerekir. ve eğlencelidir ve turist katılımlarını ve uygun büyüklükte işlerini sağlamak için onları yoğun turizm programlarına dahil eden uzman turizm şirketleri tarafından pazarlanmaktadır.(sadaîn, 1986,54).

C. Popüler Zanaat Endüstrileri

Turizm endüstrisinin büyümesi, yabancı turistlerin onlara olan yüksek talebi nedeniyle turizm hareketine hizmet eden el sanatları, sanat ve popüler endüstrilerin büyümesiyle ilgilidir. "Bu da onlara turizm gezilerinin bir hatırası olarak onları korumak için bazı eserler ve hediyeler edinme fırsatı veriyor. Belki de birçok turist ülkesindeki, özellikle Üçüncü Dünya'daki geleneksel miras eserleri pazarları, Batı'nın hevesinin bir kanıtıdır. turistler ziyaret ettikleri ülkelerde değerli eserler satın alacaklar.

Geleneksel el sanatları endüstrisi, milletin veya halkın mirasının veya folklorunun önemli bir parçasıdır.Eski çağlardan beri içinde yayılmış ve ulusal

özgünlüğünü ve halkla ve onların yarattıklarıyla olan manevi bağlarını koruyabilen ardışık nesillere aktarılmıştır. yazıtlar, tekstiller, süslemeler, kostümler ve halk kıyafetleri dahil el sanatları endüstrisidir.

Folklor, ülke gerçekliğini ifade eden, anlayıp canlı malzeme sunma yöntemidir. Bu nedenle turistler, basit müzik enstrümanları, popüler endüstrileri ve eski yemeklerini tutarak ruhlarına rahatlık ve keyif kattığı için önemli bir faktör haline gelmiştir. bu konuda festival.

İle gelen ziyaretçiler, malzeme (demir, tahta, gümüş, altın, eğirme) üzerine el sanatlarından halk sanatına kadar pek çok farklı el işçiliğini görebilir ve bu sektörlerin en öne çıkanlarından bazıları şunlardır:

Başta Kürtlerin meşhur giysilerinin örülmesi olan örgü ve dokuma işi, yörede yapılan el yapımı makinelerle işlenerek, mesleği dede olarak almış usta ustalar tarafından yörede dokunmaktadır. ve onu kullanmada ustadırlar ve parlak renkli ipliklerle zarif gravürlerle dekore etmişlerdir. (Nişan, 2005,225)

Dağlık bölgenin doğasında erkeklere uygun geniş ve rahat bir elbise olup, kalitesine, renklerine ve üretim alanlarına göre ve bu çeşitler arasında bir çok çeşidi bulunmaktadır (Bisht Bisht, Karaky, Shahrnah Khay, Kahrani ve diğerleri), Genellikle erkekler bu kıyafetleri kadın desteğiyle, tamamlayıcı bir iş olan terör ve diğer şeyleri hazırlama işiyle yaparlar. Tatillerde ve özel günlerde, bazıları ipten veya keçeden yapılmış bere takarlar.

Erkekler için geleneksel kıyafetlere ek olarak, yerel olarak krass ve lavandi olarak bilinen kadınlar için kostüm ve mücevherler vardır ve uzun ve geniş bir elbise ile topuklara bağlanan, ayak bileklerine ve elbisenin (Atak) rengine benzer bir kumaştan yapılmış olup, boydan boya bir parça namluya tutturulmuştur. Kumaş lavandi olarak adlandırılır. Ayrıca uzun ve geniş, önde geniş pelerinleri açık, bel bölgesinde akıllıca sıkılmış bir saya (kurtak) vardır ve başlarına Shanashel ile (Eelek) adı verilen bir tabela yerleştirirler ve kırsalda bu kıyafetleri giyerler. Bu süslemeler, ilde altın ve gümüş endüstrisinin ve kuyumculuğun gelişimini göstermektedir ve Duhok şehri bu endüstriler için önemli bir merkezdir.

Çanak çömlek endüstrisi eskidir ve ana malzemesi kil iki renktedir (kahverengi ve açık yeşil) Su kapları ve yiyecekleri saklamak için kaplar yapar. Özellikle Duhok ilinde bu endüstri ile ünlüdür.

Duhok ilindeki gıda endüstrileri ve içerir (süt ve pizza -tereyağı - peynir - hayvansal yağdan elde edilen türevler, kuru meyveler, reçeller, salça, pekmez, şurup). Tüm bu popüler endüstriler, bölge ekonomilerinin refahına katkılarının yanı sıra turistler için çekici ve cazip bir malzeme olarak görülmektedir. Bu şekilde folklor, insanların yarattığı kültürel unsurların kültürel materyalidir ve bu unsurlar bir nesilden diğerine örtüşür. Çoğu zaman yabancı kültürlerin turist görüşü, kendi kültürleriyle daha uyumlu kültürleri kendilerine muhalif olanlara tercih eden turistlerin kültürleriyle uyum ve küçülme açısından, Tayland, Türkiye, Endonezya, Malezya ve Singapur gibi önde gelen turizm ülkelerinin turistlerin damak zevkine uygun bir kültürel atmosfer yaratmaya çalıştıkları ve çabaladıkları dikkat çekmektedir. Ve eğer turizm özünde miras ve kültürel değerler ise, o zaman ililik te bu kültürel boyutlardan, çağdaş ve geleneksel sanatlarımıza, edebi mirasımıza, müziğe, batı tarzından uyarlanmış programlar sunmamızı gereksiz kılan şey var. Turist, kültürel ve sosyal varlığımız

Hakkında bir fikre sahip olacaktır. Popüler ve sosyal mirasın, tarihi değerini bozmadan veya zarar vermeden bir kültür ve turizm malzemesi olarak dahil edilmesi, aktif mahremiyetin cezbedici nitelikte olduğunu teyit eder. Turistlerin mirasımızı tanıması, istihdamına üst düzeyde olumlu katılımı ve böylece ililikteki turizmin tek taraflı turizmden çok yönlü bir arenaya dönüştürülebilmesidir.(Qüstandî,1999,87).

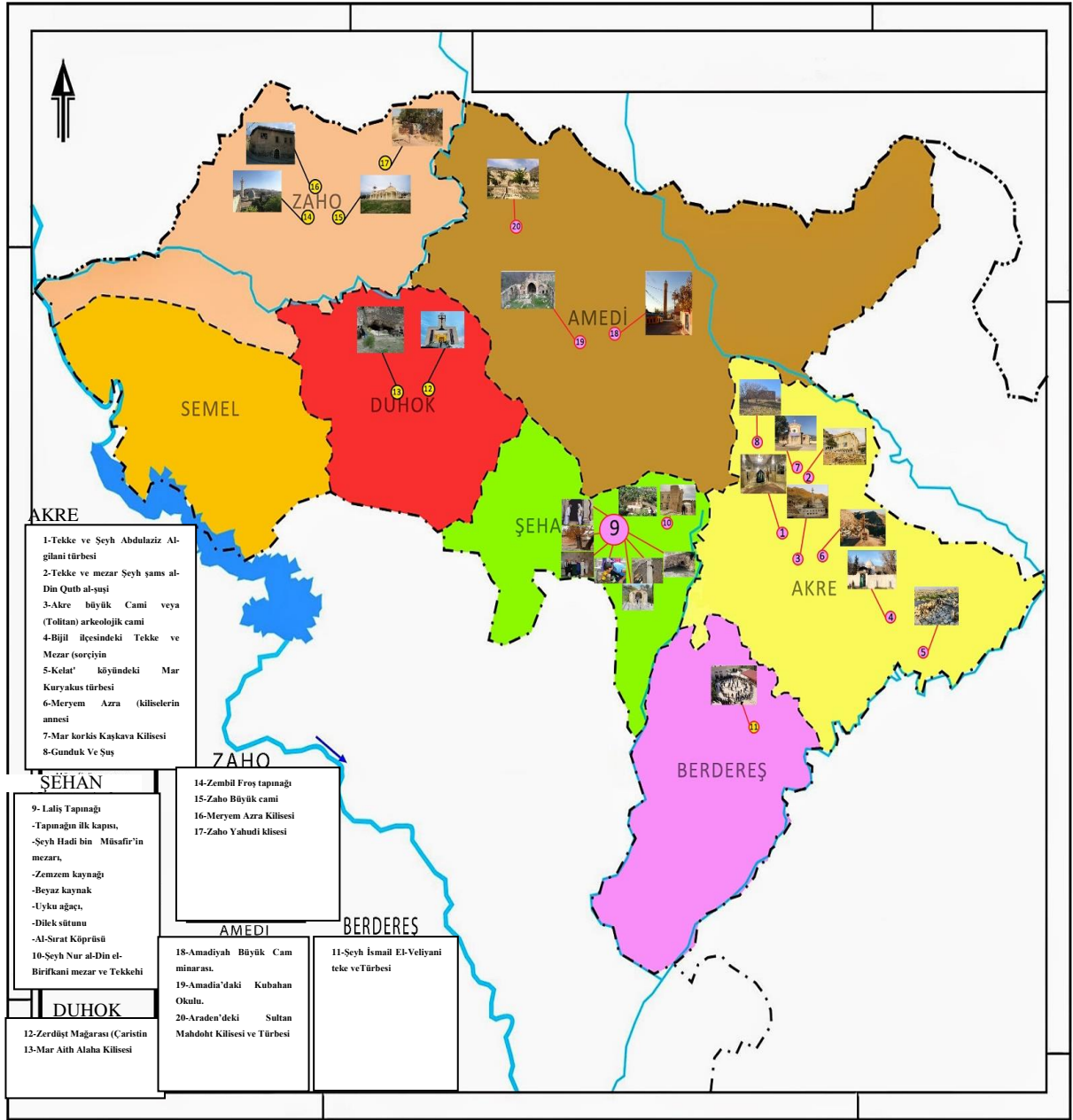

Foto 8. Duhok İlindeki Popüler Zanaat Endüstrileri

DÖRDÜNCÜ BOLÜM

4. DUHOK İLİNİN DİNİ TURİZM POTANSİYELİ VE MEKANLARI

Geçmişten günümüze Duhok ilinde İslam, Hristiyanlık, Zerdüştlük, Yezidiler ve Musevilik gibi birçok farklı din bulunmakta ve bu nedenle Duhok ilinde birçok dini mekan bulunmaktadır ve bunların en önemlisidir.

Şekil 7. Duhok İlının Dini Turizm Yerleri

4.1. Akre İlçesi

1) Tekke ve Şeyh Abdulaziz Al-Gilani Türbesi

Şehir merkezinden uzaklığı (500) metredir. Birçok ağaç ve bol su kaynakları ile kaplı uzun bir vadi ve içinde büyük mücahidin (Şeyh Abdulaziz bin Şeyh Abdülkadir el-gilani) türbesi vardır. (abu zeid, 1999,42) Filistin şehrinin kurtuluşunda (Askalan) Akre halkıyla paylaştığı 583 hicri .1187 ünlü savaşçı Salah El-Din Al-Ayoubi liderliğinde, Türkiye, Hindistan, Pakistan, İran, Güney Afrika, Umman, Katar ve Lübnan başta olmak üzere birçok ülkede takipçisi vardır, Her yıl bu türbeye 10,000 fazla kişi gelir ve her törene 2000’den fazla kişi katılır. Bundan önceki son iki yılda Corona virüsü nedeniyle birçok kişi burayı ziyaret edemedi. Türbenin küçüklüğü, dar vadisi ve Irak’ın güvenlik ve siyaset açısından istikrarsızlığı da yabancı ziyaretçileri büyük ölçüde etkiledi, hatta türbeyi çoğu kimse ziyaret edemedi . Şimdi bu takkenin şeyhi, Şeyh Abd al-Aziz Kilani’nin oğlu (Wuria) Şeyh’dir. (Çav peketin digel Şeyh Wurria, 2020).

Foto 9. Tekke ve Şeyh Abdulaziz Al-gilani türbesi

2) Tekke ve Mezar Şeyh Şams Al-Din Qutb Al-Şuşi

Bu tekke, Akre ilçesine 20 km mesafedeki Şuş köyünde yer almaktadır. Bazı kaynaklara göre bu Irak’ın en eski Tekkesidir. Şuş takke, kısa taka veya şeyh Shams al-Din kotbi şuşi olarak bilinir. 900 hicri yılında inşa edilmiş ve 1432 hicri yenilenmiştir. Bu tekkenin kurucusu (Şeyh Şemse-Din oğlu Bir Ezz el-Din el-Abbasi Kutub). Bu tekkeyi yönetenlerin torunlarından en bilgili olanı ve rehberlik yapabilecek kabiliyete sahip olmalıdır. Şimdi bu tekke Şeyh Ayob bin Şeyh Abdulaziz tarafından

yönetilmektedir. Irak, Türkiye, İran ve Suriye'den takipçileri ve ziyaretçileri vardır. Buraya gelip türbeyi ziyaret ediyorlar, sığınak arayanların kapısıdır. İnsanlar her gün bu tapınağı ziyarete gelirler ve dualarını kabul olması umuduyla dua ederler. Ulaşım yönünden kötü ve uzak bir bölge olması nedeniyle pek fazla kişi bu Tekkeyi ziyaret edememektir (Çav peketin digel Şeyh Ayob, 2020).

Foto 10. Tekke ve Mezar Şeyh Şams Al-Din Qutb Al-Şuşî

3) Akre Büyük Cami veya (Tolitan) Arkeolojik Cami

Cami şehrin merkezinde yer almaktadır. Bu cami, Abdullah bin Ömer El Hattab önderliğinde İslam ordusunun girişinden sonra (20) hicri yılında kurulmuştur. 1393 hicri yılında, Akre'nin oğullarının hayırseverleri söz konusu camiyi yeniledi ve bulutlara kadar uzanan bir minare yaptı. Bu cami, İslam ordusu'nun girişinden sonra kuzey Irak'taki en eski camidir. Cami ibadet ve din eğitimi için de bir yer haline geldi, böylece cami ziyaretçilerin ilgi odağı oldu, çarşının merkezinde yer aldığı için ve orada geniş bir meydan bulunmadığı, dar ve kalabalık şubeleri olduğu için dinsel turistler için harika bir yer haline gelmemiştir (Shukri, 2008:56).

Foto 11. Akre büyük Cami

4) Bijil ilçesindeki Tekke ve Mezar (sorçiyin)

Bijil kasabası, Akre ilçesine 15 km uzaklıktadır, Küçük Şeyh Ahmed ,Şeyh badin oğlu Şeyh Muhammed oğlunun Şeyh Ahmed Al-Kulki, soyları efendimiz Hüseyin Ali'nin oğlunun ailelerine ulaşmaktadır. Şeyh Badi'nin 1935'teki ölümünden sonra, Küçük Şeyh Ahmed henüz 14 yaşındayken seçilmiştir. Daha sonra Koylan köyünde Tekke inşa etti. Küçük Şeyh Ahmed MS 1971'de ölümünden sonra, Şeyh Ahmed dört kızının arkasından bir oğlu olamadı ve bu kızlar kutsallıkları nedeniyle evlenemedi, şimdi kızı (Zarifistan) takkiya işleriyle , babasının ziyaretçileriyle ilgilenmektedir. Irak'ta önemli bir konuma ve büyük saygısına sahip , diğer ülkeler, Kutsallıkları nedeniyle, Kuzey Irak'taki ve Kuzey Irak dışındaki yüzlerce kişi tapınaklarını her gün ziyaret etmektedir (Çav peketin digel şeyh xisro bin şeyh morshid bin şey bedi,13 Ağustos, 2020).

Foto 12. Bijil ilçesindeki Tekke ve Mezar

5) Kelat' köyündeki Mar Kuryakus türbesi

Mar Kuryakus türbesi Bijil ilçesinde yer almaktadır Bu türbe 840 Zaini'ye kadar ıssız kaldı, Akrah şehrine 30 km uzaklıktadır, Mar Kariakos'un türbesi, köyde dağın tepesinde yer almaktadır, her yıl 15 Temmuz'da Akre'de ve Akre dışında Tapınağa ulaşmak için 4 saat tırmanış gerekmektedir. yüzlerce Hristiyan bayramı kutlamak için Mar Kuryakus türbesine gider çünkü onlar için nu bir hac görevi gibidir. kadınlar genellikle çocuk sahibi olmak istediği için gelir. Bu türbe dışında Akre'de daha birçok tarihi türbe var, bu nedenle Birçok Hristiyan ve bölge halkı dua ve dileklerini kabul etmek için onları ziyaret eder. en önemli türbeler Hirbe'deki Mario Hanan Mezarlığı, Şarman'daki Mar Sawa tapınağı ve Mar Aha kilisesi harcawa'daki Mar Pius Mezarlığı. (Saut sarox, 2010,9).

Foto 13. kelati köyündeki Mar Kuryakus türbesi

6) Meryem Azra (kiliselerin annesi)

Bu kilisenin Akre'de inşa edilmiştir ve yapım tarihi tam olarak belirtilmediği için bazı kaynaklar MS 1695'te inşa edildiğini, bazı kaynaklar ise son zamanlarda MS 1894'te Osmanlı Devleti kararıyla inşa edildiğini söylüyor, Şimdi bu kilise küçüklüğü ve sürüşü zor olduğu için terk edilmiş durumda ve arabalar için ulaşım olmadığı için ziyaretçiler tercih etmemektedir. mele yasin 2012))Hristiyanların çoğunun ülkeyi terk etmeleri de oraya ziyaretçi gelmemesinin başka bir nedenidir, günümüzde Turistler ziyaret etmekte çünkü burası eski bir kilisedir. (çav peketin digel Keşe mixail keşe akre o nehle.5 aralık 2020).

Foto 14. Meryem Azra (kiliselerin annesi)

7) Mar korkis Kaşkava Kilisesi

Bu kilise, Akre 40 km uzaklıktaki Kaşkawa köyünde yer almaktadır. Bu kilise 1925 yılında yaptırılmış ,Bu kilise Aqrah'ın en önemli ve en eski kiliselerinden olduğu için buraya ülke içinden ve dışından birçok ziyaretçi gelmektedir, hem Hristiyan hem de başka dine mensup kişiler de ziyaret etmektedir. Kiliseyi ziyaret edip burada hatıra fotoğrafı çekip, kilise hakkında bilgiler almaktadırlar. Aqrah Turizm Bakanlığı Müdürlüğü tarafından en önemli dini turistik yerlerden biri olarak ilan edildi. (Keşe mixail keşe akre o nehle.10aralık, 2020).

Foto 15. Mar korkis Kaşkava Kilisesi

8) Gnduk Ve Şuş yahudiler Kilisesi

Köylerindeki Yahudi Kilisesi-Bu kiliselerin tarihi, Yahudilerin Akre bölgesine göç etmelerinin ardından MS 1850 yılına kadar uzanmakta ve daha sonra ibadetlerini yapabilmeleri için kutsal mekanlar inşa edilmektedir. Bu kiliselerin Yahudiler üzerinde büyük etkisi vardır, bölgedeki sakinleri ve çok sayıda insan bu kiliseleri ziyaret ediyor ve bu kiliselere gelen ziyaretçilerin çoğu aydın, araştırmacı ve tarihçidir Akademik nedenlerle, bölgenin iklimi ve Irak'taki kalıcı savaşlar yapıyı etkilemiştir. Gelecekte bu kiliseleri restore edip yeniden turistik alanlar haline getirebilecektir (AHMED. 2013,35).

Foto 16. Gnduk Ve Şuş yahudiler Kilisesi

4.2. Şehan İlçesi

9) Laliş Tapınağı

Yezidilerin kutsal dinlerinin en önemli yeri olan Laliş Tapınağı Ezidi görüşüne göre yeryüzündeki en kutsal yerdir, Laliş'e giren her kimse ayakkabılarını çıkarmalıdır çünkü orası Yezidilerin hac yeridir. Her Yezidi, hayatı boyunca bir kez bile olsa Laliş Tapınağı'nı ziyaret etmelidir. Şeyhan ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Bu tapınak Duhok'un 51 km güneydoğusundadır. Laliş, batıda Cabal Hazrat, güneyde Cabal Maşta ve kuzeyde Cabal Arafat olmak üzere üç dağ arasındaki bir vadide yer almaktadır. Şeyh Hadi, Ezidi dininin en kutsal kişisidir, çünkü Ezidi dinini ve Laliş Tapınağını yenilemiştir. Şeyh Hadi bin Musafir, MS 1075 yılında Baalbek, Bilad Şam'da doğdu, sonra Basra'ya taşındı, sonra 1162 yılında orada ölünceye kadar Şeyhan bölgesine taşındı ve Laliş Al Noorani'de gömüldü. Bir yılda 2 binden fazla Yezidi ve Ezidi olmayan Laliş Tapınağı'nı ziyaret etmektedir. Laliş'te Ezidi dininin birçok türbesi ve

kutsal mekanı vardır ve bunlar en önemlileri aşağıdaki açıklamaktadır (çav peketin pir çawiş ser perişte ayini ye peresgeha laliş. 2020).

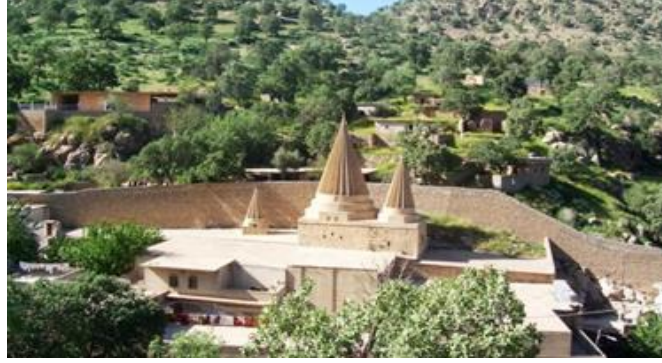

Foto 17. Laliş Tapınağı

Tapınağın ilk kapısı: Bu kapıdan kim geçerse iki tarafı ve kapının altını öpmek gerekmektedir .Bu kapının yanında Nuh Peygamber'in gemisini boğulmaktan kurtardığı için Yezidilerin kutsal kara yılanının resimleri vardır. (xeyon, 2005, 62).

Foto 18. Laliş Tapınağın ilk kapısı

Şeyh Hadi bin Müsafır'ın mezarı: Laliş'i Hac ritüelleri için ziyaret eden her Yezidyalı, mezarı üç defa tavaf etmelidir. Şeyh Hadi bin Müsafır'ın mezarı

Foto 19. Şeyh Hadi bin Müsafir'in mezarı

Zemzem kaynağı: Yezidiler için kutsal sudur ve onlarla doğanın Yezidi olabilmesi için bu suyla yıkanması gerekir.

Foto 20. Zemzem kaynağı

Beyaz kaynak: Hastalıkları iyileşene kadar içen Yezidiler için kutsaldır.

Foto 21. Beyaz kaynak

Uyku ağacı: Çocuk genç ya da yaşlı, uyumayan Yezidiler bu ağacı ziyaret edip, uykularını azaltma sorunundan kurtulana kadar ağacı öperler.

Foto 22. Foto.Uyku ağacı

Dilek sütunu: Dileklerini yerine getirmek için Ezidiler ellerini sütuna sararlardı, eğer parmaklar birleştirilirse bu dileklerinin yerine getirileceğini gösterir.

Foto 23. Dilek sütunu

Al-Sirat Köprüsü: Bu köprü 10 metre uzunluğunda 3 metre genişliğinde ve iki metre yüksekliğindedir. Ezidilerin inancına göre Ölümden sonra bu köprüde ruh, Dünya’da yaptığı iyi ve kötü işlerden sorumlu tutulur ve eğer eylemleri iyiye, o zaman Cennete bir ruh gönderilir, ancak eylemleri kötü ise(Wiley Vadisi) adı verilen özel bir vadide işkenceye gönderilir (xetari, 2011,40).

Foto 24. Al-Sirat Köprüsü

10) Şeyh Nur al-Din el-Birifkani mezar ve Tekkehi

Duhok ilindeki Birifkan köyünde bulunan Irak’ın eski tarihi ve eski camilerinden biridir ve bina, 1620 yılında Osmanlı İmparatorluğu döneminde Şeyh Şems el-Din el-Ahlati tarafından inşa edilmiştir. Şeyh Şems el-Din el-Kutbi’nin ailesi Türkiye’nin (Ahlat) şehrinde yaşıyordu, Türkiye’den Duhok’un Birifka köyüne göç

etti ve göçlerinin nedenleri bilinmiyordu. Bu takiyaya Şeyh Nur el-Din el-Braifkani deniyordu ve Şeyh Şems el-Din el-Kutbi'nin torunlarından biriydi. Şeyh Nur el-Din 1205 AH Brevkan'da doğdu 1268 yılında Prevka köyüne öldü ve gömüldü, Şeyh Nureddin, Kadiriye yolunu yeniledi, geliştirdi ve insanları bu yola çağırdı ve kısa sürede bilgisi, çalışması ve inancı nedeniyle Şeyh Nureddin'e inandılar ve her gün yaklaşık 500 kişi onu ziyaret ediyordu. Her geçen gün ziyaretçileri Irak dışından bile gelmektedir (Sudan, Fas, Suriye, Türkiye ve İran). Bazı kaynaklara göre ziyaretçi sayısı yaklaşık bir milyona ulaştı. Şeyh Al-Norden uğruna canlarını feda etmeye hazırıldılar. Şimdiye kadar yüzlerce ziyaretçi Birifka köyündeki türbesini ziyaret etti, ancak Irak'taki savaşlar ve terörizm nedeniyle, Irak dışındaki birçok kişi Şeyh'in türbesini ziyaret edemedi ve bu nedenden dolayı fazla gelişme göstermedi. (al birifkani, 2012,ceridet taxi add,354).

Foto 25. Şeyh Nur al-Din el-Birifkani mezar ve Tekkehi

4.3.Berdereş İlçesi

11) Şeyh İsmail El-Veliyani teke ve Türbesi:

Bardaraş'ın Rufiya ilçesinde yer almaktadır (MS 1158-H. 1737) vefat etmiş, Duhok şehrinde din turizmi açısından en önemli yerlerden biridir ve insanlar irak içinde ve dışında bu türbeye ziyaret ediyorlarmış, ziyaretçilerden örnek ülkeler (Türkiye,İran, Suriye) ve Asya kıtasından (Pakistan,Hindustan, Lübnan) ve Afrika kıtasından (Sudan,Güney Afrika) binlerce ibadetçiye sahiptir.ve bu türbe Erbil, Duhok ve Süleymaniye arasındaki stratejik bölgede Musul şehrine yakın konumda yer almaktadır (çav pekeftin digel şex muhemed bin şex riza al wiliani,5 nisan, 2021).

Foto 26. Şeyh İsmail El-Veliyani teke ve Türbesi

4.4. Duhok

12) Zerdüşt Mağarası (Çaristin)

Çaristin Mağarası şehir merkezine 1 km uzaklıkta, Beher Dağı'nda, Duhok şehrinde yer almaktadır. İsim olarak ise Çar (dört) ve sitin (sütun) Dört sütun anlamına gelmektedir. Bu ismin verilmesinin nedeni mağaranın içinde dört sütunun yer almasıdır. 1985 yılında, profesör Kosuluski gözetiminde Polonya Arkeolojisi ekibi mağarada bir takım araştırmalar yapmıştır, bu araştırma sonucunda mağaranın MÖ 8 bin yıl öncesine dayandığını belirtmişlerdir. İsa'dan önce bu mağarada insanlar yaşamaktaydı ve bu insanlar Zerdüştlerdi, burada ibadetlerini yapmaktaydılar. Mağaranın girişinde yaşlı bir adamın heykeli bulunmaktadır, bu heykel Zerdüştlüğün sembolü olan Karahar'ın ifade eder. Kanatları iyi düşünceleri temsil ederken; iyi işleri, iyi fikirleri ve iyi kolunu temsil eden 3 katmandan oluşmuştur. (sasani, 2002,225).

Foto 27. Duhok Zerdüşt Mağarası

13) Mar Aith Alaha Kilisesi

Duhok 'un en eski kiliselerinden biri olan bu kilise Duhok ilinin merkezinde yer almaktadır. Yapılış tarihi hakkında tam bilgi veren bir kaynak yoktur ancak Rahip 'in dediğine göre bu kilise iki Asır önce inşa edilmiştir. 1988 yılında Zaini'de yenilenmiştir. Duhok 'un alan bakımından en büyük kilisesi olup, dini turistik yerlerinden biridir. Irak ve Irak dışındaki Hristiyanlar bu kiliseyi günlük olarak ziyaret etmekte ve dini ibadetlerini yapmaktadırlar, diğer insanlar ise bu kiliseyi turistik açıdan ziyaret etmektedirler. (çav peketin digel keşe imad xoşava.27 Oca, 2021)

Foto 28. Duhok Mar Aith Alaha Kilisesi

4.5. Zaho İlçesi

14) Zembil Froş Tapınağı

Gerçek adı Mir Saeed bin Mir Hassan'dır. Konumu itibariyle Türkiye'nin Diyarbakır Şehri'nin Silvan ilçesinde ve MS 900 -1000 yılları arasında yaşamıştır. Silvan valisinin oğluydu, ancak iktidardaki adaletsizliklerden dolayı babasıyla anlaşamayıp Zaho şehrine göç etmiştir ve orada vefat etmiştir. Zaho 'ya 24 km Mesafesindeki Zaho ilçesine ait Batifa'ya gömülmüştür. Sepet yapımı işiyle uğraşmıştır. Çok dindar ve fakir bir adamdı. Daha sonra ülkenin prensesiyle tanışmış ve prenses onun çok yakışıklı olduğunu düşünerek onunla fiziksel bir ilişki kurmak istemiştir ancak o bunu reddetmiş ve sonrasında sarayın tepesinden atlayarak intihar etmiştir. Onun intihar ettiğini duyan prenses onun düştüğü yere düşmek için aynı yerden intihar etmiştir. Efsaneleşen hikaye insanların ilgi odağı olmuş olup zaho' da bulunan zambil frosh'un mezarını sık sık ziyaret edip oradaki ağaca mendiller asmışlardır. Astıkları mendillerle Tanrı'nın dileklerini kabul edeceği ve hastalıklardan kurtulacaklarına inanırlar.(Mucelet Hiwar, 2020: 51).

Foto 29. Zembil Froş Tapınağı

15) Zaho Büyük Cami

Irak'ın en eski camilerinden biri olan Zaho büyük cami, Irak'ın girişinde, şehir merkezinde yer almakta ve birkaç kez yenilenmiştir. Son yenileme ise MS 1380-1970 yılları arasında yapılmıştır. Camide dini eğitim veren bir okul da bulunmaktadır ve Kuzey Irak'ta çok sayıda eğitim veren alim bulunmaktadır. Okula Diyarbakır, Mardin ve diğer komşu şehirlerden öğrenci gelmektedir. Ayrıca cami, Zaho'nun içinden ve

dışından dini turistler için önemli bir yer olmaya devam etmektedir. İnsanlar ibadetlerini bu camide yapmak için akın etmektedirler. (Al Sindi,1999)

Foto 30. Zaho Büyük Cami

16) Meryem Azra Kilisesi

Hristiyanlığın çoğunlukta olduğu bölgede 1816 yılında kurulmuş ve 2007’de yenilenmiştir. Kilisenin dibinde, Dicle Nehri’nin kenarında önemli turistik alanı oluşturan ve çeşitli yerlerden suların aktığı bir mağara bulunmaktadır. Bu mağara Dicle Nehri’nin sularında açık bir tiyatro gibidir, özellikle mekanın değişimi ve genişleme olaylarından sonra yürüyüş ve dinlenme için turistik açıdan önemli bir yer olmakla birlikte, bu kilise binlerce Hristiyan ziyaretçiyi cezbetme rolüne sahiptir. 24 Nisan’da her yıl düzenlenen bir festivale de ev sahipliği yapmaktadır. Irak’ın farklı bölgelerinden ve Irak dışından birçok kişi festivale katılım sağlamaktadır, Bu festival Şander Günü olarak Bilinmektedir. (çav peketin digel yosuf cemil şito,12 şubat 2020).

Foto 31. Zaho Meryem Azra Kilisesi

17) Zaho Yahudi Kilisesi

Zaho Yahudilerinin yüzdesi (600) aileden fazla olan ve o sırada Zaho nüfusunun yarısı olarak tahmin edilen MS (1850) yılına kadar uzandığını gösteren tarihi kaynaklara göre, ve aralarında Zaho'da pek çok dini mekan inşa ettiler. Bu kilise şu ana kadar var ve bu tarihi ve dini kiliseye gelen çok sayıda ziyaretçi nedeniyle, Turizm Dairesi, Zaho'daki turistik yerlerden biri olarak tescil ettirdi. kilisenin önemi müze haline geldi ve Yahudilerin Araplarla ilişkileri kötü ve saldırgan bir ilişki olduğu için Yahudiler bu kiliseyi ziyaret edemezlerdir (muhemed ahmed. Mudir asar keza zaho,27 mars, 2021)

Foto 32. Zaho Yahudi Kilisesi

4.6. Amedi İlçesi

18) Amedi Büyük Cami Minaresi

Amedi Camii, Irak'ın eski camilerinden biri ve Kuzey Irak'ın en önemli tarihi eserlerinden biri olarak kabul edilir ve yıllar içinde (MS 981-1177) inşa edildiği şehir

merkezinde yer alır. Dünyanın farklı bölgeleri önemli arkeolojik değeri nedeniyle şu anda ziyaret ediliyor ve içinde eski bir deniz feneri binası (30) metre yüksekliğe ulaşması ve içinde (103) merdiven bulunması güzelliği ile öne çıkıyor. Caminin harika bir sanatsal üslupta ve mükemmel bir mühendislik tasarımıyla inşa edildiğini, cami kapısı ve cami minberinin ahşaptan yapılmış ve Kufî yazısı ile yazılmış olduğu Irak Müzesi'nde korunmaktadır (Al kebi,1995:106)

Foto 33. Amedi Büyük Cami Minaresi

19) Amadia'daki Kubahan Okulu.

Bölgedeki en büyük arkeolojik din okullarından biri olarak kabul edilir. Osmanlı döneminde İslam devletine hizmet eden kuşak bilim adamlarının buradan mezun olduğu 700 asır önce kurulmuştur. Bu okul, halk için büyük bir prestije sahipti ve içi beşten fazla odadan oluşuyordu ve o zamanlar El-Ezher'in karşısındaydı ve okul, farklı yerlerde dağıtılan 84 dini okuldan asil öğrencileri alıyordu. Irak, Levant ve Türkiye bölgeleri ve bu okulda Kuran, Şeriat, aritmetik, mühendislik, astronomi, felsefe ve tıp dahil olmak üzere çeşitli bilimler verilemekteydi. 1958'de Irak'ta Abdülkerim Kasım'ın monarşiye karşı yaptığı darbeden sonra okul ihmal edilmiş, darbeden sonra okula verilen destek kesilmiş, öğrenciler de kendileri için korkuyla dağılmış ve geri çekilmiştir. Bu günlere sadece harabeler ve kalıntılar halinde kalmıştır. Dünyanın her yerinde insanlar onu tarihi bir din okulu olarak ziyaret ediyor. (Delil Cewami Wel Mesacid Al Torasiye Wel Eseriye, 2018:182).

Foto 34. Amadia'daki Kubahan Okulu

20) Araden'deki Sultan Mahdoht Kilisesi ve Türbesi

Doğal ağaçlarla kaplı bir vadide Araden Köyü'nde, köye 600 metre, Amedi şehrine 20 km, Türkiye sınırlarının 21 km güneyinde yer almaktadır. Bu kilisenin kuruluşu bilinmemektedir ancak bazı görüşlere göre bu, Hristiyanların geldiklerinden sonrasına kadar uzanmaktadır. Bölge yaklaşık MS 300 yılından beri vardır ve bölgedeki en eski kiliselerden biridir, ancak şimdi bu kilisede dini ritüelleri yerine getirmiyorlar, sadece Amedi 'da dini ve arkeolojik bir yer olarak her yıl birkaç kez ziyaret ettikleri her yerden tarihi nedeniyle antik bir arkeolojik kilisedir. (www.mesopotamiahertage.org 2016).

Foto 35. Araden'deki Sultan Mahdoht Kilisesi ve Türbesi

4.7. Duhok İlinde Dini Turizmin Önemi ve Kazandıracakları

Turizmin, özellikle yıl boyunca sürekli ve çok sayıda ziyaretçi çeken dini turizminin önemi nedeniyle, bu sektörün büyümesi ve gelişmesi büyük önem arz etmekte ve bu husus turizmin ekonomik, sosyal ve kazandıracakları açısından öneminden arzetmaktader.

Duhok'ta Turizmin Ekonomik Önemi

Yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki artışla turizmin ekonomik rolüne ilgi duymak, (Matli ve Mitşel) da dahil olmak üzere pek çok kişinin turizm coğrafyası alanına ilgi duyduğunu, ekonominin geri dönüşünün turizm ve rekreasyonun ana hedefi olduğunu gösterdi.(İbrahim, 2006,38,39) Turizm yenilenebilir ve tükenmez bir para kaynağıdır ve kullanım hacminin artırılmasına ve dolayısıyla işsizliğin azaltılmasına etkin bir katkı sağlar ve turistlerin gerekli mal ve ihtiyaçları satın alma talebi nedeniyle turizm yerel pazarı canlandırmaya çalışır, İşgücü istihdamı ve katma değer yaratan üretken enerjilere sermaye yatırımı ve son olarak ekonomik etkilerden yansıyan geleneksel turizm endüstrilerinin gelişimi, giriş ücreti olarak toplanabilen paradır, Turizm, meyve, sebze, et ve içecek mağazalarının satışının yanı sıra otel ve turizm komplekslerinin inşasında aktif bir hareketi teşvik etmek için çalışır ve bu da birçok iş fırsatı yaratır. Turizm, arazinin dini turizm bileşenlerinin bulunduğu alanların kentsel ve medeniyet düzeyini yükseltmek için çalışır. Turist ve ziyaretçilere dini bölgeleri ziyaret etmek için girmek, yüksek para birimlerinden para girmek anlamına gelir ve bu, ziyaretçilerin tapınak alanında kaldıkları süre boyunca nakit meblağlar harcaması yoluyla onlarla mali bir kaynak oluşturur ve bu, en önemli kaynaklar şunlardır ;

- 1- Otel, ev, apartman, konaklama alanları için yapılan ödemeler.
- 2- Yeme ve içme arasında bölünen günlük bankalarda temsil edilen yemek ödemeleri.
- 3- Turistlerin akraba ve arkadaşlarına hediye olarak aldıkları mal ve mallar için ödediği paralar
- 4- Turistlerin yerleşim alanlarından turistik bölgelere veya tersi yönde hareket etmesi ve çeşitli ulaşım türlerini ve araçlarını kullandıkları için ulaşım ücretlerinin ödenmesi.

- 5- Telekomünikasyon hizmet bankaları, turistler olarak ülkeleriyle iletişim cihazları kullanıyorlar ve paket kartı almak için nakit talep ediyorlar.
- 6- Eğlence ve eğlence bankaları, ziyaret amacı dini olmakla birlikte, çoğu turist ve ziyaretçi, ister müzeler, parklar veya oyun kentleri olsun, türbe alanlarındaki tarihi ve rekreasyon alanlarını ziyaret etmektedir. (vefa zeki, 2006, 54,55).

Duhok'ta Turizmin Sosyal Önemi

Sınırları aşan din turizmi, Duhok ilinin yerel çevrenin ürünlerini özümseme kabiliyeti nedeniyle hobilerin ve el sanatlarının gelişmesi için yeni fırsatlar yaratmasına katkıda bulunur.

Ayrıca iletişim ve günlük ilişkiler yoluyla bölge sakinlerinin yabancı dil hakimiyetine katkıda bulunur ve turizm turistlerle ilgilenerek yerel nüfusun kültürel seviyesinin yükselmesine katkıda bulunur, Ve her biri kültürel bileşenlerden bazılarını edindikçe yeni medeniyetlerin tanımlanması, aralarındaki farklılıkların azalmasına, karşılıklı saygı ve verimli işbirliğinin yanı sıra turistler ve yerel sakinler arasındaki evliliğe yol açar (QAÎS, 1997,71).

Duhok'ta Turizmin Mekansal Gelişiminin Önemi

Turizm, yerel halk ve diğer halklar arasındaki çelişkileri ortadan kaldırmaya ve farklılıkları azaltmaya çalışmakta, böylece aralarında anlayış ve duyarlılık kazanmaktadır. Duhok ilinde din turizminin gelişmesi ve gelişmesi, Kuzey Irak ve İslam ülkeleri arasındaki yakınlaşmaya yansımaktadır.

- 1- İnsan potansiyeli: Herhangi bir şehir veya bölge için insan yeteneklerinin mevcudiyeti, dini turizmi canlandırmaya yardımcı olan temel faktörlerden biridir. Çalışma alanı büyük bir nüfus büyüklüğüne ve bazıları diğer yabancı dillerde akıcı olan ve ililiğin özelliklerini vurgulamak için kullanılabilecek insan enerjisine sahiptir. Ve bu tür turizmin gelişmesi, üniversitelerde ve enstitülerde turizm için bölümler açılarak ve Duhok'ta Turizm Bakanlığı tarafından geliştirme kursları açılarak yetiştirilmiş teknik kadrolara sahip olmalıdır. Turist rehberleri ve dini yerlerin yönetiminden sorumlu olanlar için Duhok'taki Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen diğer kurslar.
- 2- Altyapı: Turizm coğrafyası, turistik alanlara ve turizm talep hizmetlerini sunma yeteneklerine odaklanır ve bu açıdan öncelikle turizm potansiyellerini din yerlerindeki turistik tesis ve tesisler açısından bilmeli ve değerlendirmeliyiz ve

bunların turizm alanının gelişimindeki önemi, Bölgenin turist sayılabilmesi için farklı derecelerde oteller, turistik apartman daireleri gibi diğer ikamet yerleri gibi bütünleşik bir yaz mevsiminde hizmet ve turizm olanaklarına sahip olması gerekir.

- 3- Altyapı ise su şebekeleri, elektrik, gaz, telefon, sağlık hizmetleri, yollar bankalar gibi herhangi bir proje veya turistik alan kurulurken verilmesi gereken başlıca hizmetlerdir ve herhangi bir turizm projesinin bu hizmetlerin mevcudiyeti olmadan hizmetlerini tam olarak yerine getiremeyeceği ve turizm sektörünün temelde altyapıya bağlı olduğu, çünkü sunulan süreç herhangi bir turistik bölgede altyapı hizmetlerinin mevcudiyeti ve varlığı olmadan tamamlanmayacaktır. Dini yerlerin çoğu su temini ve sürekli elektrik eksikliğinden muzdariptir ve asfalt ulaşım yolları, özellikle uzak bölgelerde bulunanlar, bunlara erişimin zorluğuna ve ziyaretçi eksikliğine yansımaktadır (abdull azîz,1999, 73).

Duhok'taki Turizmin Kentsel Çalışması

Bir bölgede dini yerlerin varlığı, bölgeyi yeniden inşa etmeli, binalarını yenilemeli ve yakınlarına otel, ev ve apartman gibi barınaklar inşa etmelidir. Köylerde ve sakinlerden yoksun uzak bölgelerde bulunan türbe ve türbeleri içeren alanlarda yeni yerleşim mahalleleri ve şehirler oluşturulabilir ve bu, bölgenin gelişimine ve bir yandan ziyaretçi çekmeye, konut krizini hafifletmeye ve işgücünün bir kısmını istihdam etmeye yansıtacaktır, Bölgenin ekonomik olarak canlandırılması, tıpkı türbelerin ve türbelerin restore edilmesi ve elektrik, su, sağlık tesisleri ve restoranlar gibi hizmetlerin sağlanması, Duhok'taki din turizmi hareketinin canlandırılmasında büyük bir etkiye sahip olacaktır. (Hikûmet Şimal Al Iraq, Wèzaret Belediyat Wêlsiyahe, Duhok, 2013).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alternatif turizm türlerinden olan inanç turizmi son yıllarda büyük bir ivme kazanmıştır. Irak da pek çok kent gibi Duhok ilinde de inanç turizmi açısından önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Bu çalışma Duhok ilinin tarihi geçmişi dikkate alınarak birer kültürel miras olarak kabul edilen azizleri, efsaneleri, kentin tarihteki önemi, cami, mescit, mezarları ve türbeleri ile inanç turizmindeki yerine dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır. Buradan hareketle Duhok ili'nin mevcut değerlerini bilen ve kültür elçileri olarak tanımlanan turist rehberlerinin görüşleri alınarak inanç turizminde ortak olarak belirtilmiş destinasyonlar haritada gösterilmiştir. Kentte turizmin bilhassa inanç turizminin potansiyeline ait temel bulguları baz alındığında ulaşılan sonuç ve öneriler aşağıdaki kısımda yer almaktadır.

Duhok'ta turizm denilince doğaya dayalı turizm çeşitleri akla gelmektedir. Ayrıca kentle özdeşleşen sanayisi ve tabiat varlıkları inanç turizminin önemini geri plana atmaktadır. Halbuki kentin kadim tarihi dikkate alındığında sahip olunan değerlere gereken önem verilirse inanç turizm faaliyetlerinde önemli bir destinasyon haline gelmesi mümkündür. Duhok ilinde yirmiye yakın inanç turizmi vardır. Bunlar (10) yer Müslümanlara , (6) Hristiyanlara, (2) Yahudilere ve (1) Yezidilere ve (1) Zerdüştlere aittir.

Saha çalışması sonucunda Duhok ilinin birçok dini yerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Uygun şekilde yatırım yapılırsa il ekonomisini ve ülke ekonomisini desteklemek için önemli bir ekonomik kaynak oluşacaktır. Bu yerler hakkında çok az çalışma yapılmıştır. Bu nedenle, bu yerler hakkında kapsamlı bilgiler bulunamamaktadır. Bu da yapılan çalışmaların ne denli önem arz ettiğini göstermektedir.

Irak'taki siyasi ve askeri durum, Irak dışındaki turistlerin bu yerleri fazla ziyaret etmemelerine neden olmuştur. Bu da mekânlar açısından oldukça olumsuz bir durumdur. Ve Kötü yolların çokluğu ve olumsuz coğrafi şartlar, turistlerin bu yerleri kolayca ziyaret etmemesine sebep olmuştur. Bu da dini turizmi olumsuz etkileyen önemli noktalardan biridir.

Duhok'ta görevini iyi yapamayan basın sebebiyle, bu mekânlar Duhok ve Irak dışındaki insanlar tarafından iyi bilinmemektedir. İldeki tüm türbe ve kutsal mekânların

detaylarını içeren kapsamlı bir basılı çalışma bulunmamaktadır. Bu olumsuzluklar yüzünden bölge halkı, turistik iş açısından da olumsuz yönde etkilenmektedir. Profesyonel turist rehberleriyle yapılan görüşme kapsamında Duhok ilinin inanç turizmindeki yerine yönelik değerlendirmelerinden yola çıkarak Duhok ilinde bu turizm çeşidinin gelişmediği görüşü hakimdir.

Doğal bileşenlerin mekansal dağılımına göre Duhok ilinin üç bölgeye ayrılmaktadır: Al-Wafra turizm bölgesi, Zaho, Sarsing ve Aqrah arasındaki ayrım çizgisinin kuzeyinde, Türkiye sınırına kadar olan alanları içerir. Kefaya Turistik Bölgesi: Zaho şehrinin güneyindeki alanları, Dohuk şehri ve eteklerini, Şeyhan, Kuseyir Walad ve Akre içeren birinci bölgenin sınırlarının güneyindeki alanları içerir. Turist Öz bölgesi, Sylvani ovasından Semel ve Fayda ilçelerine kadar uzanan Duhok ilinde güneyine, Ninova ve Erbil vilayetlerinin sınırlarındaki bölgelere uzanır.

Duhok ilinin, turizmin amacını sadece doğal içeriklere dayalı tek taraflı turizme indirgemek yerine çeşitlendirmesi beklenen kültürel ve popüler miras, festivaller, etkinlikler ve el sanatlarının yanı sıra birçok tarihi ve dini arkeolojik sit alanı bakımından zengindir ve turizm hareketinin yıl boyunca sürekliliği ve bunun nedeni arkeolojik, dini veya turistik kompleksler olsun turistik yerlerin ciddi ve haksız bir şekilde ihmal edilmesidir ve bu, bölgeye gelenler tarafından bölgenin yanlış bir imajını yansıtmaktadır.

Medya Basın, radyo, televizyon, web siteleri ve propaganda broşürleri gibi medya kuruluşları, bu araçların çoğunun bulunmasına rağmen, dini turizmi teşvik etmede büyük etkiye sahiptir, bunlara ışık tutmaz ve ililik yalnızca dünyayı muhafazakarlık gerçeği, özellikle de dini konular hakkında bilgilendiren bir uydu televizyon kanalından yoksundur. Ve Duhok'taki medya kadrolarında bir zaaf var ve Duhok'taki dini yerleri tanımak için pazarlarda çıkan turist yayınları ve kitapçıkların eksikliği, Bu nedenle, bu turizmin gelişmesi, medyanın ildeki tüm biçimlerindeki rolünü harekete geçirmeye çalışmalıdır.

Akademik çalışma.

Akademik çalışmalar, Duhok Üniversitesi'nde araştırma ve araştırma hazırlıklarının yapılması, Duhok Üniversitesi ve Teknik Enstitü'de turizm bölümü açılması, bazı okul ve üniversite gezilerinin dini alanlara yönlendirilmesi ve orada bazı bilimsel etkinlikler ve sergiler düzenlenmesi yoluyla din turizmi geliştirme araçlarını tamamlayıcı niteliktedir.

Öneriler

- Duhok ilinde önemli potansiyellerin bulunması büyük kitlelere duyurulmadığı takdirde pek bir anlam ifade etmemektedir. Bu kapsamda etkinlik, festival, dini ve tarihi önemi olan yapılarda düzenlenecek organizasyonlar dikkat çekerek tanıtılmasını sağlayacaktır.
- Çalışma alanı başta olmak üzere tüm turistik yerleri geliştirmek ve altyapı düzeyini iyileştirmek amaçlanmalıdır, Okul ve üniversiteler başta olmak üzere dini mekânlar ile yabancı heyetler için yerel turizm programları düzenlemelidir.
- Duhok Üniversitesi'nde bu alandaki enstitü ve bölümlerin açılması, din ve turizm bilimlerinde uzmanlaşmış eğitim kurslarına yer verilmesi gerekmektedir, Turizm ve Eski Eserler Dairesi, Duhok ilinde arkeolojik alanların kazılması ve çok sayıda dini yerin bulunması konularında araştırma yapmalıdır.
- Duhok İli Turizm Müdürlüğü tarafından, ildeki tüm türbe ve kutsal yerlerin detaylarını içeren ve farklı dillerde hazırlanmış basılı bir materyal hazırlanmalıdır. Bu materyalin hazırlanmasında uzman kişilerden yardım alınmalıdır.
- Turistlerin buraları daha çok tanınması ve ziyaret etmesi için basın yetkilileri bu mekânları daha iyi tanıtmalıdır. Turistlerin bu yerleri daha çok ziyaret etmesi için tur şirketleri kurulmalı ve o yerlerin tarihini bilen rehberler eğitilmelidir.
- Bölge halkı, dini mekânların kendileri ve ülkeleri açısından ne kadar önemli olduğunu kavramalıdır. Halkı aydınlatmak için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır, Yapılan çalışmalar, kısa soluklu olmamalıdır. Atılan adımların hepsi, uzun bir vade üzerinden değerlendirilmelidir.
- Devlet yetkilileri ve orada yaşayan halk, üzerlerine düşen görevleri yapmaktan kaçınmamalıdır. Böyle olursa, dini mekânlara verilmesi gereken değer, her koşulda sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- ABDULL KA. F. (1995). “Daîl Mûhafâzat Dûhok”, Matbâ Külliya Şarîa, Dûhok, s.54.
- ABDULLAH, C. (1971). “Al Xabat Al Tebiye Fi Şimal Reke”, Mucelet Alfen Add (5) Allnaqîll.
- ABDÛLLKARÎM, A. (1995). “Dalîll Mûhafizat Dûhok, Matbâ Külliya Şarîa”, Dûhok .
- ABDULMAJEED, M. A. (2020). “Fayden Ave Parezgaha Duhoke”, Nama Mastere, Parezgaha Duhok, s.42.
- AHIH, S. (2002). “Risalet Macister Al Siyahe Diniye Fimosul”, Camiyet Musol, s.107.
- AHMED, AL. B. (2012). “Siret We Heyat Şex Noredin Al Birifkani”, Ceridet Te Axi, Add 354.
- AHMED, S. H. (2013). “Gonde Şuş Vekolineka Diroke O Civaki”, s.38.
- AL BARWARÎ. “Al Menatik Al Tebiye Ê Mirovî”, s.42.
- AL BEXDADÎ, M. (1991). “Al Cografiye Al Siyahiye Fi Îrak”, Camiyet Mustensiriye, s.115.
- AL SAMMAK, M. (1985). “Dirasat Aklimiye Fi Îrak”, Camiyet Musul, s.19.
- AL SUHAIL, K. (1990). “Îhtimal Kebir Li Feyizanat Nehir Habur Fi Zaxo”, Risalet Bakaliryos, Camiyet Baxdad, s.61.
- AL AMRI, F. (1985). “Sektora Geştyariyê Li Iraqrâqê Al Hale Cogrzfiye We Îmkaniyeteha”, Muraciye Doktura, Ouskutlenda, s.117.
- AL HADDAD, H. (2000). “Atlas Al Mewarid Al Tebiye Fi Muhafezet Arbil”, Camiyet Selahedin, Arbil, s.123.
- ALI, S. (1995). “Tewzif Al Amakin Al Diniye Li Tetwir Hereke Siyahiye Fi Îrak”, Risalet Macester, Camiyet Mustensiriye, s.103.
- Alî, S. All. (1998). “Tawzîf Mârâkîz Allesllamîya Alldîniyâ Lî Tatwêr Hâraka Sîyahîa Fî Allîraq”, Rîsallâ Majîstêr, Mûqadîma Ella Külliya Edarâ Ê Alleqtîsâd, Jamîa Mûstansârîyâ, s.52.
- Ali, Y. S. (2007). “Dîniya Fî Mûhafazit Najâj Ê Asarâoha Fî Namu Naşit Allsîyahî”, Rîsalâ Majîstêr Muqdîma Ellâ Majlîs Kûlîya Edarâ All Îqtîsâd, Jamîa Mûstânsarîya, s. 56-57.
- ALLÂDÎN, AL. ÂR. (1972). “Sîyaha Fî Allîraq, Taxtît Allîllmi Alljadîd”, Matbaaa Baxdad, s.18.

- ALLBARAQÎ, H. (2009). “Tarîx Najaf Marûf Bîlyatîmâ Xûrurîya Û Tahfîa Najâfiya Fî Allarzî Allmûbarîka Zakîyâ”, Baîrût, s.71.
- Allîtihead Allârabî Lîlssiyahâ, Mûjallah Sîyahâ Allârabîya, Allsîyasa Îjtimaîya Zahîra Alljadîda (1973). Âdad (35), Âzar Ūman, s. 55.
- Alljîmhuriya Allîraqîya, Wazâra Taxtît ,Natîj, Alltadîdat Allâm Lîlssûkan (1987). Mûhafizat Dûhok, Jadwaîll 32, s.123.
- Allûmamîll Mûtahîdah, Bârnâmîj Xîzaî Allâllamîh (W.F.P), Farîa Alldûhok, Bayânat Xasâ An Add Sûkan, Muhafizat Dûhok, Lîsanâ (2000).
- AVCI, M. (1990). “Kastamonu’nun Turizm Potansiyeli”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- BAKRICI M. (1992) “Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Turizme Kazandırılması”, Turizm Bakanlığı Eğitim Genel Müdürlüğü Yayını, Trabzon.
- “Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi” (2004), Balıkesir.
- CERCIS, F. (2010). “Al Heyat Fi Şerik”, Şimal İrak, s.38.
- ÇELİK, A. (2008). “Kültür Turizmi Çerçevesinde İnanç Turizmi Diyarbakır İli Örneği”, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, s.134.
- DAWOD, M. X. (2011). “Laliş We Merasim Diniye Al Ezidiye”, s.40.
- “Delil Cewami Wel Mesacid Al Torasiye Wel Eseriye” (2018). Diwan Wekif Al Sini Fi İrak, s. 304.
- DOĞANER, S. (2001). “Türkiye Turizm Coğrafyası”, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.68.
- ABDULL J. A. “Tarîx Karbâla Û Haîr Hûsên Alli Salam Emam Hûsên”, s.241.
- ŞIX MUHAMMÂD SADÎQ ALL-KARBASÎ. “Daîra Allmarîf Allhisnîyâ”, Tarîx Allmarqad 3 Emam Hûsîn, s.62.
- “Duhok İli Ensiklopediyası” (2017). Berge 4, s.206.
- ELİBÜYÜK, M. (2000). “Matematik Coğrafyası”, Ekol Yayınevi, Ankara, s.43.
- EMEKLİ, G., İBRAHİMOV, A., SOYKAN, F. (2006). “Türkiye’de Küreselleşmeye Coğrafi Yaklaşımlar ve Türkiye”, Ege Coğrafya Dergisi, 15. Sayı, İzmir, s.1-16.
- EYKAY, İ. (2013). “İnanç Turizmi Açısından Antakya’nın Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.109.

- FENDİ, A. (1995). “We Axeron. Delil Meclis Muhafezet Duhok. Metbe Koliyet Şeriye. 1995. S.20.
- GÖKDENİZ, A. Ç., HÜSEYİN, B. (2003). “Turistlerin Değişen Seyahat Eğilimleri ve Sürdürülebilir Turizm Politikaları Çerçevesinde Ekoturizmin Pazarlanma Olanakları”, Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı, Çankırı.
- GÜNAY, S. (2007). “Gelişmekte Olan Çorum Turizmi: Büyük Potansiyel, Yetersiz Tanınırlık Turist Tatmini”, Ege Coğrafya Dergisi 16. Sayı, İzmir, s.87-101.
- GÜZEL, F. Ö. (2010). “Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2 (2), s.87-100.
- HIŞHAM, I. (2014). “Mauswet Muhafezet Duhok”, Kuliyet Olum Al İnsaniye Kisim Al Cografiye, Camiyet Duhok, s.471.
- HUSEYİN, B. (1978). “Xabat Mezruye Fi Kilu Mil Al Tewzi Teriket Tenmiye Al İstismar”, Risalet Macister, Camiyet Baxdad, s.58.
- HUSSEIN, B. (2009). “Mukewimat Al Cografiye Al Siyahiye Fi Akre”, Camiyet Selahedin, s.35.
- İBRAHİM, W. Z. (2006). “Dêwir Al Siyâhe Fi Tênmîyêt Al İctimai Dirâse Tâkwîmiye”, Camiyêt Al Hêdiş, s.38.
- JAAMÎA, D. AL. (2000). “Taqrîr Allêqtisadî Ârbî Allmûahad”, Qahîra , s.253
- JENKINS C. L. (1995). “Tourism Policies İn Developing Countries”, s. 183-195.
- KARAMAN, R. (2002). “Ekoturizm Yaklaşımı Verimli Toprakların Korunması ve Ekolojik Dengenin Önemi”, II. Turizm Kurul Bildirileri, 2. Cilt, s.229-235.
- KAZÎM, S. (1986). “Ajnas Allâdab Şabî Fîallxaliy Ū Alljazîra Allârabîya”, Wazâra Saqafâ Wall İllam, Allâdd (2), İraq, s.133-140.
- KEYİS, N. (1997). “İşkaliyat All Siyahe”, Camiyet Yermuk, Arbed, s.23.
- KHASABAK, SH. (1973). “Dirase Al Mewarid Al Tebiye Fi Şimal İrak”, s. 23
- KHATTAB, N. (1998). “Tekim Al Siyahe Al Menaxiye”, Nama Mastere Camiyet Selahedin, s.74.
- KOZAK, N., KOZAK A. M., KOZAK M., (2014). “Genel Turizm İlkeler Kavramlar”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- KÖLETAVITOĞLU, T. (1998). “Sektör-Devlet İlişkileri Açısından Turizmin Düny Bugünü - Yarını”.

- KÜÇÜK, A., GÜNAY T., MEHMET A. K., (2015). “Dinler Tarihi”, Berikan Yayınları, Ankara, s.41.
- MAMYTOV, A. (2010). “Rus Ortodoks Kilisesi’nde Azizlerle İlgili İnanış ve Uygulamalar”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.63.
- MARWÂN, A. M. (2001) “Allsîyahîya”, Öman, s.61-62.
- MIHEMED, F. (2007). “Muhafezet Duhok Bihos Siyasiye Aklimiye”, Risalet Macister, Kolye Terbiye, Baxdad, s.52.
- MIKAKAJANUS, M. (2001). “Local Culture As A Strength Of Rural Tourism - Expert In Ferview Analysis In Finland, Germany And Britain”, Working Paper Presen Ted Al Grass Roots Conference, Britain.
- “Mucelet Saut Sarox”, Mucele Fesliye Diniye Sakafiye, Add 9.
- MUHÂMED, X. AL. (1192). “Sîna Allsîyahîya Mîn Manzîer Alljûxrafi”, Dara Allmârîfa, Jamîa Allâskandariya, s.81.
- MUHSEN, H. (2018). “Siyahe Diniye İrak”, Dirase Wesfiye, s.39.
- MUHSÎN, A. AL. (1998). “Alltaswîq Siyahî Madxîll Êqtîsâdî Mûtakamîl”.
- NAMÎQ, R. S. (1986). “Muhafizat Dûhok”, Matbaât Adîb, Baxdâd, s.54.
- NAŞWAN Ş. H. (2002). “Tarkîb Tîjarî Lî Mâdînat Dûhok”, Dîrasâ Fî Jûgrafia Allmûdin, Rîsallâ Majîstêr, Mûqadîma Ella Jamîa Sâllahadîn, Êrbîll, s.152.
- NÊÇIRVAN, A. (2001). “Allharakâ Ömraniyâ Fî Mûhafizat Dûhok”, Qarâr (1986), Dûhok, s.22.
- NIŞAN, S. M. (2005). “Mekewimat Sinaat Al Siyahe Fi Mohafazet Duhok”, s.225.
- ÖZTÜRK, Y., YAZICIOĞLU I. (2002). “Türkiye'deki Üniversite Gençliğinin Turizme Yönelmesi Üzerine Bir Araştırma”, Anatolia Turizm Araştırma Dergisi, 13. Yıl, 2. Sayı, s.162-172.
- PİR, L. (2009). “Sefer Al Ezidiye Role Meliyaketan Di Baweriya Ezidiyanda”, s.36.
- QAÎS, A. (1997). “Îşkalliyat Sîyaha Mîn Manzûr Tanzîfi”, Êrdîn, Jamîa Yârmûk, Arbâd.
- RAFÎQ, H. AL., XAWÂS, T. L. (1979). “Taqîr Êdad Lîmen”, Mûjallat Allîqtisadî, Allâdad 4 Kanûn Allâwîl, s.71.
- RASUL, T. (1995). “Delil Siyahi Li Menteket Al Hukum Al Zati Li Şimal İrak”, s.106.
- REŞID, X. (2005). “Al Adyan Wel Mezahib Fi İrak”, s.94.
- SALIM, A. (1999). “Murşid Siyahi Akre”, Metbe Selahdin, s. 49.

- SAMÎ, M. J. (1999). “Tatwîr Allsiyahâ Fî Mantaqât Ahwâr Allîraq”, Rîsalla Majîster, Külliya Adâb, Jamîah Sallâhadîn ,Êrbîll, s.59-73.
- SAMÎ, M. J. (1999). “Alltamniya Allsiyahâ Fî Mantâqa Sûdur Û Bûhaira O Hâmrîn Û Îmkanîyat Jîzb Allsiyahî”, Atruha Dûkturâ Mûqadima Ellâ Kûlla Târîya, Jâmaîa Bâxdad, s.87.
- SARGIN, S. (2006). “Yalvaç'ta İnanç Turizmi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 16, 2. Sayı, Elazığ, s.1-18.
- SEDDİK, A. (2009). “Medinet Duhok Al Menaxiye”, Risalet Macister, Kuliyet Olum Al İctimaye, Camiyet Koye, s.24.
- ŞÎRZAD A. A. (1999). “Alltawsî Allsiyahî Lî Madînat Dûhok”, Rîsalla Majîster, Külliya Adâb, Jamîa Sallahadîn, Êrbîll, s.54-56.
- SOYKAN F. (2003). “Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi”, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, İzmir, s.17-24.
- SOYKAN F. (2004). “Turizm Potansiyelinin Saptanmasının Önemi ve Bir Yöntem Önerisi”, Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi.
- SÛBHI, R. (1980). “Temâsil Osês Sumariye”, Bagdad, s.38.
- SUFÎ, A. (1978). “Xotet Tenmiye Al Siyahiye Fi Şimal İrak Muhafizet Duhok”, Camiyet Baxdad, s.26.
- ŞAMAN, E. (2009). “Mersin İli İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Mersin’de İnanç Turizmine Katılanların Profili Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.131.
- TAHÂ, B. A. (1966). “Îlla Mûwatin Allâsar”, Mûsîll, Mdirîya Allfinûn, Allsaqafa Şaâbiya, Baxdâd, s.56.
- TÂHÎR, N. R. (1990). “Dallîl Sîyaha Fî Mantaqât Şîmall Allîraq”, Baxdâd, s.42.
- TALLÎB, AH. AB. (2001). “Alljanabî, Êmkanîyat İstsmar Allsiyahîy Allsahrawîya Fî Allîraq”, Rîsalla Majîster, Jamîa Anbâr, s.106.
- TOSUN C., TIMOTHY D. J., ÖZTÜRK Y. (2004). “Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey”, Journal of Sustainable Tourism, Vol:11, s.133-161 .
- TUNÇ, A., SAÇ, F. (1998). “Genel Turizm Gelişimi-Geleceği”, Detay Yayıncılık, Ankara.

- WOODWARD, S. C. (2004). "Faith Tourism: Planning Tourism İn Relation To Places Of Worship", Tourism and Hospitality Planning & Development, 1 (2):173-186.
- XALID, S. M. X. (2005). "Al Ziradeştiye Tarixen We Ekide We Şariye", s.48.
- XALÎL, Î. M. (1998). "Akrê, Dîrasâ Fî Allxâsaîs Dîmûxrafiya, Mûjallad Matîn, Allâdd (76) Âyar, Miladî.
- YÛNIS, S. (2007). "Jamîh All Şix Abdûll Qadîr Allkayîllanî", Şix Abdull Qadîr Kayllanî, s.278.
- ZÎRAK , A. A. (1990). "Hîdrûlijîya Sahîl Aqrâ", Rîsallâ Majîster, Kûllyâh Ûllûm, Jamîah Mûsell, s.93.
- ALSİNDÎ, M. Ş. (1999). "Cami Zaho Al Kebir".
- "Mdîriyat Taxtît Allômranî Fî Mûhafîzat Dûhok", Allşuba Allfanîyâ, (2003).
- "Alltaâdadat Allsûkanîya Fî Îrak Lîsanawât (1987-1977)", Takdir Allsûkanî, (1998).
- "Alltaâdadat Allsûkanîya Lîsanawât (1987-1998)".
- "Mdîrya Allîhsa Fî Mûhafîzît Dûhok", (2020).
- "Parîzgâha Dûhokê Rêvabarîyâ Daîra Karabê", (2018).
- "Parîzgâha Dûhokê Rêvabarîya Tandûrustîyê (1991-2018)".
- "Şîmal Al Îrak", Wezaret Al Siyahe, Al Mudiriye Al Ame Lil Siyahe, (2019).
- "Wazâratâ Allsîyahâ Fî Şîmall Allîraq", (2003).
- "Allmûdîrya All Ûmî Allsîyahî Fî Akrê", (2007).
- "Mûdîrya Alltaxtît All Ômanî", Mûhafazât Dûhok, (2003).
- "Wâzarît Naqîll Û Mâwasîllat", Şîmall Allîraq, Dûhok, (2002).
- "Hîkûmat Şîmall Allîraq", Wazârat Balladîyât Wâll Allsîyahî, Dûhok, (2013).

Web Kaynakları

www.Türkçe Bilgi.com

www.Mesopotamiahertage.Org: Baskal Maxisyan Mizo Potamiya (2016).

www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid

=TDK.GTS.581c862d1acd11.24393329 (Erişim tarihi: 10 Eylül 2019).

Kaynak Kişiler

- K.K. 1: Mûdirîyall Allîhsâ Fî Mûhafîzat Dûhok, Adâd Amakîn Allîbâ Û Mûştaxallîn Fîhâ, Dûhok, (2020).
- K.K. 2: Çavpêkavtîn Dgâll Şêyh Wûrîa Bîn Şahyê Abdûllazîz Allgâyllanî Rêbârê Tîrkîta Gâyllânî Lî Akrê, (2020).
- K.K. 3: Çavpêkavtîn Dîgall Şêyh Ayöb Bîn Şêyh Abdûllazîz Rêbaro Pêşnvîjê Tîkyâ Û Mzgâftâ Şûşê, (2020).
- K.K. 4: Çavpêkavtîn Dîgall Kaşê Ândîrûs Mîxaîll Zeyê Kaşê Akrê Û Nâhlîlê, (2020).
- K.K. 5: Çavpêkavtîn Dîgall Şêyh Xîsrû Bîn Şêyh Mürşîd Bîn Şêy Bêdî, (2020).
- K.K. 6: Çavpêkavtîn Dîgall Babâ Şêyh Rêbârê Gştîyê Aîne Ezdîyân, (2020).
- K.K. 7: Çavpêkavtîn Dîgall Pîr Çawîş Sârpârştî Ayînî Pîrgâha Lâlîş, (2020).
- K.K. 8: Çavpêkavtîn Dîgall Kâşê Îmâd Xûşava Kaşê Kânîsa Mâr Aîth Allâh Dûok, (2021).
- K.K. 9: Mûjâlat Hîwâr, (2020), Âdd 171.
- K.K. 10: Çavpêkavtîn Dîgall Mûhamâd Ahmêd, Mûdîrê Âsâr Kîza Zaxû, (2021)
- K.K. 11: Çavpêkavtîn Dîgall Çavpêkavtîn Dîgall Yöüsîf Jâmâll Şîto, Kâhnê Kanîsâ Mârîyâm Allûzrâh Lî Zaxû, (2020).
- K.K. 12: Çavpêkavtîn Dîgall Şex Mûhâmad Bîn Şêyh Rîza Allwîllanî, Pêşnvîj Û Wötarbîjî Mûzgaftâ Tîkea Şex Îsmâîll Waîllanî, (2021).
- K.K. 13: Çavpêkavtîn Dîgall Musa Şamani, Keşe Kenisa Mar Matti, (2020).